

Suomen ympäristökeskuksen raportteja 37 | 2026

Vesihuoltolakiopas 2026

Vilja Klemola, Johanna Kallio, Aki Huttunen, Vuokko Laukka

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Suomen ympäristökeskuksen raportteja 37 | 2026

Vesihuoltolakiopas 2026

Vilja Klemola, Johanna Kallio, Aki Huttunen, Vuokko Laukka

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Suomen ympäristökeskuksen raportteja 37 | 2026

Suomen ympäristökeskus
Yhdyskuntaratkaisut

Kirjoittajat: Vilja Klemola¹⁾, Johanna Kallio¹⁾, Aki Huttunen²⁾, Vuokko Laukka³⁾

¹⁾ Maa- ja metsätalousministeriö

²⁾ Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus

³⁾ Suomen ympäristökeskus

Vastaava erikoistoimittaja: Noora Perkola

Toimeksiantaja: Maa- ja metsätalousministeriö

Julkaisija ja kustantaja: Suomen ympäristökeskus (Syke)

Latokartanonkaari 11, 00790 Helsinki, puh. 0295 251 000, syke.fi

Taitto: Pirkko Väänänen

Kannen kuva: Janne Laukka

Julkaisu on saatavana veloitusetta internetistä: syke.fi/julkaisut | helda.helsinki.fi/syke

ISBN 978-952-11-5890-2 (PDF)

ISSN 1796-1726 (verkoj.)

Julkaisuvuosi: 2026

Tiivistelmä

Vesihuoltolakiopas 2026

Tämä opas käsittelee vesihuoltolain (119/2001) soveltamista. Oppaan tarkoituksena on tukea kuntia, vesihuoltolaitoksia, viranomaisia ja muita vesihuollon toimijoita lain toimeenpanossa sekä edistää yhtenäisiä toimintatapoja lain soveltamisessa. Oppaassa käydään läpi vesihuoltolain säännökset ja niiden keskinäiset yhteydet sekä esitetään käytännön näkökulmia lain soveltamiseen. Lisäksi oppaassa kuvataan vesihuoltolakia täydentävä valtioneuvoston asetus vesihuollosta (1173/2025) sekä sen soveltamista.

Vesihuoltolain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, joka mahdollistaa kohtuullisin kustannuksin ja toimintavarmasti laatuvaatimukset täyttävän riittävän talousveden saannin ja terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukaisen viemäroinnin. Laki sääntelee kuntien, vesihuoltolaitosten, kiinteistöjen omistajien ja haltijoiden sekä viranomaisten oikeuksia, velvollisuuksia ja tehtäviä. Kunnan tehtävänä on kehittää vesihuoltoa alueellaan ja huolehtia vesihuollon järjestämisestä laissa säädettyissä tilanteissa. Vesihuoltolaitoksen tehtävänä on huolehtia palveluista toiminta-alueellaan, ja kiinteistö on pääsääntöisesti liitettävä vesihuoltolaitoksen verkostoihin toiminta-alueella. Lisäksi laissa säädetään muun muassa vesihuollon maksuista, omaisuudenhallinnasta, varautumisesta, tiedonhallinnasta, asiakkaiden oikeuksista ja velvollisuuksista sekä viranomaisvalvonnasta.

Opas on laadittu vuoden 2026 alussa voimaan tulleen vesihuoltolain uudistuksen jälkeen. Oppaan keskeinen tavoite on avata uusia ja muuttuneita säädöksiä sekä auttaa niiden tulkinnassa. Lakiuudistuksen keskeisenä tavoitteena on turvata vesihuollon toimintavarmuus ja julkinen omistus. Lisäksi tarkoituksena on parantaa vesihuollon suunnittelua ja alueellista yhteistyötä, täsmentää toiminta-alueita ja liittämisvelvollisuutta koskevaa sääntelyä sekä parantaa vesihuoltolaitosten talouden, omaisuudenhallinnan, varautumisen ja tiedonhallinnan sääntelyä.

Asiasanat: vesihuolto, vesihuoltolaki, lainsäädäntö, toimeenpano, vesihuoltolaitokset, kunnat, vesihuolto-osuuskunnat

Sammandrag

Handbok om lagen om vattentjänster 2026

I denna handbok behandlas tillämpningen av lagen om vattentjänster (119/2001). Syftet med handboken är att stödja kommuner, vattentjänstverk, myndigheter och andra aktörer inom vattentjänster med verkställandet av lagen samt att främja gemensam praxis vid tillämpning av lagen. I handboken finns en genomgång av bestämmelserna i lagen om vattentjänster och deras inbördes samband samt en presentation av praktiska perspektiv på tillämpningen av lagen. I handboken beskrivs också statsrådets förordning om vattentjänster (1173/2025) som kompletterar lagen om vattentjänster samt tillämpningen av förordningen.

Syftet med lagen om vattentjänster är att trygga sådana vattentjänster som till skäliga kostnader och på ett driftsäkert sätt möjliggör tillgång till tillräckligt med hushållsvatten som uppfyller de föreskrivna kvalitetskraven samt avloppshantering som är ändamålsenlig med avseende på hälso- och miljöskyddet. Lagen innehåller bestämmelser om kommuners, vattentjänstverks, fastighetsägares och fastighetsinnehavares samt myndigheters rättigheter, skyldigheter och uppgifter. Det är kommunernas uppgift att utveckla vattentjänsterna inom sitt område och att sörja för ordnande av vattentjänster i de situationer som anges i lagen. Det är vattentjänstverkens uppgift att sörja för tjänsterna inom sitt verksamhetsområde, och fastigheter ska i regel anslutas till vattentjänstverkets ledningsnät inom verksamhetsområdet. Dessutom innehåller lagen bestämmelser om bland annat avgifter för vattentjänster, egendomsförvaltning, informationshantering, kundernas rättigheter och skyldigheter samt myndighetstillsyn.

Handboken utarbetades i början av 2026 efter att reformen av lagen om vattentjänster trädde i kraft. Ett centralt mål med handboken är att tydliggöra de nya och ändrade bestämmelserna och hjälpa till med tolkningen av dem. Ett viktigt mål med lagreformen är att trygga driftsäkerheten och offentligt ägande inom vattentjänsterna. Dessutom är syftet att förbättra planeringen av och det regionala samarbetet inom vattentjänsterna, precisera regleringen gällande verksamhetsområdena och anslutnings-skyldigheten samt förbättra regleringen av vattentjänstverkens ekonomi, egendomsförvaltning, beredskap och informationshantering.

Nyckelord: vattentjänster, lagen om vattentjänster, lagstiftning, verkställande, vattentjänstverk, kommuner, vattentjänstandelslag

Abstract

Guide to the Water Services Act 2026

This guide provides advice on the application of the Water Services Act (119/2001). Its purpose is to support municipalities, water utilities, authorities and other stakeholders involved in water services and promote consistent practices in the implementation and application of the act. The guide explains the provisions of the Water Services Act and the links between these and provides practical advice for the application of the act. The guide also describes the Government Decree on Water Services (1173/2025), which supplements the Water Services Act, and explains how it should be applied.

The aim of the Water Services Act is to ensure water services that reliably and at a reasonable cost provide a sufficient supply of drinking water meeting the prescribed quality requirements, as well as sewerage services appropriate for the protection of human health and the environment. The act lays down provisions on the rights, obligations and tasks of water utilities, property owners and holders, and the authorities. Municipalities are responsible for developing water services in their areas and ensuring the organisation of water services in situations specified by the act. The duty of water utilities is to provide and manage services within their operating areas. As a rule, properties must be connected to the water utility networks in those areas. The act also contains provisions on water service charges, asset management, preparedness, data management, customers' rights and obligations and supervision by the authorities.

The guide was prepared after the amendments to the Water Services Act entered into force in 2026. The main purpose of the guide is to explain the new and revised provisions and assist in their interpretation. The key aim of the legislative reform is to ensure the reliability of water services and maintain public ownership of the sector. The aim is also to enhance the planning of water services and regional cooperation, further specify the regulation on the operating areas and connection obligation, and improve the regulation of the finances, asset management, preparedness and data management of water utilities.

Keywords: water services, Water Services Act, legislation, implementation, water utilities, municipalities, water cooperatives

Vesihuoltolakiopas 2026

Vilja Klemola, Johanna Kallio, Aki Huttunen, Vuokko Laukka

Tämän raportin ydinviestit:

- Tämä opas on laadittu vesihuoltolaitosten, kuntien ja viranomaisten avuksi lainsäädännön toimeenpanoon. Oppaassa käydään läpi vesihuoltolain (119/2001) ja vesihuoltoasetuksen (1173/2025) velvoitteita.
- Vesihuoltolaki on uudistunut merkittävästi ja muutokset tulivat voimaan 1.1.2026. Oppaan keskeinen tavoite on avata uusia ja muuttuneita säännöksiä sekä auttaa niiden tulkinnassa.
- Vesihuoltolain keskeiset muutokset ovat:
 - Vesihuoltolaitoksen määritelmä on muutettu siten, että se on yhdenmukaisempi terveydensuojelulain talousvettä toimittavan laitoksen määritelmän kanssa.
 - Vesihuoltolaitokset sekä vesihuolto-omaisuus säilytetään julkisessa omistuksessa, mutta asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat ovat jatkossakin mahdollisia.
 - Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määritystä on selkeytetty. Toiminta-alueen tarkistamista ja sen supistamisen tai kokonaan lakkauttamisen edellytyksiä on muutettu. Kiinteistöjen velvollisuutta liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon tiukennettiin toiminta-alueilla.
 - Vesihuoltotoimialan saneerausvelan hallitsemattomaan kasvuun puututaan edellyttämällä vesihuoltolaitoksilta järjestelmällistä omaisuudenhallintaa.
 - Vesihuollon toimintavarmuutta parannetaan edellyttämällä vesihuoltolaitoksilta aiempaa perusteellisempaa varautumista poikkeamien hallintaan.

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
Sammandrag.....	4
Abstract	5
1 Johdanto	11
2 Lain tavoitteet, soveltamisala ja määritelmät	13
2.1 Sääntelyn muutokset 2026	13
2.2 Vesihuoltolain tavoitteet ja soveltamisalaan kuuluvat toiminnot	13
2.3 Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin käsitteet.....	14
2.4 Vesihuolto- ja tukkuviesihuoltolaitoksen, vesihuolto-osuuskunnan ja vesihuolto-omaisuuden käsite	15
2.5 Muu lainsäädäntö	18
3 Kunnan tehtävät vesihuollossa ja vesihuollon kehittäminen	20
3.1 Sääntelyn muutokset 2026	20
3.2 Kunnan tehtävät suhteessa muihin vesihuollon toimijoihin.....	20
3.3 Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu	21
3.4 Velvollisuus kehittää vesihuoltoa.....	22
3.5 Kunnan vesihuoltosuunnitelman sisältö	24
3.6 Vesihuollon järjestämisvelvollisuus	26
3.7 Vesihuollon turvaaminen	27
4 Myynnin rajoitukset vesihuollossa ja kunnan etuosto-oikeus.....	29
4.1 Kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa	29
4.2 Kunnan etuosto-oikeus	31
4.3 Omaisuu den myynnin rajoitukset vesihuolto-osuuskunnassa	33
4.4 Sidosyksikön asema vesihuollossa	33
5 Vesihuoltolaitosten toiminta-alueet	34
5.1 Sääntelyn muutokset 2026	34
5.2 Toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet	34
5.3 Toiminta-alueen hyväksyminen	35
5.4 Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset	37
5.5 Verkostoalueiden ja rakentamisaikataulun määrittäminen	39
5.6 Toiminta-alueen esitystapa ja tietojen julkaisun menettely.....	39
5.7 Toiminta-alueen supistaminen ja lakkauttaminen	40
5.8 Vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus vesihuollosta.....	42
6 Verkostoon liittäminen	43
6.1 Sääntelyn muutokset 2026	43
6.2 Liittämisvelvollisuus	43

6.3	Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen	45
6.4	Liittämiskohta.....	47
6.5	Kiinteistön vesihuoltolaitteisto	48
7	Riskienhallinta ja varautuminen häiriötilanteisiin	50
7.1	Säätelyn muutokset 2026	50
7.2	Vesihuoltolaitoksen varautuminen	50
7.3	Varautumissuunnitelma.....	52
7.4	Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen	56
8	Vesihuoltolaitoksen maksut, taloushallinto ja omaisuudenhallinta	58
8.1	Säätelyn muutokset 2026	58
8.2	Maksujen perusteet	58
8.3	Eri maksut.....	61
8.4	Omaisuudenhallinta	61
8.5	Omaisuudenhallintasuunnitelman sisältö.....	62
8.6	Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa.....	64
8.7	Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus.....	65
9	Vesihuoltolaitoksen selvilläolo-, tiedottamis- ja tiedontoimittamisvelvoitteet	67
9.1	Säätelyn muutokset 2022 ja 2026.....	67
9.2	Veden laadusta huolehtiminen	67
9.3	Selvilläolo ja tarkkailu.....	68
9.4	Tiedonsaanti, tiedottaminen ja asiakirjojen julkisuus.....	69
9.5	Tietojen tarkastaminen ja julkistaminen.....	71
9.6	Vesihuollon tietojärjestelmä (Veeti)	71
10	Huleveden viemäröinti	73
10.1	Säätelyn muutokset 2026	73
10.2	Huleveden viemäröinnin järjestäminen.....	73
10.3	Vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus hulevesistä	74
10.4	Liittämisvelvollisuus hulevesiviemäriin ja siitä vapauttaminen	75
10.5	Kielto johtaa hulevesiä jätevesiviemäriin.....	75
10.6	Muut säännökset huleveden viemäröinnistä.....	77
11	Sopimukset.....	78
11.1	Säätelyn muutokset 2026	78
11.2	Liittämis- ja käyttösopimus	78
11.3	Yleiset toimitusehdot	79
11.4	Sopimusehtojen muuttaminen	79
11.5	Sopimuksen irtisanominen.....	80
12	Asiakkaan- ja kuluttajansuojasäännökset	83
12.1	Säätelyn muutokset 2026	83
12.2	Asiakkaansuojasäännösten pakottavuus	83

12.3	Palvelun keskeyttäminen	84
12.4	Virhe ja hinnanalennus	84
12.5	Vahingonkorvaus.....	86
13	Viranomaiset ja valvonta	87
13.1	Säätelyn muutokset 2026	87
13.2	Viranomaiset	87
13.3	Pakkokeinot.....	89
13.4	Vireillepano-oikeus	89
13.5	Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus.....	89
14	Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	92
14.1	Vuonna 2026 tehtyjen muutosten voimaantulo.....	92
14.2	Siirtymäsäännökset 2026	92
	Lähteet	95

1 Johdanto

Vesihuoltolain muutokset tulivat voimaan 1.1.2026. Tämä opas pohjautuu vuonna 2015 julkaistuu vesihuoltolakioppaaseen ja se kattaa koko vesihuoltolain sekä avaa erityisesti vuoden 2026 alusta voimaan tulleita muutoksia. Opas kattaa myös vesihuoltoasetuksen säännökset.

Tämä opas on tarkoitettu avuksi vesihuoltolaitoksille, kunnille ja valtion viranomaisille vesihuoltolain (119/2001) säännösten tulkintaan ja toimeenpanoon. Opas on vuonna 2015 julkaistun vesihuoltolakioppaan (Belinskij 2015) päivitetty versio, ja siinä valaistaan muun ohella vesihuoltolakiin vuoden 2026 alussa tehtyjä useita muutoksia. Oppaan valmistelussa on otettu huomioon muun muassa elinvoimakeskuksen, Kilpailu- ja kuluttajaviraston, Vesilaitosyhdistyksen ja Kuntaliiton edustajien opasluonnoksesta antamat kommentit.

Vesihuoltolaissa on säännökset muun muassa vesihuollon kehittamisestä, järjestämisestä ja hoitamisesta, häiriötilanteisiin varautumisesta, sade- ja sulamisvesien (hulevedet) viemäroinnistä, vesihuoltolaitoksen taloushallinnosta sekä vesihuollon maksuista ja sopimuksista. Lain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, joka mahdollistaa kohtuullisin kustannuksin ja toimintavarmasti terveydensuojelulain (763/1994) nojalla säädetyt laatuvaatimukset täyttävän ja riittävän talousveden saannin sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukaisen viemäroinnin.

Vesihuoltolain mukaisia keskeisiä toimijoita ovat kunnat, vesihuoltolaitokset, kiinteistön omistajat ja haltijat sekä lain valvontaviranomaiset. Kunta kehittää vesihuoltoa alueellaan ja tarvittaessa järjestää asukkailleen keskitetyn vesihuoltopalvelun. Tavallisesti kunta täyttää järjestämisvelvollisuutensa hyväksymällä vesihuoltolaitokselle toiminta-alueen, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta ja jolla kiinteistöt liitetään laitoksen verkostoon. Vesihuoltolaitos tekee kiinteistön omistajan tai haltijan kanssa sopimuksen kiinteistön vesihuollosta ja huleveden viemäroinnistä. Vesihuoltolain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus ja kunnan terveydensuojelu- ja ympäristönsuojeluviranomaiset. Lisäksi kuluttaja-asiamies valvoo vesihuollon sopimusten ehtojen lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta.

Vesihuoltolakiin tehtiin useita muutoksia lailla vesihuoltolain muuttamisesta (1087/2025). Muutokset tulivat voimaan 1.1.2026. Ne pohjautuvat hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta (HE 40/2025). Vesihuoltolakiin tehdyillä muutoksilla toimeenpannaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman (Valtioneuvosto 2023) kirjausta, jonka mukaan vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä. Lisäksi lakimuutoksilla edistetään kansallista vesihuoltouudistusta (MMM 2021) ja toimeenpannaan Vesi on meidän -kansalaisaloitteeseen perustuva eduskunnan päätös (EK 26/2021 vp). Uusien säännösten mukaan kunta ei saa myydä vesihuoltoon kohdistuvaa omistustaan yksityisille tahoille, eikä kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos saa myydä vesihuolto-omaisuuttaan yksityisille tahoille. Kunnalle säädettiin lisäksi etuosto-oikeus nykyisin yksityisessä omistuksessa olevien vesihuoltolaitosten ja niiden vesihuolto-omaisuuden kaupoissa. Lakimuutosten voimaantulon jälkeen saa perustaa vain kunnan omistuksessa olevia vesihuoltolaitoksia tai asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia.

Muilla vesihuoltolakiin vuoden 2026 alusta tehdyillä muutoksilla edistetään vesihuollon alueellista yhteistyötä ja rakennemuutosta, kehitetään vesihuollon suunnittelujärjestelmää, täsmennetään kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuutta, selkeytetään vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen määrittämistä ja kiinteistöjen velvollisuutta liittyä laitoksen verkostoon, tehostetaan laitoksen talouden hallintaa, parannetaan vesihuollon maksujen kustannuskattavuutta ja läpinäkyvyyttä sekä tehostetaan lain

valvontaa. Lisäksi lain yleistä toimivuutta parannetaan selkeyttämällä ja täsmentämällä lain yksittäisiä säännöksiä.

Vesihuoltolain muutosta täydentää valtioneuvoston asetus vesihuollosta (1173/2025, vesihuoltoasetus). Asetuksella annetaan tarkentavaa sääntelyä etenkin lain mukaisista suunnitelmista ja tietojen toimittamisesta. Asetusta taustoittaa sen antamisen yhteydessä laadittu muistio (MMM, 2025).

2 Lain tavoitteet, soveltamisala ja määritelmät

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolain tavoitteita, soveltamisalaa ja keskeisiä määritelmiä. Luvussa kuvataan, millaista vesihuoltoa lailla pyritään turvaamaan, mihin toimintoihin lakia sovelletaan sekä miten määritellään lain kannalta keskeiset käsitteet, kuten vesihuolto, vesihuoltolaitos ja asiakas.

2.1 Sääntelyn muutokset 2026

Vesihuoltolain tavoitetta, soveltamisalaa ja määritelmiä on tarkistettu 1.1.2026 voimaan tulleilla muutoksilla. Lain tavoitteita koskevaa säännöstä on muutettu siten, että siihen on lisätty vesihuollon toimintavarmuus ja viittaus terveydensuojelulakiin. Puolustushallinnon vesihuolto on rajattu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Vesihuollon määritelmää on laajennettu siten, että se kattaa myös veden ottamisen talousvetenä käytettäväksi, jolloin koko vedentuotantoketju sisältyy määritelmään. Vesihuoltolaitoksen määritelmä on irrotettu toiminta-alueesta ja muutettu kokoperusteiseksi. Asiakkaan määritelmää on täsmennetty siten, että vesihuoltolaitoksen vesihuoltolain mukaisena asiakkaana voi olla vain kiinteistön omistaja tai haltija. Asiakkaan määritelmään on myös lisätty viittaus vesihuoltolain 5 lukuun: vesihuoltolaitoksen asiakas tekee laitoksen kanssa nimenomaan vesihuoltolain 5 luvussa tarkoitetun sopimuksen, ei mitä tahansa sopimusta. Lisäksi lakiin on lisätty asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan, tukkuvesihuoltolaitoksen, toiminta-alueen ja vesihuolto-omaisuuden määritelmät.

2.2 Vesihuoltolain tavoitteet ja soveltamisalaan kuuluvat toiminnot

Vesihuoltolain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, joka mahdollistaa kohtuullisin kustannuksin ja toimintavarmasti terveydensuojelulain nojalla säädetyt laatuvaatimukset täyttävän ja riittävän talousveden saannin sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukaisen viemäroinnin. Vesihuoltolain 1 § lisättiin voimassa olevan lain tavoitteisiin vesihuollon toimintavarmuus. Vesihuollon toimintavarmuudella tavoitellaan sitä, että vesihuoltopalvelut järjestetään häiriöttömästi ja toimintavarmasti. Tämä edellyttää vesihuollolta kokonaisvaltaista varautumista, joka huomioi muun muassa ilmastomuutoksen myötä lisääntyvät sään ääri-ilmiöt. Uutena tavoitteena lakiin tuotavaa toimintavarmuuden tavoitetta täsmennetään muun muassa vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvellvollisuuden (15 §) sekä vesihuollon varautumistoiminnan (15 a §) yhteydessä. Vesihuolto on yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömyyspalvelu, ja vesihuollon turvaaminen on tunnistettu strategiseksi tehtäväksi Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (Valtioneuvosto 2025a). Turvallisuusstrategian mukaan vesihuollon turvaamisen tarkoituksena on varmistaa puhtaan talousveden saatavuus sekä terveyden ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen jätevesihuolto. Vesihuollon turvaaminen ulottuu kokonaisvaltaisesti vesihuollon toimintaketjuun raakavesilähteistä käsitellyn jäteveden purkupisteisiin saakka.

Vesihuoltolain 2 §:ssä määritellään toiminnot, joiden vesihuoltoon lakia sovelletaan. Asutuksen vesihuollon lisäksi soveltamisalaan kuuluu asutukseen vesihuollon kannalta rinnastuvan elinkeino- ja

vapaa-ajantoiminnan vesihuolto. Rinnastus asutukseen tapahtuu nimenomaan vesihuollon näkökulmasta, minkä perusteella lain soveltamisalan piirissä ovat sellaiset elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnot, joiden talousveden saannin tarpeet ja jätevesihuollon vaatimukset rinnastuvat asutukseen. Vesihuoltolaki ei sovelleta vesihuoltolaitosten väliseen tai vesihuoltolaitosten ja tukkuvesihuoltolaitosten väliseen palveluiden myyntiin ja ostamiseen.

Asutukseen rinnastuvana elinkeinotoimintana voidaan pitää esimerkiksi sellaisia palveluyrityksiä, jotka enimmäkseen ostavat vetensä vesihuoltolaitokselta ja johtavat jätevetensä laitoksen viemäriin ilman. Vedentarpeen tai jätevesien laadun tai määrän suhteen asutuksesta poikkeava elinkeinotoiminta on rajattu vesihuoltolain soveltamisalan ulkopuolelle.

Vesihuoltolain soveltamisalan määrittely suhteessa elinkeino- ja vapaa-ajantoimintaan voi edellyttää tapauskohtaista harkintaa. Keskeistä on, tarvitseeko vesihuoltolaitoksen ryhtyä elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan vesihuollosta huolehtiakseen erityisiin toimenpiteisiin. Esimerkiksi elintarviketeollisuudessa ja kotieläintaloudessa on siirrytty yhä suurempiin tuotantoyksiköihin, joiden vesihuollon tarpeet voivat poiketa asutuksen tarpeista. Suuri osa elinkeinotoiminnoista sijoittuu kuitenkin asunto- tai kiinteistöosakeyhtiöiden yhteyteen eikä tällaisen yrityksen vesihuolto tavallisesti edellytä erityisiin toimenpiteisiin ryhtymistä. Tarve riippuu osaltaan vesihuoltolaitoksen koosta ja kapasiteetista.

Vesihuoltolakiin 1.1.2026 voimaan tulleilla muutoksilla rajattiin puolustushallinnon vesihuolto kokonaan lain soveltamisalan ulkopuolelle. Rajaus on tehty selkeyden vuoksi, jottei syntyisi tilanteita, joissa vesihuoltolaitosmääritelmän kokoperustaisuuden vuoksi puolustushallinnon omistamat vesihuoltotoiminnot tulisivat vesihuoltolain soveltamisen piiriin. Puolustusvoimien tai puolustuskiinteistöjen vesihuoltotoimintaan, omaisuuteen ja -kalustoon ei ole ennen 1.1.2026 voimaan tulleita muutoksia sovellettu vesihuoltolakia, eikä tämä ole tarkoituksenmukaista tai tarpeen jatkossakaan.

2.3 Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin käsitteet

Vesihuoltolain soveltamisala ja siten laista seuraavat velvoitteet määritellään vesihuoltolain 2 §:ssä vesihuollon ja huleveden viemäroinnin käsitteiden avulla. Vesihuoltolain 3 §:n 1 kohdan mukaan vesihuollolla tarkoitetaan veden ottamista, johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä. Vesihuollon määritelmä kattaa siten koko vesihuoltoketjun vedenottamolta jätevedenpuhdistamolle. Määritelmän katsotaan myös sisältävän jäteveden purkamisen, vaikka tästä ei ole määritelmässä erillistä mainintaa. Huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtaminen ja käsittely eivät kuulu vesihuollon määritelmään. Myöskään lietteen ja välipäysjätteen käsittely, kuten kuivaus, mädätys tai kompostointi, ei sisälly vesihuollon määritelmään.

Vesihuoltolain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettu talousvesi määritellään 3 §:n 2 kohdassa viittaamalla terveydensuojelulakiin. Terveydensuojelulain 16 a §:n nojalla talousvedellä tarkoitetaan muun muassa kaikkea juomavedeksi, ruoan valmistukseen tai muihin kotitaloustarkoituksiin käytettävää vettä.

Vesihuoltolain 3 §:n 1 kohdan mukaan myös jätevesien poisjohtaminen ja käsittely kuuluu vesihuollon käsitteen piiriin. Jätevesien käsittelystä ja johtamisesta säädetään ympäristönsuojelulaissa (527/2014) ja yhdyskuntajätevesistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (888/2006, yhdyskuntajätevesiasetus). Jätevettä ei vesihuoltolaissa määritellä, mutta sillä tarkoitetaan vettä, useimmiten käytettyä talousvettä, joka johdetaan jätevesiviemäriin ja josta voi aiheutua ympäristön pilaantumista.

Hulevesi on rakennetulla alueella maan pinnalle, rakennuksen katolle tai muulle pinnalle kertyvää sade- tai sulamisvettä. Huleveden viemäroinnillä tarkoitetaan vesihuoltolain 3 §:n 7 kohdan mukaan huleveden ja perustusten kuivatusveden (2 §) poisjohtamista vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäriin ja

käsittelyä. Vesihuoltolakia ei kuitenkaan sovelleta maan kuivattamiseen, josta säädetään vesilaissa (587/2011).

Huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtamiseen sovelletaan vesihuoltolain säännöksiä silloin, kun niitä johdetaan kiinteistöltä vesihuoltolaitoksen viemäriin. Huleveden viemäröinnistä on kysymys, jos hulevesiä tai perustusten kuivatusvesiä johdetaan laitoksen erilliseen hulevesiviemäriin, johon voi putkiviemärin lisäksi kuulua siihen välittömästi yhdistyvä avoviemäri. Jos hulevesiä johdetaan poikkeuksellisesti vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin (ks. vesihuoltolain 17 d §:n 2 momentti), mukaan lukien huleveden ja jäteveden yhdessä johtamista varten rakennetut sekaviemärit, sovelletaan tähän vesihuoltolain säännöksiä jäteveden viemäröinnistä. Jos hulevesiviemärit ovat kunnan eivätkä vesihuoltolaitoksen vastuulla olevia viemäreitä, sovelletaan huleveden viemäröintiin vesihuoltolain sijaan alueidenkäyttölain (132/1999) 13 a luvun säännöksiä.

2.4 Vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksen, vesihuolto-osuuskunnan ja vesihuolto-omaisuuden käsite

Vesihuoltolaitos määritellään vesihuoltolain 3 §:n 3 kohdassa. Sen perusteella vesihuoltolaitos huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta ja toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä. Omistuspohjasta tai yhtiömuodosta riippumatta kaikki määritelmän mukaiset laitokset kuuluvat lain soveltamisalaan. Vesihuoltolakia sovelletaan laitoksiin, jotka huolehtivat talous- tai jätevesihuollosta tai niistä molemmista.

Yhdyskunnan vesihuollosta huolehtiminen tarkoittaa sitä, että laitoksella on laissa tarkoitettuja asiakkaita. Määritelmä rajaa lain soveltamisalan ulkopuolelle laitokset, jotka huolehtivat vain yksittäisen tai muutaman kiinteistön vesihuollosta. Tällaisia ovat esimerkiksi matkailuyritysten omat laitokset. Lähtökohtaisesti myöskään teollisuuslaitosten vesilaitokset eivät huolehdi yhdyskunnan vesihuollosta, kun ne huolehtivat vain laitoksen omasta vesihuollosta. Myöskään laitokset, joilla on sopimus-kumppaneina ainoastaan toisia vesihuoltolaitoksia tai elinkeinoelämää, eivät huolehdi yhdyskuntien vesihuollosta.

Arvio siitä, onko laitos kokonsa puolesta määritelmän piirissä vai ei, tulee tehdä laitoksen ja viranomaisen yhteistyönä. Arvioinnissa käytetään ensisijaisesti vuositason toimitetun talousveden määrää. Käyttäjämäärästä saatava tieto tukee arviointia. Rajatapaukset ratkaistaan pidemmän aikavälin keskiarvotietoihin perustuen. Arvioon ei sisällytetä esimerkiksi eläimille, kasteluun tai muuhun vastaavaan toimintaan johdettua vettä.

Ratkaisevaa vesihuoltolaitoksen määrittelyssä on laitoksen koko, ei se, onko laitoksella kunnan hyväksymä toiminta-alue vai ei. Toiminta-alueella tarkoitetaan vesihuoltolain 3 §:n 10 kohdan mukaan sitä aluetta, jolla vesihuoltolaitos huolehtii lain mukaisesta vesihuollosta, ja jolla oleva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen talousvesi- tai jätevesiviemäriverkostoon. Muutaman kiinteistön vesihuollosta huolehtivat laitokset jäävät pääsääntöisesti vesihuoltolaitoksen määritelmän ulkopuolelle kokonsa perusteella. Kokomääreen alittavat pienet vesilaitokset, joille on ennen 1.1.2026 vahvistettu toiminta-alue, ovat kuitenkin vesihuoltolain soveltamisen piirissä, kunnes kunta tarkistaa niiden toiminta-alueen. Kunta voi toiminta-alueen tarkistamisen yhteydessä päättää toiminta-alueen lakkauttamisesta vesihuoltolain 8 b §:n edellytysten täytyessä. Toiminta-alueen lakkauttaminen on näiden pienten toimijoiden kohdalla useimmiten perusteltua, sillä käytännössä suuri osa vesihuoltolain velvoitteista on turhan raskaita ja epätarkoituksenmukaisia kaikkein pienimmille vesihuoltotoimijoille. Jos

kunta kuitenkin päättää toiminta-alueen tarkistuksen yhteydessä hyväksyä tällaiselle laitokselle toiminta-alueen, laitokseen sovelletaan toiminta-alueen hyväksymisen jälkeen vesihuoltolain säännöksiä lain siirtymäsäännösten mukaisesti siitä huolimatta, että laitos ei täytä lain mukaista vesihuoltolaitoksen määritelmää. Toiminta-alueita koskevaa sääntelyä käsitellään jäljempänä luvussa 5.

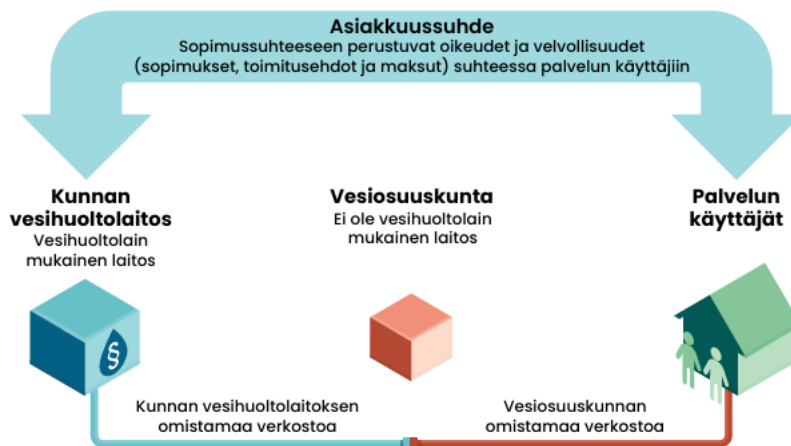
Vesihuoltolain 3 §:n 8 kohdassa määritellään asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta. Asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla tarkoitetaan osuuskuntalaissa (421/2013) tarkoitettua osuuskuntamuotoista vesihuoltolaitosta, jonka asiakkaita yli puolet on vesihuolto-osuuskunnan jäseniä. Lain tarkoittamalla asiakasomisteisella vesihuolto-osuuskunnalla voi siten olla myös sellaisia asiakkaita, jotka eivät ole osuuskunnan jäseniä. Asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan käsitteellä on merkitystä erityisesti vesihuollon myyntirajoituksia koskevien vesihuoltolain 4 c ja 4 e §:n kannalta. Näitä käsitellään jäljempänä luvussa 4.

Tukkuvesihuoltolaitokset eivät ole vesihuoltolain mukaisia vesihuoltolaitoksia. Tukkuvesihuoltolaitos määritellään vesihuoltolain 3 §:n 9 kohdassa. Näiden laitosten palvelun piirissä eivät ole vesihuoltolaissa tarkoitetut kiinteistön omistajat ja haltijat, vaan ne toimittavat vettä vesihuoltolaitoksille tai johtavat tai käsittelevät vesihuoltolaitoksen jätevesiä. Käytännössä voi syntyä tilanteita, joissa laitos toimii sekä vesihuoltolaitoksena että harjoittaa tukkuvesihuoltotoimintaa. Näissä tilanteissa laitokseen sovelletaan kaikkia vesihuoltolaitosta koskevia säännöksiä eli laitos on vesihuoltolaitos. Sellaista toimijaa, joka käsittelee vesihuoltolaitoksen jätevesiä välillisesti siten, että se vastaanottaa jätevedet toiselta tukkuvesihuoltolaitokselta, joka on vastaanottanut ne vesihuoltolaitokselta, pidetään tukkuvesihuoltolaitoksena. Vesihuoltolain useiden säännösten soveltamisalaa on laajennettu myös tukkuvesihuoltolaitoksiin: vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus (15 §), vesihuoltolaitoksen varautumisvelvollisuus (15 a §), vesihuollon poikkeamasta ilmoittamista koskevat säännökset (15 b §), tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus (16 §), vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa (20 §) sekä vesihuollon tietojärjestelmää koskeva säännös (20 d §).

Vesihuoltotoimialan moninaisuuden myötä voi tulla pohdittavaksi se, mikä taho vastaa mistäkin vesihuoltolain mukaisesta velvoitteesta. Vesihuoltolain näkökulmasta merkitystä on sillä, minkä tahon kanssa vesihuoltolaitoksen asiakas on tehnyt sopimuksen. Vesihuoltolaitos on se taho, jonka kanssa asiakas tekee sopimuksen laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä, ja johon vesihuoltolain vesihuoltolaitosta koskevat velvoitteet kohdentuvat. Sopimussuhteella laitos sitoutuu tuottamaan ja toimittamaan vesihuoltopalvelua ja asiakas sitoutuu palvelun maksuihin. Verkostorakenteita tai vesihuoltolaitteistoja omistava organisaatio, jolla ei ole asiakkaita, ei ole vesihuoltolain mukainen vesihuoltolaitos, joten siihen ei sovelleta vesihuoltolain laitoksia koskevia säännöksiä. Sen sijaan sen omistama omaisuus on vesihuoltolain määritelmien mukaista vesihuolto-omaisuutta. Jos vesihuoltolaitoksella on asiakkaita, joiden kiinteistö sijaitsee sellaisella verkostoalueella, jota laitos ei omista, vesihuoltolaitoksen on huolehdittava siitä, että omaisuudenhallintasuunnitelma laaditaan myös tästä toisen omistamasta verkoston osasta. Mikäli omaisuudenhallintasuunnitelman laatii rakenteiden vesihuolto-omaisuuden omistaja, vesihuoltolaitoksen on sopimusjärjestelyin huolehdittava, että laadinta tehdään. Vesihuoltolaitos on aina se taho, jonka tulee varautua poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin.

Sellaiset tapaukset ovat haastavia, joissa asiakkaan asuinalueen vesihuoltoverkoston tai sen osia omistaa muu taho kuin se, jonka kanssa asiakas tekee sopimuksen (kuva 1). Kuvan 1 kaltaisia järjestelyjä on toteutettu etenkin maaseudun jakeluverkostohankkeiden rakentamisen yhteydessä, kun verkosto-omaisuus on jäänyt asukkaiden tai vesiosuuskunnan omistukseen. Erityisesti silloin, kun vesihuolto-omaisuutta, kuten verkostoa, omistavat tahot, joilla ei ole vesihuoltoalan ammatillista osaamista, voi olla perusteltua harkita vesihuolto-omaisuuden myyntiä vesihuoltolaitokselle sekä vastuiden kannalta selkeämpiä vesihuollon organisointitapoja. Vesihuoltolaitoksen vastuulla on

varautuminen häiriötilanteisiin ja vastuu ulottuu asiakkaaseen saakka, joten vastuukysymykset jakeluverkoston alueella tapahtuvissa häiriötilanteissa sekä terveydensuojelulain mukaisista velvoitteista ovat haastavia. Näissä tapauksissa tulee sopia tarkkarajaisesti ja kirjallisesti vastuiden jakautumisesta. Erilaisten uusien operointijärjestelyiden yleistyessä ei ole suositeltavaa siirtää asiakkuuksia operoijalle. Mikäli operointia hankkiva laitos ei halua tai kykene hoitamaan asiakkuuksia sekä vesihuoltolain velvoitteita, on syytä arvioida omistuksen uudelleenjärjestämistä.

Kuva 1. Erityistapaus, jossa asiakkaan asuinalueen vesihuoltoverkoston tai sen osia omistaa muu taho kuin se, jonka kanssa asiakas tekee sopimuksen.

Vesihuoltolaitoksen toimintamuodolle ei ole lainsäädännössä asetettu vaatimuksia, mutta toiminta-alue voidaan vahvistaa vain toimijalle, joka on kunnan taseyksikössä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä, kuntayhtymän liikelaitos taikka rekisteröity yritys tai yhteisö (vesihuoltolain 8 §:n 2 momentti). Yritysten ja yhteisöjen rekisteröimisestä säädetään kaupparekisterilaissa (564/2023). On olemassa esimerkiksi vesiosuuskunta- tai vesiyhtymä-nimellä toimivia laitoksia, joita ei ole rekisteröity. Käytännössä nämä rekisteröimättömät vesihuoltolaitokset eivät ole itsenäisiä, perustajistaan tai muodostajistaan erillisiä oikeushenkilöitä, vaan niiden muodostajina olevat luonnolliset henkilöt ovat henkilökohtaisesti vastuussa laitoksen toiminnasta. Tämä ei ole laitoksen asiakkaiden tai sen perustajien oikeusturvan näkökulmasta tarkoituksenmukainen tilanne. Tästä syystä näille laitoksille ei voi enää jatkossa vahvistaa toiminta-aluetta, elleivät ne rekisteröidy.

Vesihuolto-omaisuudella tarkoitetaan vesihuoltolain 3 §:n 11 kohdan mukaan vesihuolto- tai tukku-vesihuoltolaitoksen käytössä olevia talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoa sekä veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita. Määritelmä on tarkoitettu kattamaan kaikki vesihuoltoon välittömästi liittyvä infrastruktuuri. Lain tarkoittamaa vesihuolto-omaisuutta ovat verkoston ohella esimerkiksi vedenottamot, vesisäiliöt ja jätevedenpuhdistamot sekä niiden sisältämät prosessilaitteistot. Määritelmällä on merkitystä erityisesti vesihuoltolain 4 c–e §:n vesihuollon myynnin rajoituksia koskevan sääntelyn soveltamisen kannalta. Määritelmällä on merkitystä myös vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallinnassa, mutta omaisuudenhallintasuunnittelu ei rajaudu ainoastaan lain tarkoittamaan vesihuolto-omaisuuteen, vaan siinä tulee huomioida vesihuolto-omaisuuden lisäksi myös muu vesihuoltolaitoksen käytössä oleva keskeinen omaisuus. Omaisuudenhallintaa koskevaa sääntelyä käsitellään jäljempänä luvuissa 8.4 ja 8.5.

Vesihuoltolaissa tarkoitettua vesihuolto-omaisuutta ei ole:

- kiinteistön oma vesihuoltolaitteisto liittämiskohtaan saakka
- toimistorakennukset tai muu sellainen omaisuus, jolla ei ole välitöntä merkitystä vesihuollon kannalta
- kemikaalivarastot
- automaatio- ja tietojärjestelmäomaisuus
- huoltoon, puhtaanapitoon tai operointiin tarvittava omaisuus
- vesihuoltolaitoksen käytöstä poistettu vesihuolto-omaisuus
- sellainen talous- tai jätevesiverkosto, joka ei ole vesihuoltolaissa tarkoitetun vesihuoltolaitoksen käytössä
- lietteenkäsittelyn laitteisto
- erillisviemäröidyn huleveden laitteisto

Vaikka yllä mainittua omaisuutta ei katsota vesihuolto-omaisuudeksi, esimerkiksi automaatio- ja tietojärjestelmäomaisuudella sekä lietteenkäsittelyn laitteistolla voi olla merkitystä vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallinnassa muuna keskeisenä omaisuutena, joka tulee huomioida omaisuudenhallintasuunnittelussa.

2.5 Muu lainsäädäntö

Vesihuoltolaki ei ole tyhjentävä vesihuoltoon ja hulevesien hallintaan liittyviä asioita sääntelevä laki. Siinä säädetään ainoastaan vesihuollon kehittämisestä, järjestämisestä ja hoitamisesta, huleveden viemäröinnin järjestämisestä ja hoitamisesta sekä vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välisestä suhteesta. Muuta lainsäädäntöä sovelletaan samanaikaisesti rinnakkain vesihuoltolain kanssa.

Muita vesihuollon ja hulevesien hallinnan kannalta merkityksellisiä lakeja ovat erityisesti:

- vesilaki (587/2011),
- terveydensuojelulaki (763/1994),
- alueidenkäyttölaki (132/1999),
- ympäristönsuojelulaki (527/2014),
- kuntalaki (410/2015),
- pelastuslaki (379/2011)
- valmiuslaki (1552/2011),
- kyberturvallisuuslaki (124/2025) sekä
- laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta (310/2025, CER-laki).

Vesilaissa säännellään muun muassa veden ottamista. Terveydensuojelulaissa asetetaan talousveden laatuvaatimukset ja -tavoitteet ja säädetään siitä, että jäteveden johtaminen ja puhdistaminen sekä

viemärointi on toteutettava siten, että niistä ei aiheudu haittaa ihmisten terveydelle. Alueidenkäyttölaissa säädetään kokonaisvaltaisesta hulevesien hallinnasta. Ympäristönsuojelulakia sovelletaan jäte- tai hulevesien aiheuttaman ympäristön pilaantumisen tai sen vaaran ehkäisemiseen. Kuntalakia sovelletaan kunnan hallinnon ja talouden järjestämiseen sekä kunnan toimintaan, ja se on siten erityisen merkityksellinen osana kuntaa toimiville vesihuoltolaitoksille. Valmiuslaissa säädetään viranomaisten toimivaltuuksista poikkeusolojen aikana. Kyberturvallisuuslaissa ja CER-laissa säädetään tiettyjen vesihuoltolaitosten riskienhallinnasta ja varautumisesta.

3 Kunnan tehtävät vesihuollossa ja vesihuollon kehittäminen

Tässä luvussa käsitellään kunnan tehtäviä vesihuollon kehittämisessä, järjestämisessä ja turvaamisessa. Luvussa kuvataan, miten kunta suunnittelee ja ohjaa alueensa vesihuollon kehittämistä, huolehtii vesihuoltopalvelujen saatavuudesta sekä toimii yhteistyössä vesihuoltolaitosten ja muiden toimijoiden kanssa. Lisäksi tarkastellaan kunnan vastuuta tilanteissa, joissa vesihuoltopalvelujen jatkuvuus tai toimivuus vaarantuu.

3.1 Sääntelyn muutokset 2026

Kunnan vesihuoltolain mukaisia tehtäviä täsmennettiin 1.1.2026 voimaan tulleilla lakimuutoksilla. Vesihuollon alueellista yleissuunnittelua koskevan tehtävän sisältöä täsmennettiin, ja elinvoimakeskuksen rooli alueellista yleissuunnittelua ohjaavana viranomaisena kirjattiin vesihuoltolakiin. Vesihuollon kehittämistä kunnassa koskeva tehtävä erotettiin vesihuoltolain 5 §:stä, ja nykyisin tehtävästä säädetään 5 a §:ssä. Vesihuollon kehittämistä koskevaan tehtävään lisättiin kunnan velvollisuus laatia alueelleen vesihuoltosuunnitelma, jonka sisällöstä säädetään tarkemmin vesihuoltoasetuksessa.

Kunnan järjestämisvelvollisuutta koskevaan vesihuoltolain 6 §:ään ja toiminta-alueisiin sisältyviä alueita koskevaan 7 §:ään tehtiin sisällöllisiä muutoksia, joita käsitellään tarkemmin jäljempänä tässä luvussa ja luvussa 5. Toiminta-alueiden hyväksymistä koskevaa sääntelyä täsmennettiin ja näitä muutoksia käsitellään tarkemmin luvussa 5.3.

Uutena säännöksenä vesihuoltolakiin lisättiin myös 9 b § koskien vesihuollon turvaamista. Säännöksellä täsmennetään kunnan järjestämisvelvollisuutta tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vesihuollosta toiminta-alueellaan.

Keskeisiä vesihuoltolain uudistuksia kunnan näkökulmasta tarkastellaan mm. Kuntaliiton yleiskirjeessä (Kuntaliitto 2026).

3.2 Kunnan tehtävät suhteessa muihin vesihuollon toimijoihin

Vesihuoltolaissa keskeiset vesihuollon toimijat ovat kunta, vesihuoltolaitos, kiinteistön omistaja tai haltija sekä valvontaviranomaiset. Kunta vastaa hallintosäännön päivittämisestä, vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun osallistumisesta, vesihuollon kehittämisestä ja järjestämisestä alueellaan sekä tarvittaessa etuosto-oikeuden käyttämisestä (vesihuoltolain 4 b, 4 d, 5–8 b sekä 9 b §). Vesihuoltolaitos huolehtii vesihuoltopalveluista kunnan sille hyväksymällä toiminta-alueella (9 §) sekä muista vesihuoltolaitokselle säädetystä velvollisuuksista. Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistönsä vesihuollosta (6 §). Valvontaviranomaisten tehtävänä on valvoa vesihuoltolain julkisoikeudellisten velvoitteiden noudattamista. Valvonnasta on kirjoitettu tarkemmin luvussa 13.

Kunnan ja vesihuoltolaitoksen roolit ovat vesihuoltolaissa itsenäisiä riippumatta siitä, omistaako kunta laitoksen. Tätä tehtävien erillisyyttä on osaltaan korostettu 1.1.2026 voimaan tulleilla

lakimuutoksella, jonka 4 b §:n mukaan kunnan tulee hallintosäännössään määrätä ne kunnan viranomaiset, jotka vastaavat kunnalle vesihuoltolain mukaan kuuluvista tehtävistä. On todennäköistä, että tehtäviin nimetään eri tahoja vastaamaan vesihuoltolaissa säädetystä muista tehtävistä kuin valvonta-tehtävistä. Näitä ovat erityisesti vesihuollon kehittämiseen ja järjestämiseen liittyvät tehtävät, joista säädetään vesihuoltolain 5–8 b ja 9 b §:ssä. Tehtäviä ovat siten muun muassa vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu ja yleinen kehittäminen, vesihuoltosuunnitelman laadinta ja hyväksyminen, järjestämisvelvollisuuden ja 9 b §:n mukainen vesihuollon turvaamisvelvollisuuden täyttäminen sekä toiminta-alueista päättäminen. Lisäksi kunnan tulee määritellä, mikä toimielin päättää lain 4 d §:n mukaisesti kunnan etuosto-oikeuden käyttämisestä.

Kunnan vesihuoltotehtävistä vastaava viranomainen voi olla myös kuntien yhteinen. Vesihuoltolain 4 b §:n 2 momentissa on informatiivinen viittaus kuntalain 8 luvun mukaiseen kuntien yhteistoimintaan. Koska vesihuoltolain 4 b §:n mukaan määrittävissä tehtävissä ei ole kyse valvontatehtävistä, kunnalla ei ole käytettävissä hallintopakkoa näiden tehtävien toteuttamisessa.

Kunnalle vesihuoltolain mukaan kuuluvista tehtävistä ei voi vastata esimerkiksi osakeyhtiönä toimiva kunnan omistama vesihuoltolaitos. On tärkeää, että kunnan vesihuoltotehtävistä vastaavasta viranomaisesta päätettäessä kiinnitetään huomiota vesihuoltolaitoksen ja kunnan roolien erillisyyteen, ettei synny esteellisyydestä johtuvia tai muita intressiristiriitoja. Esteellisyydestä säädetään tarkemmin hallintolaissa (434/2003) ja kuntalaissa.

Kunnan tai vesihuoltolaitoksen vesihuoltoon liittyvät velvoitteet eivät poista kiinteistön omistajan tai haltijan yleistä velvollisuutta huolehtia kiinteistönsä vesihuollosta (vesihuoltolain 6 §:n 1 momentti). Velvollisuuden sisältöä käsitellään tarkemmin järjestämisvelvollisuutta koskevassa luvussa 3.6.

3.3 Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu

Vesihuollon alueellisella yleissuunnittelulla tarkoitetaan usean kunnan kattavaa seudullista, maakunnallista tai muulla tavoin rajattua ylikunnallista vesihuollon suunnittelua. Kunnan tulee vesihuoltolain 5 §:n perusteella osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun, jos tällainen suunnittelu on käynnissä. Säännöksen tarkoituksena on, että kaikki kunnat saadaan mukaan yleissuunnitteluun, kun siihen on tarvetta alueellisesti.

Vesihuollon alueellisia yleissuunnitelmia on tehty usean vuosikymmenen ajan. Suunnitelmissa selvitetään vesihuollon ratkaisuvaihtoehdot samaan tapaan kuin kuntatason suunnittelussa, mutta laajemmalla alueella, jotta vesihuoltolaitosten vedenhankinta ja -jakelu sekä viemärointi ja jätevesien käsittely voidaan järjestää parhaalla mahdollisella tavalla. Suunnitelmissa otetaan huomioon myös vesihuoltolaitosten toimintavarmuuden ja kriisivalmiuden tarpeet sekä usein myös haja-asutuksen vedenjakelun ja jätevesien käsittelyn kehittämistarpeet.

Alueellisen yleissuunnittelun tavoitteina on kehittää vesihuollon alueellista yhteistyötä vesihuoltolaitosten ja kuntien välillä, parantaa vesihuollon toimintavarmuutta sekä edistää vesihuollon rakennemuutosta. Alueellisissa yleissuunnitelmissa voidaan tarkastella kuntien ja vesihuoltolaitosten alueellisia yhteistyömuotoja ja organisaatiomalleja sekä vesihuolto-osuuskuntien yhteistyön lisäämistä, yhdistämistä keskenään tai liittymistä kunnalliseen vesihuoltolaitokseen. Suunnittelun perusteella tunnistettuja investointitarpeita voidaan kuvata yleissuunnitelmassa, ja suunnittelun pohjalta voidaan toteuttaa alueellisia yhteistyöhankkeita. Yleissuunnittelun tavoitteena olevalla rakennemuutoksella tarkoitetaan Kansallisen vesihuoltouudistuksen yhteydessä keskeiseksi tavoitteeksi tunnistettua tarvetta edistää muutosta kohti suurempia, vahvempia ja toimintavarmempia vesihuoltolaitoksia. Suunnittelun tarkempaa toteuttamistapaa ei ole laissa määritelty, ja suunnittelu voi tapahtua monin eri tavoin.

Elinvoimakeskuksen tehtävänä on ohjata vesihuollon alueellista yleissuunnittelua. Elinvoimakeskus ei kuitenkaan puutu suunnitelman sisältöön enempää kuin mitä suunnitteluprosessin yhteydessä yhteisesti päätetään. Suunnittelualue rajataan tarpeiden mukaan ja yhteistyöhön osallistuvien kuntien kesken. Ohjausryhmään osallistuu alueen kuntien ja vesihuoltolaitosten ohella usein muita keskeisiä sidosryhmiä. Suunnitteluprosessiin voidaan tarpeen mukaan ottaa mukaan edellä mainittujen tahojen lisäksi kunnan ympäristön- ja terveydensuojeluviranomaiset sekä muita alueella keskeisiä vesihuollon toimijoita.

3.4 Velvollisuus kehittää vesihuoltoa

Kunnan tehtävänä on vesihuoltolain 5 a §:n mukaan vesihuollon kehittäminen yhdyskuntakehitystä vastaavasti koko alueellaan. Kunta toimii tässä tarkoituksessa yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten ja muiden kuntien kanssa. Se myös osallistuu vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun.

Kehittämistehtävän toteuttamiseksi kunnan on laadittava alueelleen vesihuoltosuunnitelma, joka täsmentää vesihuoltolain 5 a §:n 1 momentin mukaista yleistä kehittämisvelvollisuutta. Käytännössä kunta toteuttaa vesihuollon yleisen kehittämisvelvollisuutensa pääasiassa laatimalla ja ylläpitämällä ajantasaista vesihuoltosuunnitelmaa ja toteuttamalla suunnitelmassa tunnistettuja toimia. Kehittämisuunnitelmassa käsitellään kehittämisvelvollisuuden kannalta keskeiset asiakokonaisuudet. Suunnitelmassa käsiteltävistä asiakokonaisuuksista säädetään tarkemmin vesihuoltoasetuksessa. Vesihuolto-laissa ei oteta kantaa siihen, miten suunnitelma tulee kunnassa hyväksyä tai kuinka usein sitä on tarpeen päivittää, sillä vesihuollon kehittämistarpeet vaihtelevat merkittävästi kuntakohtaisesti. Vesihuoltosuunnitelmassa todetaan kuitenkin kunnan vesihuoltolain mukaisista tehtävistä vastaavat viranomaiset, eli myös vesihuoltosuunnitelman hyväksymismenettely käsitellään vesihuoltosuunnitelmassa. Vesihuoltosuunnitelma voidaan vesihuoltolain 5 a §:n 2 momentin mukaisesti laatia myös yhdessä usean kunnan alueelle, jolloin kukin kunta kuitenkin hyväksyy yhdessä laaditun suunnitelman itsenäisesti.

Kunnan vesihuoltosuunnitelma on luonteeltaan ohjaava asiakirja, joka tulee ottaa vesihuoltolain 8 a §:n mukaisesti huomioon toiminta-alueita hyväksyttäessä. Se ei kuitenkaan ole esimerkiksi asemakaavan tapaan oikeusvaikutteinen asiakirja. Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet eivät myöskään poista kiinteistönomistajan velvollisuutta huolehtia kiinteistönsä vesihuollosta.

Esimerkiksi vesihuollon alueellisessa yleissuunnittelussa, alueidenkäytön suunnittelussa ja yhdyskuntakehityksessä tapahtuvat muutokset voivat johtaa siihen, että vesihuoltosuunnitelmaa tulee tarkastella uudelleen. Suunnitelman ajantasaisuutta tarkasteltaessa huomiota voidaan kiinnittää vastaavasti vesihuoltoasetuksen mukaisten sisältövaatimusten mukaisesti käsiteltyjen asioiden ajantasaisuuteen. Kunnan vesihuollon kokonaisuuden kannalta yksittäiset, vähämerkityksiset muutokset eivät kuitenkaan tuo kunnalle velvoitetta vesihuoltosuunnitelman päivittämiseen, vaan suunnitelman ajantasaisuutta tulee arvioida kokonaisvaltaisesti.

Vesihuoltosuunnitelma on keskeinen väline kunnan vesihuollon ja alueidenkäytön suunnittelun yhteensovittamisessa. Tämän vuoksi vesihuoltolain 5 a §:ssä säädetään, että vesihuoltosuunnitelma tulee sovittaa yhteen alueidenkäytön suunnittelun ja toteutuneen yhdyskuntakehityksen kanssa. Alueidenkäytön tulee olla lähtökohta vesihuoltosuunnittelulle. Kunnan alueidenkäytön suunnitelmat vaikuttavat olennaisesti siihen, missä keskitetty vesihuolto on jatkossa tarpeen, minkä vuoksi alueidenkäytön suunnittelu on tärkeää ottaa vesihuoltosuunnitelmaa laadittaessa huomioon. Alueidenkäytön suunnittelussa on vastaavasti otettava huomioon vesihuollon realistiset toteuttamismahdollisuudet sekä

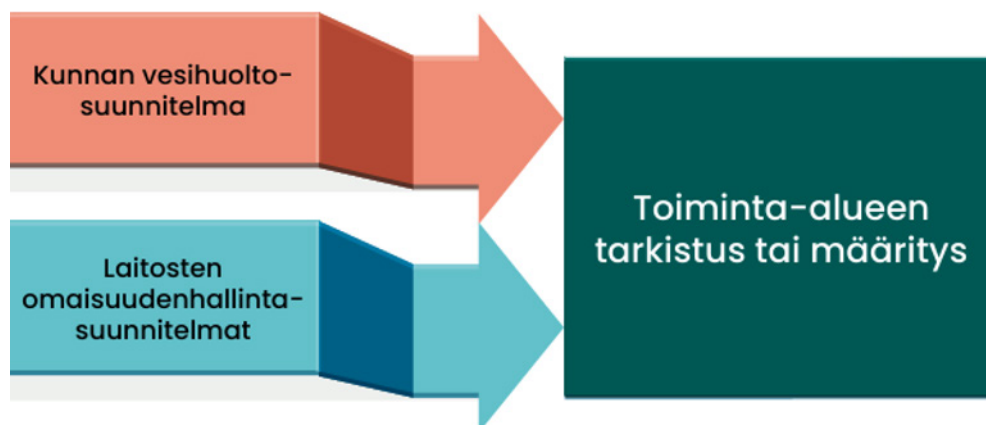
vesihuoltolaitoksen mahdollisuudet huolehtia vesihuoltopalveluista taloudellisesti ja asianmukaisesti. Esimerkiksi kunnan vesihuoltosuunnitelmassa osoitettujen vesihuollon strategisten ratkaisuiden on tarkoituksenmukaista välittyä vesihuoltosuunnitelman kautta kunnan kaavoitukseen. Kunnan vesihuollon kehittämisen tarkoituksena on hyödyntää ja täydentää alueidenkäyttölain mukaista alueidenkäytön suunnittelun järjestelmää. Siksi vesihuoltoa kehitettäessä on syytä edelleen kiinnittää erityistä huomiota vesihuollon järjestämiseen alueilla, joilla on voimassa alueidenkäyttölaissa tarkoitettu yleis- tai asemakaava tai joilla sen laatiminen on vireillä. Vesihuoltolain 7 §:n valossa alueidenkäytön tavoitteiden tulee ohjata vesihuollon kehittämistä eikä päinvastoin. Vesihuoltosuunnitelmaa laadittaessa on otettava huomioon myös lain 5 §:n mukaisesti toteutettava vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu.

Vesihuoltosuunnitelman tarkoituksena on palvella koko kunnan alueen vesihuollon kokonaisvaltaista kehittämistä ja järjestämistä, ja se ohjaa myös laitosten oman toiminnan suunnittelua ja omaisuudenhallintasuunnitelman laatimista. Vesihuoltolain 5 a §:ssä säädetäänkin, että vesihuoltosuunnitelma tulee laatia yhteistyössä vesihuoltolaitosten, tukkuvesihuoltolaitosten, muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa. Muita keskeisiä tahoja ovat sidosryhmät, joiden osallistuminen suunnitelman laadintaan nähdään tarkoituksenmukaiseksi. Näitä voivat olla tapauskohtaisesti esimerkiksi pelastuslaitos, hyvinvointialue tai sellaiset pienemmät vesihuollon toimijat, jotka eivät kokonsa puolesta täyty vesihuoltolaitoksen määritelmää. Lain tarkoituksena on, että näiden muiden tahojen osallistumisen tarve harkitaan tapauskohtaisesti, eikä laki velvoita edellä mainittujen tahojen osallistamista järjestelmällisesti.

Suunnitteluprosessin kannalta on tärkeää, että suunnitteluun osallistuvat kaikki alueen vesihuoltolaitokset ja tukkuvesihuoltolaitokset. Yhteistyö myös vesihuoltolaitoksille vettä toimittavien ja niiden jätevesiä käsittelevien laitosten kanssa huomioi vesihuollon koko toimintaketjun kunnan vesihuoltoa kehitettäessä. Kunnan vesihuoltosuunnitelmalla voidaan edesauttaa vesihuollon rakennemuutosta, ja se voi toimia neuvottelupohjana tai tausta-aineistona esimerkiksi vesihuolto-osuuskuntien yhdistymisissä sekä alueellisen suunnittelun käynnistämisessä. Vesihuoltosuunnitelmassa tunnistetaan ennakkoivasti esimerkiksi muuttotappion tai ilmastomuutoksen aiheuttamia haasteita ja varmistetaan, että kaikilla kunnan alueella toimivilla vesihuoltolaitoksilla on edellytykset toimia.

Kunnan vesihuoltosuunnitelman ja vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelman välinen yhteys ja yhteistyön tarve suunnitelmien laadinnassa näkyy lain tasolla myös omaisuudenhallintasuunnitelmaa koskevassa lain 9 a §:ssä, jonka mukaisesti vesihuoltolaitoksen tulee ottaa kunnan vesihuoltosuunnitelma huomioon omaisuudenhallintasuunnitelmassaan. Toisaalta omaisuudenhallintasuunnitelmien laadinnan seurauksena kunta saa tietoa vesihuoltolaitosten edellytyksistä huolehtia vesihuollosta vesihuoltolain edellyttämällä tavalla. Kuntien ja vesihuoltolaitosten tulee laatia kyseiset suunnitelmat 1.1.2028 mennessä, joten vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelman ja kunnan vesihuoltosuunnitelman laatimisprosessit voivat tapahtua samanaikaisesti. Suunnitelmien keskinäisriippuvuuk-sien takia kuntien ja vesihuoltolaitosten on perusteltua käydä jo ennen suunnitelmien laadintaa keskusteluja suunnitelmien laatimisprosessien tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä ja yhteensovittamisesta. Kuvassa 2 on esitetty näiden suunnitelmien väliset suhteet.

Ennen vesihuoltosuunnitelman hyväksymistä kunnan tulee pyytää suunnitelmasta lausunto elinvoimakeskuksesta sekä kunnan ympäristön- ja terveydensuojeluviranomaisilta. Hyväksytty suunnitelma tulee myös julkaista tiedonsaannin kannalta olennaisilta osin yleisessä tietoverkossa, kuten kunnan verkkosivuilla. Lähtökohtaisesti vesihuoltosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat julkisia ja ne tulee julkaista tietoverkossa. Jos suunnitelmaan kuitenkin sisältyy turvallisuuskriittistä tai salassa pidettävää tietoa, ne tulee erottaa omaksi liitteekseen, jolloin suunnitelma voidaan julkaista tietoverkossa ilman salassa pidettävää liitettä.

Kuva 2. Vesihuoltolain mukaisten suunnitelmien suhteet ja laatimisjärjestys.

3.5 Kunnan vesihuoltosuunnitelman sisältö

Kunnan vesihuoltosuunnitelman sisällöstä säädetään tarkemmin vesihuoltoasetuksessa. Asetuksen 2 §:n 8 kohtaa sisältävässä luettelossa säädetään asioista, jotka on vähintään sisällytettävä vesihuoltosuunnitelmaan. Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa on ensinnäkin esitettävä yleiskatsaus kunnan nykyisistä ja tulevista vesihuoltopalvelujen käyttäjistä ja palveluiden tuottajista sisältäen kunnan vesihuoltolaitoksen, asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat ja muut mahdolliset yksityisomisteiset vesihuolto-toimijat. Suunnitelmassa tulee siis esittää yhteenveto vesihuollon järjestämisestä ja vesihuoltopalveluista kunnan alueella. Kohdan perusteella olisi myös tarpeen kuvata se, miten kaikkein heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien, kuten asunnottomien, vesihuolto turvataan kunnan alueella.

Vesihuoltosuunnitelma ei ole juridisesti velvoittava. Kunnan vesihuoltosuunnitelma on strategia, joka ohjaa toiminta-alueiden tunnistamista. Toiminta-alueiden tunnistamisessa tulee hyödyntää myös kunnassa toimivien vesihuoltolaitosten omaisuudenhallintasuunnittelua ja etenkin sen riskiarviota. Mikäli vesihuoltolaitos tunnistaa omaisuudenhallinnan yhteydessä toiminnassaan taloudellisia riskejä tai toteaa toiminnan olevan vaarantumassa, ei laitokselle todennäköisesti kannata vahvistaa lisää toiminta-alueita.

Toisekseen vesihuoltosuunnitelmassa tulee esittää perustiedot kunnan väestöennusteista, elinkeinorakenteen arvioidusta kehityksestä ja kaavoitustilanteesta. Väestöennusteen ja elinkeinorakenteen arvioidun kehityksen kuvauksessa voidaan hyödyntää kuntalain mukaista kuntastrategiaa ja kaavoitustilanteen kuvauksessa kaavoituskatsausta.

Vesihuoltosuunnitelmassa tulee esittää kuvaus kunnassa tavoiteltavasta vesihuollon palvelutasosta. Vesihuollon palvelutaso on käsite, jolle ei ole vakiintunutta tai tarkkarajaista määritelmää. Vesihuoltoasetuksen säännöksellä jätetään tarkoituksella kunnalle harkinnanvaraa palvelutason kuvaamiseen. Palvelutason kuvauksen tulee kattaa kaikki kunnassa toimivat vesihuoltolaitokset. Kuvaus alkaa tunnistamalla kunnan vesihuoltopalveluiden erityyppiset palvelualueet, kuten kunnan vesihuoltolaitoksen toiminta-alue, vesiosuuskuntien toiminta-alueet, muut verkostoalueet (joille toiminta-alueita ei ole määritetty) ja verkostojen ulkopuoliset alueet. Palvelutasolla tarkoitetaan vesihuoltolaitosten palveluille asetettuja tavoitteita. Tavoitteiden eli palvelutason toteutumista pitää pystyä seuraamaan, joten palvelutaso määritellään käyttämällä hyväksi helposti seurattavia mittareita tai tunnuslukuja, joille asetetaan tavoitearvot. Tunnuslukuja valittaessa kannattaa hyödyntää vakiintuneita tunnuslukuja, kuten esimerkiksi vedenhankinnan varmuusluokitus, laatuvaatimukset ja -suositukset täyttävä talousveden

laatu, putkirikoissa ilman vettä olevien asukasaika vuodessa, korjausinvestointien eli saneerausinvestointien osuus kokonaisinvestoinneista, verkostojen korjausvelan muutos tai toiminnan tuotot ja kulut. Kuntaliitto on laatinut Vesihuollon kehittäminen ja ohjaaminen -oppaan, jota voidaan soveltuvin osin hyödyntää palvelutason määrittämisessä (Luukkonen 2016). Vesilaitosyhdistyksen laatimia hyvän vesihuollon kriteereitä on suositeltavaa hyödyntää mittariston valinnassa (Toivikko 2026).

Vesihuoltoasetuksen 2 §:n 4 kohdan mukaan vesihuoltosuunnitelman tulee sisältää kuvaus kunnan yhteistyöstä ja tavoitteista asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien kanssa. Vesihuoltosuunnitelmassa tulee siis kuvata kunnan osuuskuntien kanssa tekemää yhteistyötä ja mahdollisia tavoitteita esimerkiksi osuuskuntien yhdistämiseksi kunnan vesihuoltolaitokseen, osuuskuntien toiminnan tukemiseksi tai kunnan vesihuoltolaitoksen ja kunnan alueen osuuskuntien yhteistyön tiivistämiseksi esimerkiksi varautumisessa.

Vesihuoltoasetuksen 2 §:n 5 kohdan mukaisesti vesihuoltosuunnitelman tulee sisältää kuvaus vesihuoltolaitosten nykyisistä ja suunnitelluista toiminta-alueista kunnan alueella. Suunniteltujen toiminta-alueiden osalta kuvataan mahdollisesti hyväksyttäväksi tuotavat toiminta-alueet tai toiminta-alueiden laajennukset tai supistamiset. Toiminta-alueita suunniteltaessa on tarpeen tarkastella alustavasti vesihuollon toteuttamisen kustannuksia ja niiden vaikutuksia vesihuoltolaitokselle ja asiakasmaksuihin. Vesihuoltosuunnitelmassa esitetyt toiminta-alesuunnitelmat eivät kuitenkaan ole sitovia. Toiminta-alueita koskevien suunnitelmien esittäminen konkretisoi keskitettyjen vesihuoltopalveluiden nykyistä ja suunnitteilla olevaa tarjontaa kunnan alueella. Kun järjestämisvelvollisuuden piirissä olevia alueita ja mahdollisia toiminta-alueen tarpeita määritellään jo vesihuoltosuunnitelmassa, voidaan suunnitelman perusteella edetä johdonmukaisesti toiminta-alueiden hyväksymismenettelyihin, kun alueidenkäytön suunnitelmat toteutuvat. Suunnitelmassa voidaan arvioida samalla sitä, missä aikataulussa ja järjestyksessä toiminta-alueita on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista hyväksyä.

Vesihuoltoasetuksen 2 §:n 6 kohdan mukaisesti kunnan vesihuoltosuunnitelmassa tulee esittää kuvaus kunnan vesihuoltopalveluiden nykyisistä ja suunnitteilla olevista tuottamistavoista, vedenhankinnan ja jätevedenkäsittelyn vaihtoehtoista ja yhteistyöstä muiden kuntien kanssa. Vedenhankinnan kuvauksella tarkoitetaan sen tunnistamista, onko alueella toimivilla vesihuoltolaitoksilla riittävästi raakavesilähteitä. Tarkoituksena ei ole esittää vedenottoa yksityiskohtaisesti esimerkiksi kohdetietona, ja tiedon julkisuus tulee arvioida huolella. Kuntien yhteistyö on tärkeää esimerkiksi kuntien rajat ylittävien verkostojen rakentamiseksi, vesihuoltolaitosten toimintavarmuuden parantamiseksi, vedenhankinnan turvaamiseksi häiriötilanteissa ja jätevedenpuhdistuksen kustannustehokkaammaksi järjestämiseksi.

Vesihuoltoasetuksen 2 §:n 7 kohdan mukaisesti suunnitelmassa tulee esittää kuvaus kunnan omistajapolitiikasta vesihuollossa, omistajapolitiikan sisällöstä ja kokonaan kunnan omistuksessa tai kunnan määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten omistajaohjauksen järjestämisestä. Suunnitelmassa tulee siten kuvata, miten kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevien vesihuoltolaitosten ohjaus järjestetään ja miten kunta myötävaikuttaa omistuksessaan tai määräysvallassaan olevien vesihuoltolaitosten hallintoon ja toimintaan. Omistajaohjauksesta säädetään myös kuntalaissa, ja muissa yhteyksissä laadittuja kuvauksia voidaan hyödyntää kunnan vesihuoltosuunnitelmassa. Kunta voi myös olla alueellaan toimivissa vesihuolto-osuuskunnissa jäsenenä, jolloin kunnan rooli näissä osuuskunnissa on tarpeen kuvata.

Vesihuoltoasetuksen 2 §:n 8 kohdan mukaisesti kunnan vesihuoltosuunnitelmassa tulee esittää kunnan vesihuoltotehtävistä vastaavat tahot siten kuin vesihuoltolain 4 b §:ssä on säädetty. Lain 4 b §:ssä säädetään kunnan velvollisuudesta määrätä hallintosäännössään kunnan vesihuoltotehtävistä vastaavista viranomaisista. Käytännössä kunnan vesihuollon tehtävistä vastaavat tahot voidaan tunnistaa vesihuoltosuunnitelmaa laadittaessa, minkä perusteella voidaan päivittää hallintosääntöä ja kirjata asia vesihuoltosuunnitelmaan.

3.6 Vesihuollon järjestämisvelvollisuus

Vesihuoltolain 6 §:n nojalla kunnalla on velvollisuus huolehtia siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi, jos suurehkon asukasjoukon tarve tai terveydelliset tai ympäristönsuojelulliset syyt sitä vaativat. Tarpeellisen vesihuollon palvelun saatavuuden turvaamiseksi voidaan perustaa vesihuoltolaitos, laajentaa olemassa olevan vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin.

Kunta voi valita parhaaksi katsomansa tavan vesihuollon järjestämiseen. Toiminta-alueen hyväksyminen on vesihuollon järjestämisvelvollisuuden täyttämisen pääsääntöinen toteuttamiskeino, ja vesihuoltolain 7 §:ssä 1 momentissa tarkoitetut alueet kunnan tulee joka tapauksessa saattaa vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden piiriin joko laajentamalla jo toimivan vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta tai huolehtimalla uuden vesihuoltolaitoksen perustamisesta ja toiminta-alueen hyväksymisestä perustetulle laitokselle. Kunnan ei tarvitse ryhtyä oman laitoksen perustamiseen tai laajentamiseen, jos palvelujen saatavuus on turvattavissa muun laitoksen toiminta-alueesta päättämällä. Koska vesihuoltolaitokselta ei enää määritelmällisesti edellytetä toiminta-aluetta, voi kunta toteuttaa järjestämisvelvollisuutensa myös siten, että se perustaa alueelle vesihuoltolaitoksen tai -yhtymän, mutta jättää sille toiminta-alueen hyväksymättä. Tämä voi olla tarkoituksenmukaista poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa vesihuoltolain 7 § ei edellytä toiminta-alueen hyväksymistä, järjestämisvelvollisuus koskettaa vain pientä joukkoa kiinteistöjä ja alueella on myös muuta asutusta tai asutukseen rinnastuvaa käyttöä, joiden osalta liittäminen toteutuu molemminpuolisen vapaaehtoisuuden pohjalta.

Jos vesihuoltolaitoksen perustaminen tai sen toiminta-alueen laajentaminen ei ole tarkoituksenmukaista tai taloudellisesti mahdollista, kunta voi vesihuoltolain 6 §:n 3 momentin mukaan vaihtoehtoisesti huolehtia siitä, että ryhdytään muihin toimenpiteisiin talousveden saatavuuden tai jäteveden poisjohtamisen turvaamiseksi. Kunta voi tällöin vaihtoehtona toiminta-alueen laajentamiselle tai vesihuoltolaitoksen perustamiselle edesauttaa sellaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä, joiden avulla turvataan muiden kiinteistökohtaisiin tai muutaman kiinteistön yhteisiin ratkaisuihin perustuvien vesihuollon palvelujen saatavuus. Palvelu voisi olla esimerkiksi talousveden toimittaminen kiinteistölle muutoin kuin verkostossa, umpisäiliön rakentaminen, jätevesikuljetuksen järjestäminen umpisäiliöistä tai läheisten kiinteistöjen liittäminen kunnan koulun tai vastaavan laitoksen jätevesijärjestelmään. Näihin lain 6 §:n 3 momentin mukaisiin muihin toimenpiteisiin ei voida ryhtyä silloin, kun kohteena oleva alue on sellaista, jolle tulee 7 §:n mukaisesti hyväksyä toiminta-alue.

Vesihuoltolain 6 §:n 1 momentin mukaisesti kiinteistön omistajalla tai haltijalla on yleinen velvollisuus huolehtia kiinteistön vesihuollosta. Säännöksen merkitys on informatiivinen, ja kiinteistön omistajan tai haltijan velvoitteen sisältö täsmentyy vesihuoltolain muissa säännöksissä sekä muualla lainsäädännössä kuten ympäristönsuojelulaissa. Sen paremmin kunnan kuin vesihuoltolaitoksen velvoitteet eivät tätä velvollisuutta poista. Kiinteistön omistajan tai haltijan huolehtimisvelvollisuuden ulottuvuuden kannalta olennaista on, sijaitseeko kiinteistö vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella ja tuleeko se siten liittää laitoksen verkostoon. Liityttäessä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vesihuoltolaitoksen verkostoon liittyjä huolehtii kiinteistön vesihuoltolaitteistosta liittämiskohtaan saakka vesihuoltolain 13 §:n mukaisesti. Omistajan tai haltijan velvollisuus huolehtia toiminta-alueen ulkopuolella sijaitsevan kiinteistön kiinteistökohtaisesta vesihuollosta ja tälle huolehtimiselle asetetut tarkemmat vaatimukset pohjautuvat terveydensuojelulakiin, ympäristönsuojelulakiin sekä rakentamislakiin.

Kunnan järjestämisvelvollisuuteen liittyy vesihuoltolain 31 §:ssä tarkoitettu vireillepano-oikeus, jonka nojalla kiinteistönomistaja tai muu, jonka oikeutta tai etua asia koskee, sekä yleistä etua valvova viranomainen voivat saattaa vesihuollon järjestämisasian vireille.

3.7 Vesihuollon turvaaminen

Uudessa vesihuoltolain 9 b §:ssä säädetään tilanteesta, jossa vesihuoltolaitos ei 8 a §:ssä kuvatus toiminta-aluepäättöksen sisältövaatimusten mukaisesta ennakkoarvioinnista huolimatta kykene huolehtimaan vesihuollosta lain 9 §:ssä säädetyllä tavalla. Vesihuollon turvaamisvelvoite koskee siten ainoastaan vesihuoltolaitosten toiminta-alueita. Koska kunnan vahvistamalla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kysymys on kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvasta 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua alueesta, kunnalla on tarvittaessa velvollisuus järjestämisvelvollisuutensa perusteella ryhtyä toimenpiteisiin vesihuollon toimivuuden turvaamiseksi alueella. Tällä korostetaan yhtäältä ennakkoarvioinnin merkitystä toiminta-aluepäättöksessä ja toisaalta sitä, että kunnalla on viimekätinen vastuu vesihuollon järjestämisestä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla alueilla. Kunnan toimenpiteitä vesihuollon turvaamiseksi voivat olla esimerkiksi laitosten yhdistymisten edistäminen, laitoksen toimintaedellytysten parantaminen tukemalla laitosta taloudellisesti tai vahvistamalla laitoksen käytössä olevia henkilöstöresursseja tai 6 §:n 2 momentin mukaiset muut toimenpiteet vesihuollon palveluiden turvaamiseksi kuten kiinteistökohtaisen vesihuollon järjestäminen alueen kiinteistöille. Jos kunta ei käytettävissään olevin keinoin puutu asiaan, elinvoimakeskus voi edellyttää kuntaa varmistamaan, että laitos täyttää toiminta-aluepäättökseen perustuvat velvoitteensa tai edellyttää kuntaa ryhtymään muihin toimenpiteisiin järjestämisvelvollisuutensa täyttämiseksi. Pykälään sisältyvä kunnan vesihuollon turvaamisvelvoite on tarkoitettu viimesijaiseksi keinoksi tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vesihuoltolain 9 §:n mukaisen huolehtimisvelvollisuutensa mukaisesti vesihuollosta. Pykälällä varmistetaan, että kuntalaisten oikeudet toimivaan vesihuoltoon toteutuvat tällaisessakin tilanteessa.

Turvaamisvelvoitteen viimesijaisuus tarkoittaa sitä, että vesihuoltolaitoksen tulee ensin itse toteuttaa mahdolliset toimenpiteet vesihuollosta huolehtimiseksi. Esimerkiksi vesihuollon maksut tulee pitää sillä tasolla, että vesihuollosta aiheutuvat kustannukset voidaan pitkällä aikavälillä kattaa. Näin ollen vesihuoltolaitoksen tulee taloudellisia riskejä kohdatessaan ensisijaisesti nostaa maksuja sille tasolle, että vesihuollosta kyetään huolehtimaan. Maksutasojen tulee kuitenkin säilyä asiakkaille kohtuullisena vesihuoltolain 18 ja 19 §:n mukaisesti. Vasta kun vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vesihuollosta, on kunnan turvattava toiminta (9 b §).

Vesihuollon turvaamisvelvoite korostaa sitä, että toiminta-alueita tulee hyväksyä vain sellaisille alueille, joilla on olemassa kunnan järjestämisvelvollisuus. Turvaamisvelvoite pohjaa ajatukselle siitä, että toiminta-alueella on aina olemassa kunnan järjestämisvelvollisuus, johon perustuen kunnan tulee säännöksen tarkoittamissa tilanteissa ryhtyä järjestämisvelvollisuuden edellyttämiin toimenpiteisiin. Turvaamisvelvoite korostaa näin ollen myös kunnan velvollisuutta pitää toiminta-alueet ajan tasalla.

Vesihuoltolaitoksen ja kunnan välisten vastuiden osalta vesihuollon turvaamisvelvoite liittyy myös toiminta-alueen supistamiseen tai lakkauttamiseen. Toiminta-alueen supistaminen tai lakkauttaminen voi olla mahdollista esimerkiksi kun alueella ei ole enää järjestämisvelvollisuutta vähentyneen väestöpohjan vuoksi. Jos toiminta-aluetta päädytään supistamaan tai toiminta-alue lakkauttamaan, tulee kunnan päättää verkostoon liittyneiden kiinteistöjen vesihuollon turvaamisesta. Kunta tai vesihuoltolaitos vastaa turvaamisesta aiheutuvista kustannuksista, jos siirrytään esimerkiksi kiinteistökohtaisiin järjestelmiin eli asiakkaiden kanssa tehtyjen sopimusten irtisanomiseen vesihuoltolain 24 §:n 5 momentissa tarkoitettua tavalla. Vesihuoltolain 24 §:n 5 momentin lähtökohtana on, että kunta vastaa turvaamisesta aiheutuvista kustannuksista, jos alueella on edelleen vesihuoltolain 6 §:n mukainen järjestämisvelvollisuus. Jos järjestämisvelvollisuutta ei ole, vesihuoltolaitos vastaa turvaamisesta aiheutuvista kustannuksista. On huomattava, että edellä kuvatuista kustannuksista vastaaminen ei ole pysyvä

olotila vaan avustus siirtymän aikana, eikä kustannuksista vastaaminen tarkoita sitä, että vesihuolto-palvelu olisi kiinteistölle maksutonta.

Vesihuoltolain säännösten sisäisen toimivuuden kannalta on tärkeää, että toiminta-alueet pidetään ajantasaisina ja rajataan kunnan järjestämisvelvollisuuden mukaisesti. Näin ei synny tilannetta, jossa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan toiminta-alueensa vesihuollosta, mutta alueella ei katsota olevan lain 6 §:n mukaista järjestämisvelvollisuutta.

4 Myynnin rajoitukset vesihuollossa ja kunnan etuosto-oikeus

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltoa koskevia omistuksen luovuttamista ja myyntiä rajoittavia säännöksiä sekä kunnan etuosto-oikeutta. Luvussa kuvataan, miten lainsäädännöllä turvataan vesihuollon säilyminen julkisessa omistuksessa ja määräysvallassa sekä millä edellytyksillä vesihuoltolaitosten, vesihuolto-omaisuuden ja vesihuolto-osuuskuntien omistuksessa voi tapahtua muutoksia. Lisäksi tarkastellaan kunnan mahdollisuuksia puuttua vesihuollon omistusjärjestelyihin etuosto-oikeuden avulla.

4.1 Kunnan omistuksen säilyttäminen vesihuollossa

Vesihuoltolain uudessa 4 c §:ssä säädetään kunnan omistuksen säilyttämisestä vesihuollossa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kunnat tai kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevat vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitokset eivät saa enää myydä vesihuoltoon kohdistuvaa omistustaan muille kuin toisille kunnille ja kuntaomisteisille vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksille.

Vaikka sääntely rajoittaa kunnallista itsehallintoa, omistuksen säilyttäminen kunnilla on perusteltua. Sääntelyn hyväksyttävyyttä on perusteltu muun muassa sillä, että vesihuolto on luonnollinen monopoli ja välttämättömyyspalvelu, johon liittyvät ihmis- ja perusoikeusulottuvuudet puoltavat vesihuollon säilyttämistä julkisessa omistuksessa. Iso osa vesihuollosta on myös yhteiskunnan turvallisuuden kannalta kriittistä infrastruktuuria, joten vesihuollon jatkuvuus ja toimintavarmuus on turvattava varmistamalla vesihuollon säilyminen kunnan omistuksessa.

Osa vesihuoltolaitoksista toimii osana kuntaorganisaatiota tai monialayhtiötä. Vesihuoltolaki kuitenkin edellyttää, että vesihuolto tulee eriyttää muista toiminnoista kunnan tai yrityksen kirjanpidossa (20 §). Näin ollen vesihuoltolaitos ja vesihuolto-omaisuus voidaan hahmottaa kunnasta tai monialayhtiöstä erillisenä omaisuuseränä riippumatta siitä, miten vesihuoltolaitoksen toiminta on käytännössä järjestetty. Vesihuoltolain 4 c §:n lähtökohta on, että kunnan omistus vesihuollossa kohdistuu pääsääntöisesti vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitokseen, kun taas laitoksen omistus kohdistuu laitoksen käyttämään vesihuolto-omaisuuteen. Koska vesihuoltokenttä on moninainen, edellä kuvattuun omistuksen kohdentumiseen on olemassa tiettyjä poikkeuksia, jotka huomioidaan vesihuoltolain 4 c §:ssä.

Vesihuollon myyntikielto kohdistuu:

- kunnan vesihuollon omistukseen, joka kohdistuu tyypillisesti vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitokseen tai sen osaan (esim. kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, kunnan taseyksikkö tai kuntaomisteinen osakeyhtiö), mutta voi myös olla vesihuolto-omaisuutta, sekä
- kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevan vesihuoltolaitoksen ja tukkuvesihuoltolaitoksen vesihuolto-omaisuuteen.

Vesihuoltolain 4 c § rajoittaa siten sekä kunnan vesihuollon omistuksen luovuttamista että kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevan vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen mahdollisuutta luovuttaa vesihuolto-omaisuuttaan.

Kunta voi omistaa vesihuolto-omaisuutta esimerkiksi, jos se on säilyttänyt vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvan omistuksensa, mutta ulkoistanut vesihuollon operoinnin vesihuoltolaitokselle, joka ei ole kyseisen kunnan omistuksessa oleva laitos. Näissäkin tilanteissa kunta ei saa myydä omistamaansa vesihuolto-omaisuutta yksityiselle taholle. On huomiotava, että mikäli operointi toteutetaan niin laajasti, että myös sopimussuhde asiakkaiden kanssa siirtyy operoijalle, tulee operoijasta kyseisen alueen vesihuoltolaitos, kuten luvussa 2.4 on kuvattu. Näin laajaa operointisopimusta ei siis voi laillisesti laatia yksityisesti omistetun toimijan kanssa.

Vesihuoltolain 4 c § sisältää neljä ydinkohtaa:

- Kunnan luovutus- ja myyntikielto: kunta ei saa myydä tai muutoin luovuttaa omistustaan vesihuoltolaitoksesta, tukkuvesihuoltolaitoksesta tai vesihuolto-omaisuudesta muulle kuin toiselle kunnalle tai kunnan omistuksessa olevalle vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitokselle. (4 c §:n 1 momentti)
- Kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevan vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksen luovutus- ja myyntikielto: tällainen laitos ei saa myydä tai muulla tavoin luovuttaa vesihuolto-omaisuuttaan muulle kuin kunnalle tai kokonaan kunnan omistuksessa olevalle vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitokselle. (4 c §:n 2 momentti)
- Uuden vesihuolto-omaisuuden omistusrajoitus: kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa oleva vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitos ei saa ottaa käyttöön muuta kuin omistuksessaan olevaa uutta vesihuolto-omaisuutta. (4 c §:n 3 momentti)
- Lain voimaantulon jälkeen (1.1.2026 alkaen) saa perustaa vain kokonaan kunnan omistuksessa olevia vesihuoltolaitoksia tai tukkuvesihuoltolaitoksia sekä asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Muita uusia yksityisomisteisia vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksia ei saa enää perustaa. (4 c §:n 4 momentti)

Kokonaan kunnan omistuksessa olevalla vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksella tarkoitetaan laitosta, joka on kokonaan yhden tai useamman kunnan omistuksessa. Kokonaan kunnan omistuksessa oleva laitos voi olla esimerkiksi kunnan taseyksikkö, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä tai kuntayhtymän liikelaitos. Näiden organisaatiomuoto takaa kunnan tai kuntien omistuksen. Kokonaan kunnan omistuksessa oleva laitos voi näiden edellä mainittujen kunnallisten organisaatiomuotojen lisäksi olla muu yhteisö, jonka kunta yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa omistaa kokonaan. Näin ollen esimerkiksi kunnan tai kuntien yhdessä kokonaan omistama osakeyhtiömuotoinen vesihuoltolaitos on laissa tarkoitettu kokonaan kunnan omistuksessa oleva vesihuoltolaitos. Uuden perustettavan laitoksen tulee olla suoraan kunnan omistuksessa, eikä välillisesti esimerkiksi kunnan omistaman osakeyhtiön kautta toteutettava omistus olisi riittävää.

Kunnan määräysvallassa olevalla vesihuoltolaitoksella tarkoitetaan laitosta, jossa kunnalla yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta. Tyypillisimmin määräysvalta toteutuu enemmistöomistuksen kautta, mutta se voi syntyä myös esimerkiksi osakassopimusjärjestelyin. Kunnan määräysvallan toteutumista arvioidaan tarkastelemalla kunnan tai kuntien yhdessä käyttämää määräysvaltaa.

Vesihuolto-omaisuuden määritelmä on keskeinen säännöksen tulkinnassa. Vesihuolto-omaisuus on määritelty vesihuoltolain 3 §:n 11 kohdassa, ja sillä tarkoitetaan vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevia talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoa sekä veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita. Vesihuolto-omaisuuden käsitettä on kuvattu tarkemmin luvussa 2.4. On huomattava, että vesihuolto-omaisuuden määritelmän piiriin ei kuulu käytöstä poistettu vesihuolto-

omaisuus, josta voidaan luopua rajoituksetta. Myös sellainen kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevan laitoksen käyttämä vesihuolto-omaisuus, joka lain voimaantullessa on ollut yksityisessä omistuksessa, voi säilyä jatkossakin yksityisessä omistuksessa, eikä laki aseta esteitä sen käytölle. Myöskään tämän omaisuuden saneeraus ei estä sen käyttöä.

Koska kokonaan kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevan laitoksen uuden vesihuolto-omaisuuden tulee vesihuoltolain 4 c §:n 3 momentin mukaan olla laitoksen omistuksessa, esimerkiksi leasing-järjestelyin toteutettavat pitkäaikaiseen vuokraukseen perustuvat ratkaisut eivät lähtökohtaisesti ole mahdollisia. Sen sijaan esimerkiksi osamaksuun perustuvat ratkaisut ovat mahdollisia jatkossakin. Keskeistä on huomioida, että käyttöön otettu vesihuolto-omaisuus siirtyy varmuudella jollain aikataululla kunnan omistuksessa tai määräysvallassa olevan laitoksen omistukseen. Uuteen vesihuolto-omaisuuteen kohdistuvalla rajoitteella on tarkoitus estää tilanteet, joissa yksityinen taho rakentaa esimerkiksi kunnan uudelle asuinalueelle vesihuoltoinfrastruktuurin ja jää sen omistajaksi, vaikka vesihuoltopalvelun toimittaisikin kunnan vesihuoltolaitos.

Sääntelyllä ei puututa taannehtivasti ennen lain voimaantuloa perustettujen yksityisten vesihuoltolaitosten toimintaan. Näiden osalta merkitystä on kunnan etuosto-oikeudella, jota käsitellään seuraavassa luvussa (4.2). Sen sijaan 1.1.2026 alkaen saa perustaa ainoastaan kokonaan kunnan omistuksessa olevia vesihuolto- ja tukkuvesihuoltolaitoksia sekä asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Uuden vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksen sekä asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan perustamisajankohta määrittyy sen perusteella, milloin yhteisö on kirjattu yritys- ja yhteisötietojärjestelmään. Esimerkiksi kahden vesihuoltolaitoksen välisen yritysjärjestelytilanteen yhteydessä voi tulla arvioitavaksi, onko kyse uuden laitoksen perustamisesta vai ei. Näissä tilanteissa merkitystä on erityisesti sillä, sulautuuko yksi laitos toiseen (ns. absorptiofuusio), vai lakkautetaanko yritysjärjestelyn kohteena olevat laitokset ja muodostetaan kokonaan uusi laitos. Ensimmäisessä kyse ei ole uuden laitoksen perustamisesta, jälkimmäisessä on. Absorptiofuusiossa voi kuitenkin olla merkitystä kunnan etuosto-oikeudella.

4.2 Kunnan etuosto-oikeus

Vesihuoltolain 4 d §:ssä säädetään kunnan etuosto-oikeudesta. Säännöksen tarkoitus on täydentää lain 4 c §:n myyntikieltoa, joka ei koske ennen lain voimaantuloa perustettujen yksityisomisteisten vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitosten taikka näiden vesihuolto-omaisuuden myyntitilanteita. Etuosto-oikeudella varmistetaan, että kunnalla on mahdollisuus puuttua yksityisomisteisen laitoksen tai omaisuuden kauppaan, mikäli arvioi sen tarpeelliseksi vesihuollon järjestämisvastuun (6 §) ja turvaamisvelvoitteen (9 b §) näkökulmasta.

Kunnan etuosto-oikeus koskee kunnan alueella sijaitsevan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen ja vesihuolto-omaisuuden kauppvoja. Kunnalla on etuosto-oikeus myös tilanteissa, joissa kaupan kohteena on vain osa laitoksesta tai vesihuolto-omaisuudesta, eli esimerkiksi vain osa osakeyhtiömuotoisen laitoksen osakkeista tai vain pieni osa laitoksen vesihuoltoverkostosta. Kyse on kaupan osapuolten oikeusaseman kannalta etuostolakia (608/1977) vastaavasta menettelystä. Etuosto-oikeuttaan käyttämällä kunta tulee kaupantekohetkellä luovutuskirjassa ilmoitetun ostajan sijaan omistajaksi kaupassa sovitulla ehdoilla.

Jos kauppaan sisältyy ehto, jota kunta ei ehdon luonteen vuoksi voisi kohtuudella täyttää, velvoite on muunnettava sen täyttää arvoa vastaavaksi rahasuoritukseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa kaupan ehtoihin sisältyy ehto siitä, että ostaja suorittaa osan kauppahinnasta työnä, eikä ole kohtuullista ajatella, että kunta tekisi tämän saman työn. Näissä tilanteissa ehdon voi

muuntaa rahamääräiseksi suoritukseksi. Kunnan asema kolmanteen osapuoleen nähden on etuostotilanteessa sama kuin ostajan.

Tilanteessa, jossa kaupan kohteena oleva vesihuoltolaitos, tukkuvesihuoltolaitos tai vesihuolto-omaisuus sijaitsee useamman kunnan alueella, etuosto-oikeus on sillä kunnalla, jonka alueella sijaitsee kaupan kohteena olevan laitoksen tai vesihuolto-omaisuuden omistavan laitoksen kotipaikka. Sellaisessa tilanteessa, jossa etusijalla oleva kunta ei käytä etuosto-oikeuttaan, vastaava oikeus on myös muilla kunnilla, joiden alueella kaupan kohteena oleva laitos huolehtii vesihuollosta. Näissä tilanteissa etusijajärjestys määräytyy kunnan alueella olevien vesihuoltolaitoksen asiakkaiden määrän mukaisessa järjestyksessä, eli etusijalla olevan kunnan jälkeen etusija on sillä kunnalla, jonka alueella on eniten laitoksen asiakkaita ja niin edelleen. Vaikka laki ei edellytä yhteydenpitoa, asianosaisten kuntien on perusteltua olla yhteydessä toisiinsa saatuaan tiedon kaupasta. Näin voidaan kartoittaa sitä, aikooko etusijalla oleva kunta käyttää etuosto-oikeuttaan, vai siirtyykö oikeus muille etuosto-oikeuden piirissä oleville kunnille.

Etuostomenettelyyn liittyy vesihuoltolaitoksen tai vesihuolto-omaisuuden myyjän velvollisuus ilmoittaa kaupasta kunnalle viimeistään kuukauden kuluessa kaupantekohetkestä. Ilmoitusvelvollisuus on tarpeen, jotta kunta saa tiedon tapahtuneesta kaupasta. Jos kaupan kohde sijaitsee useamman kunnan alueella, tulee ilmoitus tehdä kaikille niille kunnille, joiden alueella kaupan kohde sijaitsee. Ilmoitukseen tulee liittää tiedot kaupan kohteesta, ehdoista ja ostajasta. Lisäksi ilmoitukseen tulee liittää suunnitelma siitä, miten ostaja varmistaa vesihuoltopalvelun jatkuvuuden. Nämä tiedot ovat tarpeen, jotta kunnalla on mahdollisimman hyvät lähtökohdat arvioida tarvetta etuosto-oikeutensa käyttämiseksi. Myyjä ei voi vedota sellaiseen kaupan ehtoon, jota hän ei ole ilmoittanut kunnalle, ja josta kunta ei päättäessään etuosto-oikeuden käyttämisestä muutoinkaan tiennyt. Tämä korostaa myyjän ilmoitusvelvollisuuden merkitystä. Kunnan ei kuitenkaan tarvitse odottaa myyjän ilmoitusta aloittaakseen etuosto-oikeuden käyttöön liittyvän pohdinnan. Jos tieto kaupasta tavoittaa kunnan esimerkiksi uutisoinnin kautta, voi kunta jo sen tiedon perusteella alkaa selvittää tarvetta etuosto-oikeuden käytölle.

Kunnan tulee arvioida etuosto-oikeuden käyttämisen tarvetta vesihuollon järjestämisvastuun (vesihuoltolain 6 §) ja turvaamisvelvoitteen (vesihuoltolain 9 b §) kannalta. Kunnan tulee siten arvioida, miltä osin omistuksen siirto yksityiseltä omistajalta toiselle voi vaarantaa kunnan alueella olevan vesihuoltopalvelun tarkoituksenmukaisen ja laitoksen huolehtimisvelvoitteen mukaisen toteutumisen. Kunnan tulee tehdä päätös etuosto-oikeutensa käyttämisestä viipymättä ja enintään kolmen kuukauden kuluessa ilmoituksen saamisesta. Jos kunta päättää olla käyttämättä etuosto-oikeuttaan, kunnan tulee tehdä päätös siitä, ettei se käytä etuosto-oikeuttaan. Kunnan tekemä päätös on valituskelpoinen, ja siitä voi valittaa siten kuin vesihuoltolain muutoksenhakua koskevassa 32 §:ssä säädetään. Kunnan tekemästä etuostopäätöksestä valitetaan siis kunnallisvalituksella hallinto-oikeuteen. Kunnan etuosto-oikeutta koskevan päätöksen tekee kunnan vesihuoltolain 4 b §:n mukaisesti nimeämä vesihuoltotehtävistä vastaava viranomainen tai kunnan ylempi toimielin kuntalain 92 §:n mukaista otto-oikeuttaan käyttämällä. Jos kunta laiminlyö velvollisuutensa tehdä etuosto-oikeuden käyttämisestä päätös, säännöksessä tarkoitettu laitoksen tai vesihuolto-omaisuuden kauppa toteutuu myyjän ja ostajan välisenä.

Jos myyjä laiminlyö velvollisuutensa ilmoittaa kunnalle pykälässä tarkoitettusta kaupasta, kunnalle säädetty kolmen kuukauden määräaika etuosto-oikeutta koskevan päätöksen tekemiselle alkaa kulua kuuden kuukauden päästä kaupantekohetkestä. Näin ollen tilanteessa, jossa myyjä laiminlyö ilmoitusvelvollisuutensa, kaupan toteutuminen on epävarmaa yhdeksän kuukautta kaupantekohetkestä. Kunnan alueella sijaitsevan merkittävän kokoisen vesihuoltolaitoksen myyntiä ei oletettavasti ole mahdollista toteuttaa ilman, että kunta saa tiedon kaupasta muutenkin kautta, kuin vain myyjän ilmoituksella. On kuitenkin teoriassa mahdollista, että yksittäisiä pieniä vesihuolto-omaisuuden myyntejä voi

tapahtua kunnan tietämättä, mutta tämän ei arvioida vaarantavan sääntelyn taustalla olevaa tarkoitusta. Etuosto-oikeuden käyttämiselle varattu aika on rajattu, jottei oikeustila kaupan toteutumisesta jää lopullisesti epäselväksi.

Jos kunta käyttää etuosto-oikeuttaan, kunnan tulee viipymättä korvata ostajalle tämän ennen etuoston loppuunsaattamista tekemät kauppaan perustuvat suoritukset mahdollisesta laiminlyönnistä aiheutuneita suorituksia lukuun ottamatta. Lisäksi kunta on velvollinen korvaamaan ostajalle kaupasta syntyneet tarpeelliset kustannukset, mutta ei kaikkia mahdollisia kaupasta syntyneitä kustannuksia.

4.3 Omaisuuden myynnin rajoitukset vesihuolto-osuuskunnassa

Vesihuoltolain 4 e §:ssä säädetään vesihuolto-osuuskuntiin kohdistuvista omaisuuden myynnin rajoituksista. Sääntely on siirtymäsäännöksellä rajattu koskemaan ainoastaan 1.1.2026 alkaen perustettuja asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia. Nämä uudet asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat voivat myydä toimintonsa tai vesihuolto-omaisuuttaan ainoastaan kunnalle, kokonaan kunnan omistuksessa olevalle vesihuoltolaitokselle taikka toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle.

Ennen 1.1.2026 toimintansa aloittaneet asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat eivät ole omaisuuden myynnin rajoitusten piirissä. Näiden osuuskuntien omaisuuden myynti on kuitenkin edellä selostetun vesihuoltolain 4 d §:n mukaisen kunnan etuosto-oikeuden piirissä.

Osuuskuntien yhdistymistilanteissa tulee arvioitavaksi se, onko kyse uuden asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan perustamisesta. Pääsääntöisesti vesihuolto-osuuskuntien yhdistymiset on mahdollista toteuttaa siten, ettei ole tarpeen perustaa kokonaan uutta osuuskuntaa. Tällöin yhdistyminen ei tuo osuuskuntaa vesihuoltolain 4 e §:n omaisuuden myynnin rajoitusten piiriin.

4.4 Sidosyksikön asema vesihuollossa

Suurin osa vesihuollosta kuuluu vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (Erityisalojen hankintalaki 1398/2016) soveltamisalaan. Sen sijaan yksinomaan jäteveden tai huleveden poisjohtaminen tai käsittely ei kuulu erityisalojen hankintalain soveltamisalaan taustalla olevan EU-sääntelyn vuoksi. Näin ollen lain julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (Hankintalaki 1397/2016) 15 §:n sidosyksikön vähimmäisomistusvaatimus kohdistuisi ilman vesihuoltolakiin säädettyä poikkeussäännöstä yksinomaan jätevesihuoltoon tai huleveden viemärointiä harjoittaviin vesihuoltolaitoksiin ja tukkuvesihuoltolaitoksiin.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 2/2026) esitettiin lisättäväksi vesihuoltolakiin uusi 4 f § sidosyksikön asemasta vesihuollossa. Uudessa 4 f §:ssä säädetään poikkeus hankintalain 15 §:n 2 momentin mukaiseen sidosyksikön kymmenen prosentin vähimmäisomistusosuusvaatimukseen. Vesihuoltolain 4 f § poikkeus tarkoittaa, että hankintayksikön sidosyksikkönä toimivaan vesihuoltolaitokseen tai tukkuvesihuoltolaitokseen ei sovelleta hankintalaissa säädettyä edellytystä sidosyksikön käytölle.

5 Vesihuoltolaitosten toiminta-alueet

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolaitosten toiminta-alueita, joilla määritellään vesihuoltopalvelujen järjestämisen ja käyttämisen keskeiset oikeudet ja velvollisuudet. Luvussa kuvataan, millä perusteilla toiminta-alueita hyväksytään, muutetaan tai lakkautetaan sekä miten toiminta-alueet kytkeytyvät kunnan järjestämisvastuuseen, kiinteistöjen liittämisvelvollisuuteen ja vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuuteen. Lisäksi tarkastellaan toiminta-alueiden rajauksen ja päätöksenteon keskeisiä vaatimuksia.

5.1 Sääntelyn muutokset 2026

Lakimuutos 1.1.2026 tarkensi vesihuoltolain toiminta-alueita koskevia säännöksiä, mutta keskeisiltä osin toiminta-alueita koskevat periaatteet säilyivät ennallaan. Toiminta-alueen supistamisen tai lakkauttamisen edellytyksistä säädetään tarkemmin uudessa vesihuoltolain 8 b §:ssä. Lain 7 § säilyy sitovana: toiminta-alueen tulee kattaa alueet, joilla verkostoon liittäminen on tarpeen yhdyskuntakehityksen vuoksi, ja tarvetta arvioidaan erityisesti asemakaava-, taajama- ja pohjavesialueilla. Lain 8 §:ssä säädetään menettelystä ja 8 a §:ssä hyväksymisen edellytyksistä. Kunta päättää hyväksymisestä, toiminta-alue voidaan myöntää vain oikeustoimikelpoisille yhteisöille, kuuleminen tehdään hallintolain mukaan ja päätös annetaan kuulutuksella. Uutta sääntelyä ovat toiminta-alueiden tarkastamisvelvollisuus vähintään 10 vuoden välein ja toiminta-alueiden toimittaminen Suomen ympäristökeskukselle.

5.2 Toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet

Vesihuoltolain 7 §:n 1 momentissa määritellään alueet, jotka kunnan on sisällytettävä vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin. Säännöksen mukaan toiminta-alueiden tulee kattaa kaikki alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi. Vesihuoltolain 7 §:n 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettuja alueita määritettäessä on arvioitava kiinteistöjen vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen tarve etenkin asemakaava-alueilla, taajamissa ja pohjavesialueilla. Kyseisillä alueilla on usein vesihuoltolain 7 §:n 1 momentin tarkoittama vesihuoltopalvelun tarve, joten ne voi olla tarpeen sisällyttää toiminta-alueeseen.

Vesihuoltolain 7 §:ssä täsmennetään, millä alueilla kunnan tulee täyttää 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu vesihuollon järjestämisvelvollisuus vesihuoltolaitoksen toiminta-alueiden määrittämisen ja siten vesihuoltolaitoksen palvelujen avulla. Vesihuoltolaitoksella on velvollisuus huolehtia vesihuollosta toiminta-alueellaan. Toinen keskeinen toiminta-alueen oikeusvaikutus on velvollisuus liittää toiminta-alueella sijaitsevat kiinteistöt laitoksen verkostoon.

Useimmissa tapauksissa asutukseen tai siihen vesihuollon kannalta rinnastuvaan elinkeino- tai vapaa-ajantoimintaan osoitetut asemakaava-alueet täyttävät toiminta-alueeseen sisällytettävän alueen kriteerit, mikäli asemakaava on pääasiassa toteutunut. Yhdyskuntarakenteen aluejaon mukaiset taajamat eli nk. YKR-taajamat ovat yleensä tiheästi asuttuja alueita, jotka pitää sisällyttää toiminta-alueeseen. Toiminta-alue voi sijaita perustellusta syystä myös taajaman ulkopuolella, mikäli alueen

liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon on välttämätöntä ottaen huomioon vesihuoltolaitoksen tekniset ja taloudelliset toimintaedellytykset. Jätevesiviemäriverkostoon liitettäviä alueita hyväksyttäessä on huomioitava pohjavesialueet. Tarkoituksena on korostaa viemäriverkoston rakentamisen tarvetta, kun kiinteistökohtaisista jätevesijärjestelmistä aiheutuva kuormitus voi aiheuttaa riskin luokitelluille pohjavesialueille. Edellä kuvattujen alueaineistojen avulla voidaan arvioida liittämistarvetta, mutta toiminta-aluetta ei tarvitse rajata niiden mukaan. Esimerkiksi Suomen ympäristökeskuksen ladattavista paikkatietoaineistoista löytyvät kaavoitusaineistot, pohjavesialuetiedot ja YKR-taajama-aineistot (<https://www.syke.fi/fi/ymparistotieto/ladattavat-paikkatietoaineistot>).

Käynnissä olevassa uudelleenlaaditun yhdyskuntajätevesidirektiivin ((EU) 2024/3019) kansallista täytäntöönpanoa koskevassa hankkeessa (Valtioneuvosto 2025b) tehdään direktiivin edellyttämät muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. On todennäköistä, että direktiivin täytäntöönpanemiseksi vesihuoltolain 7 §:ää muutetaan siten, että kaikki yhdyskuntajätevesidirektiivin mukaiset direktiivitaajamat pitää sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen jätevesien viemäroinnin osalta. Direktiivitaajama määrittää direktiivin toimeenpanon yhteydessä ja se ei ole sama asia kuin YKR-taajama.

Vesihuoltolain 7 §:n 2 momentissa mainitut alueet ovat siten sellaisia, joilla tulee erityisesti arvioida kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon. Säännöksessä mainittuja alueita ei kuitenkaan tule järjestelmällisesti aina sisällyttää toiminta-alueeseen, vaan säännöksen tarkoituksena on, että kyseiset alueet arvioidaan aina toiminta-alueesta päätettäessä ja sisällytetään tarpeellisilta osin toiminta-alueeseen. Vesihuoltolain 7 §:n 2 momentin mukaista listausta ei myöskään tule pitää tyhjentävänä listana alueille, jotka sisällytetään toiminta-alueeseen. Tarkoituksena on edelleen, että toiminta-alueen tarve ratkeaa viime kädessä vesihuoltopalvelun tarpeen perusteella. Esimerkiksi ranta-alueiden kiinteistökohtaisista vesihuoltojärjestelmistä aiheutuva kuormitus pintavesistöihin voi olla peruste vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämiseksi, mikä tulee arvioida tapauskohtaisesti. Toiminta-alue voi olla tarpeen myös esimerkiksi silloin, kun kiinteistökohtaiset jätevesijärjestelmät vaikeuttavat toisten kiinteistöjen vedenottoa.

Yhdyskuntakehityksellä tarkoitetaan vesihuoltolain 7 §:ssä asutuksen ja vesihuollon kannalta asutukseen rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan (ks. vesihuoltolain 2 §) kehitystä. Yhdyskuntakehitystä kuvataan alueidenkäytön suunnitelmissa, joiden avulla voidaan ennakoida toiminta-alueita. Toiminta-alueiden ennakoiva määrittäminen ei kuitenkaan vaikuta oikeudellisesti sitovalla tavalla vesihuoltoverkoston rakentamisen aikatauluun. Rakentamisen aikataulu määräytyy vesihuoltolain 9 §:n mukaisen vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuuden nojalla alueen yhdyskuntakehityksen tarpeiden perusteella.

Pelastuslain (379/2011) 30 §:n mukaan kunnalla on velvollisuus huolehtia alueellaan sammutusveden hankinnasta pelastuslaitoksen tarpeisiin sammutusvesisuunnitelmassa määritellyllä tavalla. Sammutusveden hankinta tulee ottaa huomioon, kun kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen. Sammutusvesitarpeiden huomioon ottaminen voi osaltaan vaikuttaa vesihuoltolain 7 §:ssä tarkoitettuihin yhdyskuntakehityksen tarpeiden ja siten toiminta-alueiden kattavuuden arviointiin.

5.3 Toiminta-alueen hyväksyminen

Toiminta-alueen hyväksymistä koskevasta menettelystä säädetään vesihuoltolain 8 §:ssä. Kunnan tulee uuden 8 §:n 1 momentin mukaisesti hyväksyä alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-aluetta. Velvoite tarkoittaa, että toiminta-alueen hyväksymistä koskeva kysymys tulee ratkaista valituskelpoisella päätöksellä jokaiselle kunnan alueella toimivalle vesihuoltolaitokselle mukaan lukien ne laitokset, joille vesihuoltolain 6 ja 7 §

eivät edellytä toiminta-alueen hyväksymistä. Velvoite koskee erityisesti tilanteita, joissa kunnan alueelle perustetaan uusi vesihuoltolaitos tai alueella toimivan pienen vesihuollon toimijan toiminta laajenee siten, että se täyttää uutena vesihuoltolaitoksena vesihuoltolaitoksen määritelmän. Päätöksen tekemisen velvoite koskee myös niitä vesihuoltolaitoksia, jotka vesihuoltolaitoksen määritelmän muutoksen seurauksena tulivat uusina laitoksina vesihuoltolain soveltamisen piiriin. Siirtymäsäännösten mukaan kunnan tulee paitsi tehdä vesihuoltolain 8 §:n 1 momentin mukainen päätös toiminta-alueesta, myös tarkastaa ennen 1.1.2026 hyväksytyt toiminta-alueet uudistuneen lain mukaisiksi 1.1.2031 mennessä. Toiminta-alueita on aiemman lain mukaisesti hyväksytty usein myös sellaisille harvaan asutuille alueille, joilla ei ole vesihuollon järjestämisvelvollisuutta. Tarkoituksena on, että toiminta-alueiden tarkastamisen yhteydessä toiminta-alue rajataan kunnan järjestämisvelvollisuuden mukaisesti, eli haja-asutusalueilla toiminta-alueita mahdollisuuksien mukaan supistetaan vastaamaan järjestämisvelvollisuutta.

Vesihuoltolain 8 §:n 2 momentti rajoittaa sitä, millaiselle toimijalle toiminta-alue voidaan hyväksyä. Jatkossa kunta voi hyväksyä toiminta-alueen vain vesihuoltolaitokselle, joka on kunnan taseyksikössä, kunnan liikelaitos, kuntayhtymä, liikelaitoskuntayhtymä, kuntayhtymän liikelaitos taikka rekisteröity yritys tai yhteisö. Yritysten ja yhteisöjen rekisteröimisestä säädetään kaupparekisterilaissa. Näin ollen rekisteröimättömille ja siten ilman itsenäistä oikeushenkilön asemaa toimiville esimerkiksi yhtymämuotoisille toimijoille ei ole jatkossa mahdollista hyväksyä toiminta-aluetta. Tällaisissa toimijoissa yhtymän jäsenet ovat henkilökohtaisesti vastuussa laitoksen toiminnasta, mikä ei ole oikeusturvan kannalta tarkoituksenmukainen tilanne. Jos kunnan alueella toimii vesihuoltolaitos, jolle on hyväksytty aiemmin toiminta-alue, mutta joka ei ole rekisteröity yritys tai yhteisö, kunnan tulee toiminta-alueen tarkastamisen yhteydessä edellyttää laitoksen rekisteröitymistä toiminta-alueen hyväksymiseksi. Laitoksen tulee olla rekisteröitynyt toimija toiminta-alueen hyväksymispäätöksen tekemisen hetkellä.

Vesihuoltolain 8 §:n 3 momentin mukaisesti toiminta-alueen hyväksyy kunta. Kunnan päätös toiminta-alueen hyväksymisestä on katsottu tarpeelliseksi, koska toiminta-alueen määrittämisestä seuraa merkittäviä oikeusvaikutuksia, kuten vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus ja kiinteistön liittämismvelvollisuus. Lisäksi kunnalla on velvoite turvata alueen vesihuolto toiminta-alueella, jos vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan toiminta-alueen vesihuollosta. Toiminta-alueen hyväksymisestä päättää kunnanvaltuusto tai kunnan muu elin, jolle valtuusto on hallintosäännöllä siirtänyt päätösvallan. Kunnan velvollisuudesta antaa hallintosäännössä määräykset vesihuoltolain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista säädetään vesihuoltolain 4 b §:ssä, ja kysymystä käsitellään tarkemmin luvussa 3.2.

Vesihuoltolaissa ei estetä toiminta-alueen ulottamista usean kunnan alueelle. Hyvin toimivien vesihuoltojärjestelyjen aikaansaamiseksi voi olla tarkoituksenmukaista, että toiminta-alue ylittää kunnan rajat. Jos toiminta-alue ulottuu kahden tai useamman kunnan alueelle, kukin kunta hyväksyy toiminta-alueen omalta osaltaan.

Hyväksymispäätös tehdään vesihuoltolain 8 §:n 3 momentin mukaan joko vesihuoltolaitoksen esityksestä tai, jos laitos ei tällaista esitystä ole tehnyt, laitoksen kuulemisen jälkeen. Näin laitoksella on aina mahdollisuus ottaa kantaa sille määritettävän toiminta-alueen rajaukseen ja tarpeeseen. Vesihuollosta huolehtimiseen soveltuvan laitoksen tulee muodostaa tarkoituksenmukaisin vaihtoehto alueen vesihuollosta huolehtimiseen. Jos useampi laitos esittää samaa aluetta toiminta-alueekseen, kunta päättää, mille laitokselle se toiminta-alueen hyväksyy. Jatkossa toiminta-aluetta ei pääsääntöisesti voida hyväksyä toimijalle, joka on niin pieni, että se ei täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää. Lakimuutoksen 1087/2025 siirtymäsäännöksissä on huomioitu poikkeus tähän pääsääntöön niiden pienten toimijoiden osalta, joilla on ennen 1.1.2026 voimassa olleen lain mukaisesti hyväksytty toiminta-alue.

Ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista kunnan on vesihuoltolain 8 §:n 3 momentin mukaisesti tiedotettava asiasta riittävässä laajuudessa ennen päätöksen tekemistä ja pyydettyä valvontaviranomaisilta lausunto. Vaatimuksella tiedottaa asiasta riittävässä laajuudessa turvataan erityisesti alueen kiinteistöjen omistajien ja haltijoiden mahdollisuuksia saada tieto valmisteltavasta toiminta-alueesta. Tiedottaminen voidaan järjestää esimerkiksi kunnan verkkosivuilla, kunnassa ilmestyvissä sanomalehdissä ja erillisten tiedotteiden avulla. Alueen kiinteistön omistajia ja haltijoita on kuitenkin aina kuultava erikseen hallintolain 34 §:n mukaisesti. Vesihuoltolain mukaisia valvontaviranomaisia ovat elinvoimakeskus sekä kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (4 a §). Valvontaviranomaisen ei ole välttämätöntä antaa lausuntoa asiasta, jos se ei pidä tätä tarpeellisenä. Toiminta-aluepäätöksen tekemisen jälkeen päätös on vesihuoltolain 8 §:n 3 momentin mukaisesti annettava tiedoksi julkisella kuulutuksella, josta säädetään hallintolain 62 a §:ssä. Päätös on lisäksi toimitettava erikseen tiedoksi valvontaviranomaisille sekä vesihuoltolaitokselle. Päätös on myös aiheellista toimittaa erikseen tiedoksi niille tahoille, jotka ovat jättäneet toiminta-aluetta koskevasta esityksestä mielipiteitä tai muistutuksia.

Vesihuoltolain 8 §:n 4 momentissa säädetään kunnan velvollisuudesta tarkistaa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ajantasaisuus tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään 10 vuoden välein. Toiminta-alueen tarkistamista koskeva asia ratkaistaan valituskelpoisella päätöksellä. Olennaista on tarkastella paitsi toiminta-alueen laajuuden asianmukaisuus myös se, että toiminta-alue täyttää edelleen sille vesihuoltolain 8 a §:ssä säädetty edellytykset. Jos toiminta-alue arvioidaan edelleen ajantasaiseksi, kunta voi päätöksessään todeta toiminta-alueen laajuuden pysyneen ajantasaisena ja edellytysten ennallaan. Jos tarkistaminen johtaa muutoksiin toiminta-alueen laajuudessa, tulee huomioida vesihuoltolain 8 a §:n ja 8 b §:n edellytykset. Toiminta-alueen tarkistamisen velvoite koskee hyväksytyjä toiminta-alueita, eikä se koske tilanteita, joissa kunta on lain 8 §:n 1 momentin mukaisesti päättänyt olla hyväksymättä vesihuoltolaitokselle toiminta-aluetta. Toiminta-alueen tarkistamista koskevan säännöksen yhteydessä on huomattava, että siirtymäsäännösten mukaisesti hyväksytyt toiminta-alueet on tarkastettava 1.1.2031 mennessä riippumatta lain 8 §:n 4 momentin mukaisesta tarkistamisvelvoitteesta. Näin ollen lain 8 §:n 4 momentin mukainen toiminta-alueen tarkistamisen velvoite tulee sovellettavaksi, kun toiminta-alueet on ensin siirtymäsäännösten mukaisesti tarkistettu uudistuneen vesihuoltolain mukaisiksi.

Toiminta-alueen hyväksymispäätökset ovat valituskelpoisia päätöksiä, joihin haetaan muutosta kunnallisvalituksin noudattaen kuntalakia (vesihuoltolain 32 § 1 momentti). Kuntalain 135 §:n mukaisesti muutoksenhakukeinona on kunnallisvalitus hallinto-oikeudelle. Valituksen voi tehdä sillä perusteella, että päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä, päätöksen tehnyt viranomainen on ylittänyt toimivaltansa tai päätös on muuten lainvastainen. Valitusperusteena voi olla esimerkiksi se, että päätöstä tehtäessä ei ole otettu huomioon laitoksen edellytyksiä huolehtia vesihuollosta taloudellisesti. Valitusoikeus on asianosaisella, joihin kuuluvat vesihuoltolaitos ja alueen kiinteistön omistajat ja haltijat, kunnan jäsenellä (kuntalain 137 §), kunnalla ja vesihuoltolain 33 §:n perusteella myös valvontaviranomaisella sekä asiassa yleistä etua valvovalla muulla viranomaisella.

5.4 Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset

Toiminta-alueen hyväksymistä koskevat päätökset tehdään laitoskohtaisesti. Vesihuoltolain 8 a §:ssä säädetään toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksistä ja päätöksen sisällöstä. Toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä on ensinnäkin, että 7 §:ssä tarkoitetut alueet on otettu huomioon. Näitä alueita käsitellään tarkemmin kappaleessa 5.2. Jos kunnan alueella toimii useita vesihuoltolaitoksia, kunta

voi käyttää harkintaa sen suhteen, minkä laitoksen toiminta-alueeseen kyseiset, vesihuoltoverkoston osalta vielä rakentamattomat, alueet sisällytetään.

Vesihuoltolain 6 §:ssä tarkoitetun järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvan alueen tai edes sellaisen alueen, joka on lain 7 §:n nojalla sisällytettävä toiminta-alueeseen, jättäminen toiminta-alueen ulkopuolelle ei sellaisenaan tee toiminta-alueen hyväksymispäätöksestä lainvastaista. Tällainen alue voidaan sisällyttää jonkin toisen laitoksen toiminta-alueeseen, jos toinen laitos on tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto vesihuollon toteuttajaksi. Jos alueella on jo rakennettu vesihuoltolaitoksen verkosto, tulee toiminta-alue lähtökohtaisesti hyväksyä tälle vesihuoltolaitokselle. Jotta vesihuollosta voisi vastata samalla alueella useampi vesihuoltolaitos, kunnan tulee vesihuollon kehittämisvelvoitteen kannalta pyrkiä yhteistyössä laitosten kanssa yhteisymmärrykseen siitä, mikä laitos tulee toimimaan milläkin alueella ja mille laitokselle toiminta-alue näin ollen hyväksytään. Muilla kuin vesihuoltolain 7 §:n mukaisilla alueilla kunta voi täyttää järjestämisvelvollisuutensa muilla tavoin kuin hyväksymällä alue toiminta-alueeksi.

Kunnan on myös vesihuoltolain 8 a §:n mukaisesti varmistettava, että toiminta-alueiden rajaukset ovat asianmukaisia vesihuoltolaitoksen sekä kiinteistöjen omistajien ja haltioiden kannalta. Toiminta-alueen tulee olla sellainen, että vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan sen vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti ja että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi. Siten kunnan tulee toiminta-alueen hyväksymisen yhteydessä kiinnittää huomiota siihen, että vesihuollon maksut sekä turvaavat vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset että muodostuvat vesihuoltolain 18 §:n mukaisiksi, vaikka maksujen täsmällistä määrää ei voitaisi ennakoida. Maksujen kustannuskattavuuden ja kohtuullisuuden ennakoinnin kautta voidaan osaltaan varmistua siitä, että alueen vesihuollon järjestäminen vesihuoltolaitoksen palvelujen avulla on kestävä ratkaisu verrattuna esimerkiksi kiinteistökohtaisiin ratkaisuihin. Kun vesihuoltolaitoksen toimintaedellytyksiin ja vesihuollon maksujen kohtuullisuuteen kiinnitetään riittävästi huomiota toiminta-alueen hyväksymisen yhteydessä, esimerkiksi yksittäiset vapautukset liittämismenettelyistä (vesihuoltolain 11 §) eivät vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista toiminta-alueella.

Toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä on lisäksi, että toiminta-alueella voidaan toteuttaa kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita. Tällä korostetaan vesihuollon järjestämisen suunnitelmallisuutta ja toiminta-alueen hyväksymistä koskevan päätöksen yhteyttä kunnan vesihuoltosuunnitelmaan. Kunnan vesihuoltosuunnitelmassa toiminta-alueiden tarpeita voidaan tunnistaa yksittäisiä toiminta-alueita koskevaa päätöksentekoa yleisemmällä tasolla. Tämän vuoksi vesihuoltosuunnitelmassa tunnistettuja toiminta-alueisiin sisällytettäviä alueita ei ole välttämätöntä sisällyttää vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sellaisinaan, mutta vesihuoltosuunnitelmassa tunnistetut alueet on huomioitava toiminta-alueista päätettäessä. Mahdolliset merkittävät poikkeamiset kunnan vesihuoltosuunnitelmassa esitetyistä ratkaisuista tulee perustella toiminta-alueen hyväksymistä koskevassa päätöksessä. Toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet ratkaistaan aina viime kädessä vesihuoltolain 7 §:n 1 momentin perusteella, ja kunnan vesihuoltosuunnitelman avulla voidaan tunnistaa sisällytettävät alueet.

Vesihuoltolain 8 a §:n 2 momentin mukaisesti toiminta-alueen hyväksymisen edellytysten tulee käydä ilmi toiminta-alueen hyväksymistä koskevasta päätöksestä. Tarkoituksena on ollut korostaa toiminta-alueen hyväksymistä koskevan päätöksen perustelujen riittävyyttä, jotta toiminta-alue voidaan päättää rajauksiltaan oikeaksi.

5.5 Verkostoalueiden ja rakentamisaikataulun määrittäminen

Kunta hyväksyy vesihuoltolaitokselle yhden toiminta-alueen. Talousveden jakelulle ja jäteveden viemäroinnille ei siten ole erillisiä toiminta-alueita. Vesihuoltolaitoksen talousvesi- ja jätevesiverkostojen ei kuitenkaan tarvitse olla laitoksen toiminta-alueella yhtä laajoja. Useamman laitoksen toiminta-alueet voivat myös olla päällekkäisiä, jos eri laitokset huolehtivat vedenhankinnasta ja viemäroinnistä.

Kunta määrittää vesihuoltolain 8 a §:n 3 momentissa edellytetyllä tavalla ja vesihuollon tarpeiden perusteella, mille alueille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa talousvesiverkostot ja mille alueille jätevesiviemäriverkostot. Alueiden rajat määritetään yleensä kiinteistörajojen mukaan. Toiminta-alueen sisälle voidaan jättää myös alueita, joilla vesihuollosta huolehtiminen ei välttämättä edellytä vesijohtotai jätevesiviemäriverkoston rakentamista. Siten esimerkiksi puistoja ei tarvitse rajata toiminta-alueen ulkopuolelle, vaikka niitä ei olisikaan tarpeen saattaa laitoksen verkostojen piiriin. Toiminta-alue rajataan järjestämisvelvollisuuden perusteella yhtenäisenä verkostoalueena, eikä yksittäisiä kiinteistöjä rajata alueen ulkopuolelle.

Toiminta-alueen hyväksymispäätöksessä on alueiden yksilöinnin lisäksi asetettava vesihuoltolain 8 a §:n 3 momentin mukaan tavoitteellinen aikataulu talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostojen rakentamiselle toiminta-alueen eri osissa. Kysymyksessä ei ole sitova, vaan suuntaa antava aikataulu, jonka perusteella toiminta-alueella sijaitsevien kiinteistöjen omistajat ja haltijat voivat arvioida, millä ajanjaksolla verkosto on tarkoitus ulottaa heidän kiinteistönsä läheisyyteen. Toiminta-aluepäätöksessä asetettavan aikataulun on oltava realistinen, eikä sen tule ulottua tarpeettoman pitkälle tulevaisuuteen. Verkostojen laajentamista pitkällä, esimerkiksi yli 10 vuoden aikajänteellä on tarkoituksenmukaisempaa linjata kunnan vesihuoltosuunnitelmassa vesihuollon kehittämistä koskevan suunnittelun yhteydessä. Vesijohto- ja viemäriverkostojen velvoittava rakentamisaikataulu määräytyy sekä toiminta-alueen hyväksymispäätöksen että vesihuoltolain 9 §:ssä tarkoitetun vesihuoltolain huolehtimisvelvollisuuden mukaisesti yhdyskuntakehityksen tarpeiden perusteella. Esimerkiksi asemakaava-alueella ei siten synny velvoitetta verkoston rakentamiselle ennen kuin kaava lähtee toteutumaan.

5.6 Toiminta-alueen esitystapa ja tietojen julkaisun menettely

Vesihuoltolain 8 a §:n 4 momentin mukaan toiminta-alue ja sillä olevat alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkosto, esitetään kartalla. Kartan perusteella toiminta-alueiden rajoista saadaan yksiselitteinen käsitys. Toiminta-aluekartalla ei ole jatkossa tarpeen esittää taajamia, sillä vesihuoltolain 10 §:n mukainen liittämismenettely ei ole enää riippuvainen taajamarajauksesta. Toiminta-aluekartalla ei tule esittää vedenottamo- tai verkostotietoa.

Kunnilla ei ole enää velvollisuutta ylläpitää toiminta-alueita koskevaa karttatietoa omilla verkkosivuillaan, vaan Suomen ympäristökeskus huolehtii siitä, että toiminta-aluekartat julkaistaan yleisessä tietoverkossa. Kunta vastaa vesihuoltolain 8 a §:n 4 momentin mukaisesti siitä, että toiminta-alueetiedot toimitetaan koneluettavana paikkatietona Suomen ympäristökeskukselle ilman aiheutonta viivytystä Taavetti-palvelun kautta: <https://taavetti.syke.fi/>. Toiminta-alueetieto sisältää kartan ja ominaisuuksiedot, kuten vahvistamispäivämäärän ja palvelun tyyppin.

Tiedonhallintalaissa (906/2019) koneluettavalla muodolla tarkoitetaan tiedostomuotoa, jonka rakenne mahdollistaa sen, että ohjelmistot pystyvät helposti yksilöimään, tunnistamaan ja poimimaan siitä tietoineistoja, yksittäisiä tietoja sekä niiden rakenteita. Suomen ympäristökeskukselle toimitettavien koneluettavien paikkatietojen vaatimuksista ja toimittamistavoista on laadittu erillinen ohjeistus, joka löytyy Taavetti-palvelusta.

5.7 Toiminta-alueen supistaminen ja lakkauttaminen

Vesihuoltolain 8 §:n 1 momentin nojalla kunta voi tarvittaessa muuttaa ja siten myös supistaa hyväksyttyä toiminta-aluetta. Toiminta-alueen muuttamisessa noudatetaan pääosin samaa menettelyä kuin sen hyväksymisessä. Noudatettavasta menettelystä on säädetty tarkemmin lain 8 b §:n 3 momentissa. Toiminta-alueen supistamisen edellytyksistä on säädetty lain 8 b §:n 1 ja 2 momenteissa. Vakituisen asutuksen harventuessa erityisesti taajamien ulkopuolisilla alueilla myös keskitetyn vesihuollon tarve vähenee, ja vesihuoltolaitos ei välttämättä enää kykene huolehtimaan vesihuollosta vesihuoltolain 9 §:n mukaisesti. Tällaisissa tilanteissa lain 8 a §:n mukaiset toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset eivät välttämättä enää täyty, kun vesihuollosta ei kyetä huolehtimaan taloudellisesti ja asianmukaisesti ja siten, että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät maksut muodostuvat edelleen kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi. Silloin voi olla tarpeen supistaa vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta tai lakkauttaa aiemmin hyväksytty toiminta-alue kokonaisuudessaan.

Vesihuoltolain 8 b §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan toiminta-alueen supistaminen tai lakkauttaminen voi olla mahdollista silloin, jos toiminta-alueen tai toiminta-alueesta poistettavan alueen vesihuoltotarpeet ovat muuttuneet siten, että vesihuoltolaitoksen toimintaedellytykset ovat olennaisesti heikentyneet siellä. Edellytyksenä supistamiselle tai lakkauttamiselle olisi siten toiminta-alueen hyväksymisen jälkeen tapahtunut muutos vesihuollon palvelun tarpeessa. Olosuhteet ovat voineet muuttua esimerkiksi siten, että toiminta-alueen hyväksymiselle ei enää ole vesihuoltolain 7 §:n mukaisesti tarvetta eikä vesihuoltolaitoksella ole mahdollisuuksia huolehtia vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti lain 8 a §:n edellytysten mukaisesti. Laitoksen palvelujen tarve ja toimintaedellytykset ovat voineet poistua esimerkiksi sen takia, että yhdyskuntakehitys ei toteudu aikaisempien suunnitelmien mukaisesti tai alueen asutus ja muut toiminnot ovat voimakkaasti vähentyneet. Toiminta-alueen rajausta voi tarkentaa kiinteistöjaon yhteydessä. Toiminta-alue voi tällöin supistua, jos uusia muodostuneita kiinteistöjä ei enää VHL 7 §:n mukaisesti ole tarpeen sisällyttää toiminta-alueeseen.

Toiminta-alueen supistaminen tai lakkauttaminen on vesihuoltolain 8 b §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan mahdollista myös silloin, jos toiminta-aluepäätöksen perusteet ovat osoittautuneet olennaisesti virheellisiksi. Ajallisesti 2 kohta eroaa 1 kohdasta siten, että 1 kohdan mukaisessa tilanteessa toiminta-aluepäätös on sen tekemisen hetkellä ollut ajantasainen ja vesihuoltolain vaatimukset täyttävä, kun taas 2 kohdan mukaisessa tilanteessa toiminta-aluepäätös on jälkikäteen tarkasteluna osoittautunut olennaisesti virheelliseksi. Toiminta-alue on voitu esimerkiksi rajata alueille, joilla ei missään vaiheessa ole ollut lain 7 §:n mukaista tarvetta toiminta-alueen hyväksymiselle, tai vesihuoltolaitoksella ei ole alun perinkään ollut edellytyksiä vesihuollosta huolehtimiselle taloudellisesti ja asianmukaisesti sekä niin, että kustannusten kattamiseksi perittävät maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Toiminta-alueen supistaminen tai lakkauttaminen ei ole mahdollista silloin, jos vesihuoltolain 7 § edellyttää toiminta-alueen hyväksymistä kyseiselle alueelle. Lähtökohtaisesti 7 §:n mukaiset toiminta-alueeseen sisällytettävät alueet ovat sellaisia, joilla asutus on niin tiivistä ja palvelun tarve sellainen, että vesihuolto on myös taloudellisesti järkevintä toteuttaa keskitetysti, ja näin ollen myös

vesihuoltolain 8 a §:n mukaiset toiminta-alueen edellytykset pääsääntöisesti täyttyvät. Jos kuitenkin syntyy tilanne, jossa alue on lain 7 §:n mukaisesti hyväksyttävä osaksi toiminta-aluetta, mutta toiminta-alueen edellytykset eivät esimerkiksi vesihuoltolaitoksen oman huonon taloudellisen tilanteen vuoksi enää täyty, tulee asiaa tarkastella vesihuollon kehittämisen ja järjestämisen velvoitteiden kautta.

Toiminta-alueen supistamisen edellytykset ovat vesihuoltolain 8 b §:n 2 momentin mukaisesti sidoksissa siihen, onko supistettavalla alueella vesihuoltolaitoksen verkostoon liitettyjä kiinteistöjä. Jos näin ei ole, on toiminta-alueen supistamisen tai lakkauttamisen yhteydessä riittävää todeta edellä kuvattujen lain 8 b §:n 1 momentin mukaisten edellytysten olemassaolo. Jos toiminta-alueella sijaitsee vesihuoltolaitoksen verkostoon liitettyjä kiinteistöjä, supistaminen tai lakkauttaminen edellyttää lisäksi, että kunta päättää lain 8 b §:n 2 momentin mukaisesti, miten verkostoihin liitettyjen kiinteistöjen vesihuolto turvataan. Vesihuollon turvaamisen vähimmäisvaatimuksina ovat, että kiinteistöllä käytettävissä oleva talousvesi täyttää terveydensuojelulainsäädännön ja jätevesien käsittely ympäristönsuojelulainsäädännön mukaiset vaatimukset. Kiinteistön vesihuolto voidaan turvata esimerkiksi kiinteistökohtaisin tai usean kiinteistön yhteisin järjestelyin. Vesihuoltolaitos voisi myös jatkaa sopimusperusteisesti vesihuoltopalvelun toimittamista, vaikka kiinteistö jäisi toiminta-alueen ulkopuolelle. Tämä on käytännössä useimmiten toteutettu tapa vesihuollon turvaamiselle toiminta-alueen supistamisen yhteydessä.

Vesihuoltolain 6 §:n mukaisen kunnan järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat alueet voivat olla toiminta-alueisiin lain 7 §:n mukaisesti sisällytettäviä alueita laajempia. Jos toiminta-aluetta supistetaan tai se lakkautetaan siten, että alueelle edelleen jää kunnan järjestämisvelvollisuus, tulee kunnan vesihuoltolain 8 b §:n 2 momentin mukaisesti samalla päättää myös siitä, miten vesihuolto järjestetään niillä lain 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuilla alueilla, jotka jäävät toiminta-alueen ulkopuolelle. Kunnan tulee siten ennen toiminta-alueen supistamisesta päättämistä arvioida, onko sillä edelleen lain 6 §:n 2 tai 3 momentin perusteella velvollisuus järjestää alueelle vesihuollon palvelu. Jos kunnalla on edelleen järjestämisvelvollisuus, tulee sen vastata kiinteistöjen vesihuollon turvaamisesta. Yleisimmin kiinteistöjen vesihuolto turvataan jatkamalla vesihuoltopalvelun toimittamista sopimuksenvaroisesti ilman toiminta-aluetta. Jos keskitetyn vesihuoltopalvelun toimittaminen lopetetaan ja asiakkaiden kanssa tehdyt sopimukset irtisanotaan, vastaa vesihuollon turvaamisesta järjestämisvelvollisuuden mukaan kunta, vesihuoltolaitos tai kiinteistön omistaja.

Vesihuollosta tehdyn sopimuksen irtisanomisesta toiminta-aluetta supistettaessa säädetään vesihuoltolain 24 §:n 5 momentissa, jossa myös tarkennetaan sääntelyä kiinteistön vesihuollon turvaamisesta. Vesihuoltolain 24 §:n 5 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välisten vesihuoltosopimusten irtisanominen toiminta-alueen supistamista tai lakkauttamista koskevassa tilanteessa edellyttää, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaa kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheudu tästä merkittäviä ylimää räisiä kustannuksia. Aihetta kuvataan tarkemmin luvussa 11.5.

Vesihuoltolain 8 b §:n 3 momentissa säädetään tarkemmin toiminta-alueen supistamisen ja lakkauttamisen yhteydessä noudatettavasta menettelystä. Jos toiminta-aluetta supistetaan osittain niin, että vesihuoltolaitokselle edelleen jää huolehdittavaksi osia toiminta-alueesta, sovelletaan toiminta-aluetta supistettaessa lain 8 §:n 3 momenttia ja 8 a §:ää. Jos toiminta-alue lakkautetaan vesihuoltolaitokselta kokonaisuudessaan, tulee päätöksessä soveltaa lain 8 §:n 3 momenttia sekä lain 8 a §:n 1 momentin 1 ja 4 kohtaa sekä 4 momenttia.

Sekä toiminta-alueen supistamista että lakkauttamista koskevassa päätöksenteossa noudatetaan siis vesihuoltolain 8 §:n 3 momenttia, joka koskee toiminta-alueen päätös menettelyä. Säännöksen sisältöä on selitetty tarkemmin edellä luvussa 5.3. Toiminta-alueen supistamisen yhteydessä jäljelle jäävän

toiminta-alueen tulee täyttää lain 8 a §:n mukaiset edellytykset kokonaisuudessaan. Toiminta-alueen lakkauttamisen yhteydessä on puolestaan tarpeen huolehtia siitä, että lain 7 §:ssä tarkoitetut alueet on huomioitu, ja että toiminta-alueen lakkauttaminen toteuttaa kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteita. Näin lakkauttamista koskevassa päätöksenteossa varmistutaan siitä, että toiminta-aluetta ei lakkauteta alueelta, joka tulee vesihuoltolain 7 §:n mukaisesti hyväksyä toiminta-alueeksi. Sen sijaan lain 8 a §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdissa tarkoitettuja edellytyksiä ei sovelleta toiminta-alueen lakkauttamiseen, sillä vesihuoltolaitoksen vastattavaksi ei enää jää toiminta-aluetta. Kyseiset edellytykset voivat kuitenkin olla toiminta-alueen supistamisen tai lakkauttamisen taustalla perusteltaessa olosuhteiden muutosta tai alkuperäisen toiminta-aluepäättöksen virheellisyyttä vesihuoltolain 8 b §:n 1 momentin mukaisesti.

Kun toiminta-aluetta supistetaan toistaiseksi rakentamattomilta alueilta, jäljelle jäävälle toiminta-alueelle tulee myös määrittää tarveperusteisesti alueet, joille vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostot, sekä rakentamisen tavoitteellinen aikataulu. Toiminta-alueen lakkauttamisen yhteydessä puolestaan näiden alueiden ja rakentamisaikataulun määrittäminen ei ole tarpeen, sillä laitoksella ei enää päätöksen jälkeen ole toiminta-aluetta. Sekä toiminta-aluetta supistettaessa että lakkautettaessa kunnan tulee toimittaa tieto toiminta-alueen rajauksen muutoksesta Suomen ympäristökeskukselle vesihuoltolain 8 a §:n 4 momentin mukaisesti.

5.8 Vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus vesihuollosta

Vesihuoltolain 9 §:n mukaan vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta toiminta-alueellaan yhdyskunta-kehityksen tarpeita vastaavasti kunnan tekemän toiminta-alueen hyväksymispäätöksen mukaisesti. Vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuuden sisältö määräytyy siis yhtäältä lain 8 §:n mukaisen toiminta-alueen hyväksymispäätöksen ja toisaalta vesihuoltolain säännösten nojalla. Huolehtimisella tarkoitetaan lain 9 §:ssä talousveden jakeluverkoston sekä jäteveden viemäriverkostojen rakentamista ja ylläpitämistä samoin kuin veden johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi ja jäteveden poisjohtamista ja käsittelyä sekä näihin liittyviä tehtäviä.

Huolehtimisvelvollisuuden laajuus ja velvollisuuden täyttämiseksi tarpeellisten toimenpiteiden toteuttamisaikataulu määräytyvät toiminta-alueiden eri osien vesihuollon tarpeiden perusteella. Esimerkiksi laitoksen verkostoa tulee toiminta-alueella rakentaa sitä mukaa kuin verkoston piiriin saatettavaksi määrättyjä alueita rakennetaan.

Lakisääteisten velvoitteiden lisäksi vesihuoltolaitos voi ottaa sopimusperusteisesti tuotettavakseen muitakin palveluja. Tällainen voi olla esimerkiksi sammutusveden saatavuudesta tai yleisten alueiden hulevesien hallinnasta huolehtiminen pelastuslaissa tai vesihuoltolain 3 a luvussa säädettyä laajemmin. Laitos voi myös toimittaa vesihuoltopalveluja toiminta-alueen ulkopuolella sijaitseville kiinteistöille.

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan välisen vastuun raja määräytyy vesihuoltolain 12 §:n mukaisen liittämiskohdan sijainnin perusteella. Vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus vesihuoltopalvelusta päättyy kiinteistölle määritellyyn liittämiskohtaan, jonka jälkeen kiinteistön omistaja vastaa vesihuoltolain 13 §:n mukaisesti kiinteistönsä vesihuoltolaitteistosta. Liittämiskohtaa ja kiinteistön vesihuoltolaitteistoa käsitellään tarkemmin luvuissa 6.5 ja 6.6.

6 Verkostoon liittäminen

Tässä luvussa käsitellään kiinteistön liittämistä vesihuoltolaitoksen verkostoihin sekä liittämiseen liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia. Luvussa kuvataan liittämisvelvollisuuden sisältö, siitä vapauttamisen edellytykset sekä vesihuoltolaitoksen ja kiinteistön omistajan vastuiden jakautuminen liittämiskohdassa. Lisäksi selostetaan kiinteistön vesihuoltolaitteistoa koskeva vastuunjako, laitteistolle asetettavat keskeiset vaatimukset sekä vesihuoltolaitoksen tarkastus- ja toimivaltuudet.

6.1 Sääntelyn muutokset 2026

Vesihuoltolain 10 §:ään aiemmin sisältynyt taajama-alueiden ulkopuolisia alueita koskenut liittämisvelvollisuuden lievennys poistettiin 1.1.2026 voimaan tulleella lakimuutoksella. Jatkossa pääsääntönä on, että toiminta-alueella sijaitseva kiinteistö on liitettävä vesihuoltolaitoksen verkostoon. Liittämisvelvollisuuden tiukennukset tulevat voimaan siirtymäsäännöksissä kuvatulla tavalla (luku 14). Poikkeuksena liittämistä koskevaan pääsääntöön laissa säilytettiin niin kutsuttu vesikäymäläpoikkeus, josta säädetään vesihuoltolain 10 §:n 2 momentissa. Vesikäymäläpoikkeus koskee jatkossa sekä taajama-alueita että taajama-alueen ulkopuolisia alueita. Lakimuutoksella säädettiin sisällöltään uusi vesihuoltolain 10 §:n 4 momentti, jonka mukaisesti vesihuoltolaitoksen tulee pyydettäessä toimittaa kunnalle tieto talousvesi- ja jätevesiviemäriin liittyneistä kiinteistöistä.

Vesihuoltolain 11 §:n mukaisen vapautuksen edellytyksiin tehtiin muutoksia. Lisäksi vapautuksen käsittelyä koskevaa menettelyä täsmennettiin muun muassa kuulemismenettelyjen osalta. Vesihuoltolain 11 §:n 5 momentissa säädetään myös uutena asiana myönnetyn vapautuksen raukeamisesta kiinteistön käytön muuttuessa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi jatkossa periä maksun vapautushakemuksen käsittelystä lain 11 a §:n mukaisesti.

Vesihuoltolain 17 §:ssä muutettiin vesihuoltolaitoksen velvollisuutta korvata asiakkaan kiinteistöllä liikkumisesta ja sillä suoritettavista toimenpiteistä aiheutuva haitta. Jatkossa vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa muu kuin tilapäinen haitta ja vähäinen vahinko.

6.2 Liittämisvelvollisuus

Vesihuoltolain 10 §:n mukaan pääsääntönä on, että vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kiinteistö on liitettävä laitoksen verkostoon. Vastaavasti laitoksella on velvollisuus sallia kiinteistöjen liittäminen. Poikkeuksena tästä ovat pykälän 3 momentin perusteella kiinteistöt, joiden vedenkulutus tai kiinteistöltä jätevesiviemäriin johdettavan jäteveden laatu tai määrä vaikeuttaisivat laitoksen toimintaa tai edellytyksiä huolehtia tyydyttävästi muiden kiinteistöjen vesihuollosta. Rajauksen käytännön merkitys on pitkälti se, että laitos voi asettaa tällaisen kiinteistön liittämislle erityisehtoja.

Yksittäisen kiinteistön liittämisvelvollisuuden arvioinnissa tulee huomioida kiinteistön vesihuollon tarpeet. Vesihuoltolain mukaisella kiinteistöllä tarkoitetaan sellaista kiinteistöä, joka tarvitsee vesihuoltoa. Liittämisvelvollisuuden ulkopuolelle jäävät siten esimerkiksi rakentamattomat kiinteistöt. Myös käyttämättömien tai kantoveden varassa olevien kiinteistöjen vesihuollon tarpeita on usein syytä harkita tapauskohtaisesti. Toisaalta esimerkiksi elinkeinotoimintaan käytettävän kiinteistön vesihuollon

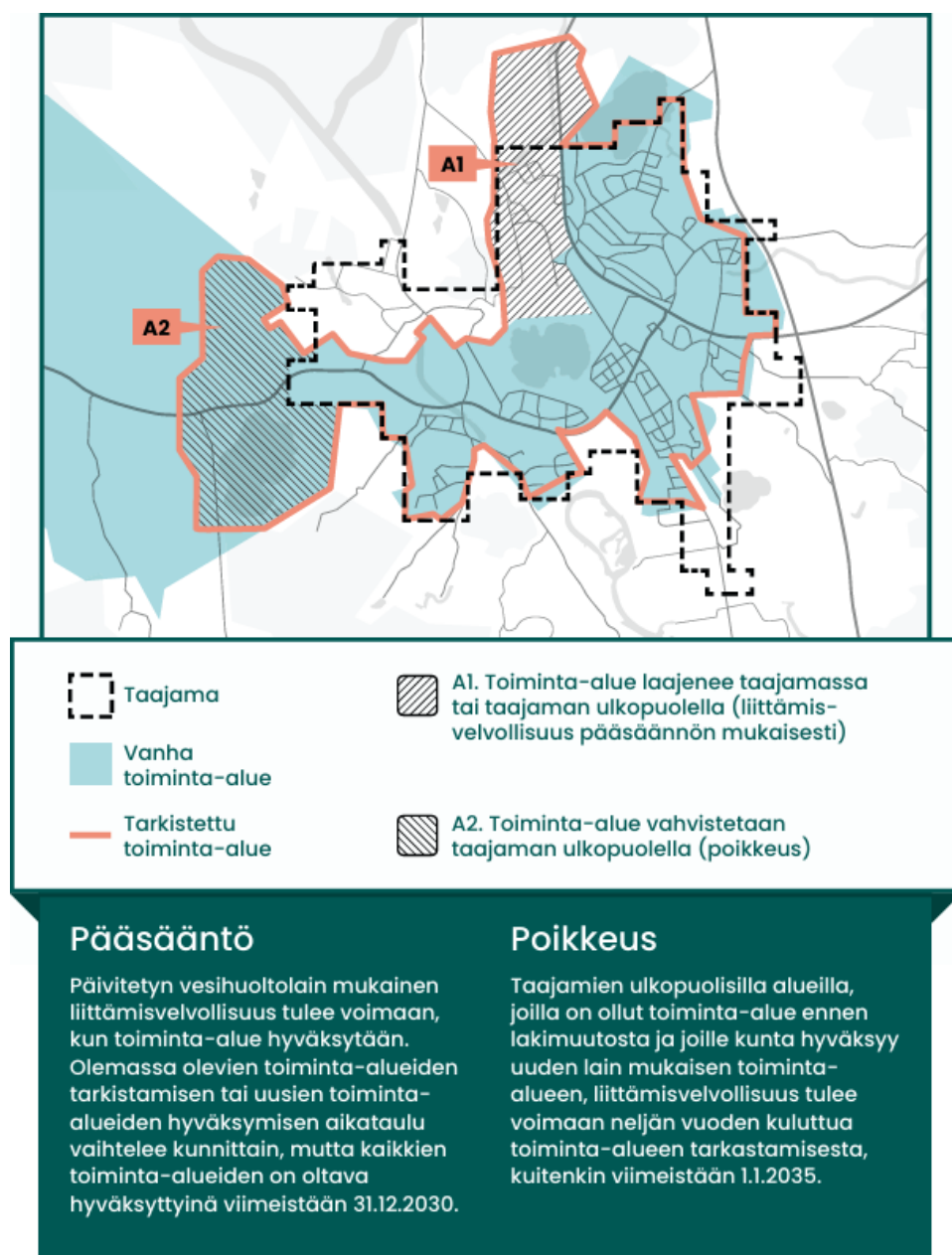
tarpeet voivat olla asutuksen tarpeita suurempia. Silloin elinkeinotoiminta ei rinnastu vesihuoltolain 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla asutukseen, joten se jää vesihuoltolain soveltamisalan ja liittämismääräyksen ulkopuolelle yksityisoikeudellisten sopimusten ja esimerkiksi kilpailulain (948/2011) piiriin.

Kun kiinteistö liitetään vesihuoltolaitoksen verkostoon, tulee verkostoon tavallisesti liittää kaikki sellaiset kiinteistön rakennukset, joissa on oma vesipiste. Joissain tapauksissa esimerkiksi etäisyydet yksittäisten rakennusten välillä kiinteistön sisällä voivat kuitenkin olla suuret, vesihuollon tarpeet vaihdella eri rakennusten välillä tai kiinteistöllä olla sellaiset olosuhteet, että eri rakennusten liittämistä pitää harkita tapauskohtaisesti.

Vesihuoltolain 10 §:n 2 momentissa mainitun poikkeuksen mukaisesti kiinteistöä ei tarvitse liittää vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriverkostoon, jos kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan ympäristönsuojelulakia. Näissä tilanteissa kiinteistön ei tarvitse hakea vapautusta vesihuoltolain 11 §:n mukaisesti, vaan kiinteistö on vapautettu liittämismääräyksen voimasta jättevesiviemäriin suoraan vesihuoltolain 10 §:n nojalla. Lain 10 §:n 2 momentin mukaisen poikkeuksen voimassaolo ei enää ole riippuvainen kiinteistön sijainnista tai kiinteistön jätevesihuoltolaitteiston rakentamisajankohdasta. Pelkkä vesikäymälän käyttämättä jättäminen ei ole peruste poiketa liittämismääräyksen voimasta.

Uudistunut liittämismääräys tulee voimaan siirtymäajan jälkeen, kun toiminta-alue on päivitetty uudistuneen vesihuoltolain mukaiseksi. Tähän saakka toiminta-alueilla noudatetaan ennen 1.1.2026 voimassa olleen vesihuoltolain mukaista liittämismääräystä. Liittämismääräystä koskevien vapautushakemusten käsittelyyn sovelletaan kuitenkin aina uuden 11 §:n mukaisia vapautuksen edellytyksiä, jos vapautusta koskeva hakemus on tullut vireille 1.1.2026 alkaen. Kuvassa 3 esitetään liittämismääräyksen pääsääntö ja sen poikkeus. Siirtymäsäännöksiä käsitellään luvussa 14.

Vesihuoltolaitoksen asiakkailta on vesihuoltolain 16 §:n mukaisesti velvollisuus antaa vesihuoltolaitokselle verkostoon liittämisen kannalta tarpeelliset tiedot. Vesihuoltolain 10 §:n uudessa momentissa säädetään puolestaan vesihuoltolaitoksen velvollisuudesta toimittaa pyydettyä tietoa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon liittyneistä kiinteistöistä. Tällä edesautetaan kunnan mahdollisuuksia tallentaa tarpeelliset rakennustiedot väestötietojärjestelmään, johon kirjataan muun ohella rakennuksen liittymät vesi- ja viemäriverkkoon.

Kuva 3. Liittämismuutoksen pääsääntö ja poikkeus.

6.3 Liittämismuutuksesta vapauttaminen

Toiminta-alueella oleva kiinteistö liitetään pääsääntöisesti vesihuoltolaitoksen verkostoon. Kiinteistön omistaja tai haltija voi kuitenkin vesihuoltolain 11 §:n nojalla hakea vapautusta liittämismuutuksesta. Pykälän mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen päättää vapauttamisesta. Vapautuksen myöntämisen edellytykset on esitetty vesihuoltolain 11 §:ssä. Säännöksen 2 ja 3 momenttien edellytysten täytyessä vapautus on aina myönnettävä. Taajaman ulkopuolella kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi harkintansa mukaan myöntää vapautuksen, vaikka 2 momentissa säädetty edellytykset eivät täytyisikään, jos 3 ja 4 momenttien edellytykset täyttyvät.

Vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämismuutuksesta vapauttaminen ratkaistaan vesihuoltolain perusteella. Esimerkiksi ympäristönsuojelulain mukaisilla poikkeamismahdollisuuksilla talousjätevesien

käsittelyvaatimuksista voi olla asiassa merkitystä korkeintaan vesihuoltolain 11 §:n 3 momentin mukaisen jätevesiviemäriin liittämismahdollisuudesta vapauttamisen erityisten edellytysten täyttymisen arvioinnissa, eli onko kiinteistön jätevesien johtaminen ja käsittely järjestetty ympäristönsuojelulaissa säädettyjen vaatimusten mukaisesti.

Vesihuoltolain 11 §:n 1 momentin mukaisesti vapautus voi olla toistaiseksi voimassa oleva tai määräaikainen. Määräaikaisella vapautuksella saattaa olla mahdollista turvata kiinteistökohtaisten investointien hyödyntäminen siten, että liittäminen ei muodostuisi kohtuuttomaksi kiinteistön omistajalle tai haltijalle. Toistaiseksi voimassa oleva vapautus on voimassa niin kauan kuin vapautuksen perusteena olleet olosuhteet eivät muutu olennaisesti. Myönnetty vapautus raukeaa kuitenkin vesihuoltolain 11 §:n 5 momentin mukaisesti aina silloin, jos kiinteistön käyttö muuttuu siten, että vesihuoltolaitoksen palvelujen tarve lisääntyy tai kiinteistön omistus tai hallinta vaihtuu. Näin ollen vapautus raukeaa, jos se on myönnetty esimerkiksi asumattomalle kiinteistölle, johon sittemmin muuttaa uusia asukkaita. Vapautus raukeaa myös kiinteistön omistajan tai haltijan vaihtuessa, jos se on myönnetty 4 momentin mukaisesti hakijan subjektiivisten syiden perustella.

Vesihuoltolain 11 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan yleisenä edellytyksenä vapautukselle on, että liittäminen muodostuisi kohtuuttomaksi kiinteistön omistajalle tai haltijalle. Kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan huomioon kiinteistön vesihuoltolaitteiston rakentamisesta aiheutuneet kustannukset, liittamisestä aiheutuvat kustannukset, vesihuoltolaitoksen palvelujen vähäinen tarve tai muu vastaava erityinen syy. Lähinnä huomioon otettaviksi tulevat objektiivisesti havaittavissa olevat syyt, kuten rakennuskustannukset tai jätevesien vähäinen määrä, eivät niinkään kiinteistön omistajan tai haltijan henkilöön liittyvät subjektiiviset syyt. Subjektiivisten syiden huomioimisesta säädetään erikseen harkinnanvaraisesti myönnettävän vapautuksen yhteydessä. Erityiset syyt muodostavat yhden perusteen liittämismahdollisuudesta vapauttamiselle vain siinä tapauksessa, että liittäminen muodostuisi niiden takia kiinteistön omistajan tai haltijan kannalta kohtuuttomaksi. Vesihuoltolain 11 §:n 2 momentin 1 kohtaan ei tehty muutoksia vuonna 2026 voimaan tulleen lakimuutoksen yhteydessä, ja edellytystä tulkitaan aiempaan tapaan.

Kiinteistön omistajan tai haltijan lisäksi vapauttamista arvioidaan vesihuoltolaitoksen toimintaedellytysten turvaamisen kannalta. Vesihuoltolain 11 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan vapauttamisen toisena yleisenä edellytyksenä on, että vapauttaminen ei yksin tai yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävästi vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella. Vuoden 2026 alusta voimaan tulleella lakimuutoksella korostettiin vapautusten mahdollisia yhdenvertaisesta kohtelusta seuraavia kerrannaisvaikutuksia. Yksittäisen vapautuksen myöntäminen ei yleensä sellaisenaan merkittävästi vaaranna vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista, mutta yhdessä muiden vapautusten kanssa merkittävä vaikutus voi syntyä. Vesihuoltolain 11 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaista edellytystä muutettiin 1.1.2026 alkaen niin, että vapautuksen ei tule merkittävästi vaarantaa vesihuollon taloudellista ja asianmukaista hoitamista. Merkittävyyttä arvioidessa kiinnitetään huomiota vesihuoltolaitoksen taloudellisen tilanteen ja kiinteistöltä saatavien potentiaalisten maksujen lisäksi vapautuksen tapauskohtaiseen merkitykseen vesihuoltolaitoksen kannalta.

Näiden yleisten edellytysten lisäksi vesihuoltolain 11 §:n 3 momentissa säädetään vapauttamisen erityisistä edellytyksistä, jotka tulevat sovellettaviksi riippuen siitä, onko kysymys vesijohtoon vai jätevesiviemäriin liittämismahdollisuudesta vapauttamisesta. Momentin perusteella edellytyksenä on, että vesihuolto on hoidettu kiinteistöllä terveydensuojelu- ja ympäristönsuojelulain kannalta asianmukaisesti ilman liittymistä. Edellytystä sovelletaan myös riippumatta siitä, arvioidaanko vapautusta 2 momentin mukaisen oikeusharkintaisten edellytysten vai 4 momentin mukaisen harkinnanvaraisen vapautuksen edellytysten kannalta.

Vesihuoltolain 11 §:n 4 momentin mukaisesti vapautus voidaan myöntää siinäkin tapauksessa, että edellä kuvatut 2 momentin mukaiset edellytykset eivät täyty. Tämä harkinnanvaraisen vapautuksen mahdollisuus rajoittuu ainoastaan taajaman ulkopuolisille kiinteistöille tilanteessa, jossa liittäminen arvioidaan liittyjän kannalta ilmeisen kohtuuttomaksi. Taajamalla viitataan yhdyskuntarakenteen alue- jaon mukaiseen taajamarajaukseen. Liittämisestä aiheutuvan ilmeisen kohtuuttomuuden arvioinnissa voidaan 2 momentin mukaisista vapautusperusteista poiketen ottaa huomioon hakijan subjektiiviseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä ilman, että vapautuksen vaikutuksia vesihuoltolaitoksen toimintaedellytyksiin arvioidaan.

Arvioitaessa ilmeistä kohtuuttomuutta vesihuoltolain 11 §:n 4 momentin mukaisesti voidaan ottaa huomioon esimerkiksi kiinteistön omistajan tai haltijan korkea ikä ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät erityiset tekijät taikka pitkäaikainen työttömyys, sairaus tai muu näihin rinnastuva sosiaalinen suorituseste. Arvioidessaan kiinteistön omistajalle tai haltijalle aiheutuvaa ilmeistä kohtuuttomuutta kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi käyttää apunaan sitä kokemusta, mikä on saatu sovellettaessa vastaavan kaltaista arviointia vaativan ympäristönsuojelulain 156 d §:n mukaisissa talousjätevesien käsittelyvaatimuksista poikkeamista koskevien hakemusten arvioinnissa. Työssäkäyvä, vakavarainen kiinteistön omistaja on liittämisen kustannusten maksamisen osalta eri asemassa kuin esimerkiksi hyvin pienituloinen eläkeläinen tai pitkäaikaistyötön kiinteistön omistaja, jolle useamman tuhannen euron liittämiskustannus voi olla ilmeisen kohtuuton, vaikka kustannus ei oleellisesti ylittäisi- kään alueen muiden kiinteistöjen liittämisen kustannuksia. Toisaalta pelkästään kiinteistön omistajan tai haltijan korkea ikä ei sinällään ole riittävä peruste vapautuksen myöntämiselle, vaan esimerkiksi hakijan varallisuustilanteella tai terveydentilalla on myös vaikutusta arviointiin. Näissäkin tilanteissa edellytyksenä vapautuksen myöntämiselle on kuitenkin se, että pykälän 3 momentissa säädetty edellytykset talousveden vaatimustenmukaisuudesta ja jäteveden käsittelyn asianmukaisuudesta kiinteistöllä täyttyvät.

Ennen vapauttamispäätöksen tekemistä kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on pyydettävä hakemuksesta tarvittaessa kunnan terveydensuojeluviranomaisen lausunto. Lausunnon pyytäminen harkitaan siten jatkossa tarpeen mukaan, eikä se ole aina välttämätöntä. Muutoin kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen kuulemisvelvollisuus vapautusta koskevassa asiassa ratkeaa jatkossa asianosaisten kuulemista koskevan hallintolain 34 §:n mukaisesti. Vesihuoltolaitos sekä kiinteistön omistaja ja haltija ovat vapautusta koskevissa asioissa hallintolaissa tarkoitettuja asianosaisia, joita on kuultava ennen asian ratkaisemista, ellei hallintolain 34 §:n 2 momentti mahdollista asian ratkaisemista asianosaista kuulematta. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen vapauttamista koskevassa asiassa tekemään päätökseen on mahdollista hakea muutosta hallintovalituksena vesihuoltolain 32 §:n mukaisesti. Päätös on annettava tiedoksi hallintolain 54 §:n 1 momentin mukaisesti asianosaisille ja muille tiedossa oleville tahoille, joilla on oikeus hakea siihen muutosta valittamalla. Vesihuoltolaitos on aina asianosainen. Muita valittamiseen oikeutettuja tahoja ovat muun muassa kunta ja valvontaviranomaiset (vesihuoltolain 33 §).

6.4 Liittämiskohta

Liittämiskohta määrittää laitoksen ja kiinteistön vastuun rajan vesihuoltolaitteistoista. Vesihuoltolain 13 §:n 1 momentin nojalla vesihuoltolaitoksen verkostoon liitettävän kiinteistön omistaja tai haltija vastaa kiinteistön vesihuoltolaitteistosta liittämiskohtaan asti. Liittämiskohdasta säädetään myös terveydensuojelulaissa, minkä mukaan talousvettä toimittava laitos vastaa siitä, että toimitettu vesi

täyttää yleiset laatuvaatimukset siinä kohdassa, jossa kiinteistön tonttivesijohto on liitetty laitoksen vesijohtoverkostoon.

Vesihuoltolain 12 §:n mukaan vesihuoltolaitoksen määräämän liittämiskohdan tulee sijaita kiinteistön välittömässä läheisyydessä eikä sen sijainnin takia kiinteistön liittamisesta laitoksen verkostoon saa aiheutua kiinteistön omistajalle tai haltijalle kohtuuttomia kustannuksia.

Liittämisetäisyyden tulkinnassa voidaan edelleen ottaa huomioon vesihuoltolakia edeltäneessä sääntelyssä asetetut metrimäärät. Laissa yleisistä vesi- ja viemärlaitoksista (982/1977) 9 §:ssä säädettiin, ettei liittymiskohtaa saa asemakaava-alueiden ulkopuolella määrätä 100 metriä kauemmaksi liitettävästä lähimmästä rakennuksesta, ja terveydensuojeluasetuksen (1280/1994) sittemmin kumotun 10 §:n perusteella asemakaava-alueilla kiinteistön omistaja tai haltija oli velvollinen rakentamaan liittymisjohdon yleiseen vesijohtoon ja viemäriin, joka on enintään 20 metrin päässä tontin rajasta. Kyseessä ovat kuitenkin vain suuntaa antavat etäisyydet, ja kiinteiden metrimäärien sijaan liittämiskohdan etäisyys ratkaistaan tapauskohtaisten olosuhteiden perusteella.

Kun arvioidaan liittämiskohtien sijainnin vaikutusta liittämiskustannusten mahdolliseen kohtuuttomuuteen, huomiota tulee kiinnittää lähinnä kiinteistön rajan ulkopuolelle sijoitettavan laitteiston rakentamis- ja kunnossapitokustannuksiin. Kohtuuttomia kustannuksia saattaa aiheutua, jos esimerkiksi kiinteistön laitteiston rakennuttaminen edellyttäisi selvästi tavanomaista laajamittaisempaa kaivutyötä tai louhintaa tai päällystettyjen pintojen avaamista kiinteistön ulkopuolella.

Kohtuuttomuutta arvioitaessa kustannuksia on syytä verrata muiden samalla toiminta-alueen osalla sijaitsevien ja olosuhteiltaan samankaltaisten kiinteistöjen laitteistojen rakentamis- ja saneerauskustannuksiin. Esimerkiksi saman kadun varrella tai naapurustossa sijaitsevien kiinteistöjen liittämisetäisyyksissä tai -kustannuksissa ei tulisi olla suuria eroja. Kustannukset, joihin liittämiskohdan sijoittamisella ei voida vaikuttaa, kuten kiinteistön korkeusasemasta, sisäisistä korkeuseroista tai etäisyyksistä aiheutuvat kustannukset, eivät kuulu vesihuoltolain 12 §:n soveltamisalan piiriin. Pykälän nojalla ei myöskään voida vaatia, että liittämisetäisyyksien tai liittämisen kustannusten tulee olla samanlaisia samalla toiminta-alueen osalla tai laitoksen verkostoihin eri aikaan liittyvien kiinteistöjen kesken.

Liittämiskustannusten pysyminen kohtuullisina voidaan varmistaa myös muutoin kuin liittämiskohtien sijoittamisella. Laitokset voivat esimerkiksi nykyiseen tapaan yksittäistapauksessa kohtuullistaa kiinteistön rajan ulkopuolelle sijoitettavien kiinteistön vesihuoltolaitteistojen rakentamis- ja saneerauspalvelujen hinnoittelua. Vesihuoltolain 12 §:n perusteella liittämiskohtien tulee joka tapauksessa sijaita kiinteistön välittömässä läheisyydessä.

Vesihuoltolain 12 §:n mukainen sääntely liittämiskohtien sijainnista soveltuu vain vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella sijaitsevien kiinteistöjen liittämiseen laitoksen verkostoon. Sovittaessa toiminta-alueen ulkopuolella olevan kiinteistön liittamisesta voidaan liittämiskohta määrittää sopimuksessa kauemmaksikin kuin kiinteistön välittömään läheisyyteen.

6.5 Kiinteistön vesihuoltolaitteisto

Kiinteistön omistaja tai haltija vastaa vesihuoltolain 13 §:n 1 momentin mukaan kiinteistön vesihuoltolaitteistosta liittämiskohtaan saakka. Kiinteistön vesihuoltolaitteistolla tarkoitetaan vesihuoltolaitoksen verkostoon liitetyn kiinteistön vesijohtoja ja viemäreitä tarvikkeineen ja laitteineen.

Kiinteistön omistajan tai haltijan tulee varmistaa kiinteistön vesihuoltolaitteiston yhteensopivuus vesihuoltolaitoksen laitteiston kanssa (vesihuoltolain 13 § 1 momentti). Tämä tarkoittaa sekä mitoitusta että materiaalivalintoja. Vesihuoltolaitoksen edustajalla on oikeus tarkastaa verkostoon liitetyn kiinteistön vesihuoltolaitteiston laatu, kunto ja toiminta (vesihuoltolain 13 § 2 momentti) mukaan

lukien esimerkiksi se, johdetaanko kiinteistöltä vesihuoltolain 17 d §:ssä kielletyllä tavalla hulevesiä jätevesiviemäriin. Mahdolliset tarkastustoimenpiteet on kuitenkin suoritettava niin, että niistä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa kiinteistön käytölle.

Vesihuoltolaitoksen edustajalla on vesihuoltolain 17 §:n nojalla myös tarvittaessa oikeus liikkua asiakkaan kiinteistöllä ja suorittaa siellä toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen laitoksen vesihuoltolaitteiston rakentamisen, kunnossapidon tai käytön kannalta. Liikkumisesta ja toimenpiteistä on kuitenkin pääsäännön mukaan ilmoitettava etukäteen kiinteistön omistajalle tai haltijalle. Vesihuoltolain 17 §:n 2 momenttia muutettiin 2026 siten, että vesihuoltolaitoksen on korvattava aiheuttamansa muu kuin tilapäinen haitta ja vähäinen vahinko. Muutoksen tarkoituksena on, että kaikkia tilapäisiä ja vähäisiksi katsottavia haittoja ja vahinkoja ei tarvitsisi jatkossa korvata. Esimerkiksi kiinteistölle pysäköinti tai pyyntö pysyä lyhytaikaisesti poissa kiinteistön alueilta, joilla toimenpiteitä suoritetaan, eivät tulisi korvattaviksi.

7 Riskienhallinta ja varautuminen häiriötilanteisiin

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolaitosten riskienhallintaa, varautumista ja toimintaa häiriötilanteissa. Luvussa kuvataan, miten vesihuoltolaitosten tulee tunnistaa toimintaansa uhkaavia riskejä, varautua poikkeamiin ja turvata vesihuoltopalvelujen jatkuvuus erilaisissa häiriötilanteissa. Lisäksi tarkastellaan varautumissuunnittelua, yhteistyötä viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa sekä poikkeamista ilmoittamista.

7.1 Sääntelyn muutokset 2026

Vesihuoltolain 15 a §:ää tarkennettiin ja laajennettiin toimintavarmuuden turvaamiseksi. Vesihuoltolaitoksille asetettiin velvollisuus varautua poikkeamiin ja niistä johtuviin häiriöihin sekä sopeuttaa palvelujen taso valmiuslaissa tarkoitettuihin poikkeusoloihin ja vakaviin normaaliolojen häiriöihin. Yhteistyötä koskevia viittauksia täsmennettiin koskemaan valvontaviranomaisia ja muita merkittäviä sidosryhmiä. Varautumissuunnitelman sisältöä laajennettiin kattamaan riskienhallinta ja toiminnan harjoittelu, suunnitelman salassapidosta, päivittämisestä sekä toimittamisesta viranomaisille säädettiin aiempaa tarkemmin ja suunnitelman sisältövaatimuksista säädettiin vesihuoltoasetuksessa. Lisäksi varautumissuunnittelu on sovittava yhteen muiden lakien mukaisten suunnitelmien kanssa.

Vesihuoltolain 15 b §:ssä tarkennettiin vesihuollon poikkeamista ilmoittamista koskevaa sääntelyä. Ilmoitusvelvollisuus laajennettiin koskemaan kaikkia vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksia ja kattamaan poikkeamat, jotka voivat merkittävästi häiritä palvelujen tarjoamista. Vesihuoltolaitokselle asetettiin itsenäinen velvollisuus tiedottaa poikkeaman aiheuttamasta häiriöstä. Elinvoimakeskukseksi säädettiin vastuu vesihuollon valtakunnallisen tilannekuvan ylläpidosta ja yhteistyöstä muiden viranomaisten kanssa, ja päällekkäinen EU-ilmoitusvelvollisuus poistettiin.

7.2 Vesihuoltolaitoksen varautuminen

Vesihuoltolain 15 a §:ssä säädetään vesihuoltolaitoksen velvollisuudesta varautua poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin sekä huolehtia verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Palvelujen turvaamiseksi laitoksen on tehtävä yhteistyötä eri tahojen kanssa, laadittava varautumissuunnitelma, harjoitettava toimintaa häiriönsietokyvyn varmistamiseksi ja ryhdyttävä suunnitelman perusteella tarvittaviin varautumistoimenpiteisiin. Yhteistyötahoja ovat muut samaan verkostoon liitetyt vesihuoltolaitokset, kunta, valvontaviranomaiset ja pelastusviranomaiset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden merkittävien sidosryhmien kanssa. Lain 15 a §:n 4 momentissa nämä velvoitteet laajennetaan myös tukkuvesihuoltolaitoksiin.

Poikkeamalla tarkoitetaan vesihuoltolain 15 a §:ssä tapahtumaa tai muutosta esimerkiksi laitoksen toimintaympäristössä tai muissa olosuhteissa, mistä voi aiheutua häiriötä vesihuoltopalvelun tuottamiselle. Poikkeama voi syntyä mekaanisesta vikatilanteesta tai inhimillisestä virheestä, tahallisesta ilkivallasta tai sabotaasista, ilmastomuutoksen aiheuttamista olosuhteiden muutoksista taikka muista tapahtumista. Kun poikkeama aiheuttaa häiriötä laitoksen toiminnassa tai palvelun saatavuudessa, kyseessä on häiriötilanne.

Laitoksen palvelujen turvaamisvelvoite pohjautuu vesihuoltolain 9 §:n mukaiseen vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuuteen vesihuollosta. Se ulottuu vesihuoltolain 15 a §:ssä laitoksen verkostojen piirissä olevalle alueelle, ei ainoastaan toiminta-alueelle. Turvaamisvelvoite kattaa ensisijaisesti tavanomaisista vesihuoltopalveluista huolehtimisen, mutta häiriötilanteessa laitoksen tulee tarvittaessa järjestää myös korvaavia vesihuollon palveluja. Valmiuslaissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja näihin rinnastuvissa normaaliolojen vakavissa häiriötilanteissa palveluiden saatavuuden taso voidaan kuitenkin sopeuttaa tilanteeseen. Myös normaaliolojen vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen toiminnassa pyritään mahdollisimman luotettavaan vesihuoltopalveluun, mutta näissä hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa vesihuoltolaitokselta ei edellytetä aivan vastaavaa palvelua, kuin normaaliolojen odotettavissa olevissa häiriötilanteissa. Poikkeusolojen kaltaisissa tilanteissa ei välttämättä ole käytännössä mahdollista järjestää korvaavia palveluita, kuten vedenjakelupisteitä tai korvaavia sanitaatiopalveluita, yhtä tiheällä kattavuudella kuin normaalioloissa. Tällä pyritään kohtuullistamaan sitä, miten laajamittaisiin investointeihin laitoksen pitää ryhtyä palvelun turvaamiseksi.

Vesihuoltolain 15 a §:n 1 momentin mukainen yhteistyö vesihuoltolaitoksen ja muiden toimijoiden kanssa auttaa yhteensovittamaan toimijoiden varautumissuunnittelua. Yhteistyö laitoksen asiakkaiden ja muiden toimijoiden kanssa parantaa toimintaa häiriötilanteiden aikana ja edesauttaa laitoksen varautumista pykälän 2 momentin mukaisiin häiriötilanteisiin. Yhteistyön avulla voidaan laatia toimiva ja asianmukaisesti mitoitettu suunnitelma, joka on sovitettu yhteen muiden varautumista koskevien suunnitelmien kanssa, ja parantaa kykyä toimia häiriötilanteissa.

Vesihuollon verkostokokonaisuuden kattava häiriötilanteiden hallinta ja varautumissuunnittelu on mahdollista, kun palvelujen turvaamiseksi tehdään yhteistyötä samaan verkostoon liitettyjen vesihuolto- sekä tukkuvesihuoltolaitosten kanssa. Varautumissuunnitelma voidaan laatia myös yhteisenä useammalle laitokselle, jos tämä on tarkoituksenmukaista. Yhteistyön tarkoituksena on varmistaa vesihuollon häiriötilanteisiin varautumisen asianmukaisuus koko verkostokokonaisuus huomioon ottaen riippumatta siitä, miten vesihuollon toimintaketju on organisoitu.

Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita kunnan, valvontaviranomaisten ja pelastusviranomaisten välisessä yhteistyössä ovat kunnan terveydensuojelu- ja ympäristönsuojeluviranomainen sekä pelastuslain 26 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialueen pelastusviranomainen. Viranomaisten rooli vesihuoltopalvelujen turvaamisessa rajoittuu toimialojen mukaisesti laitoksen varautumisen ja häiriötilannetoiminnan tukemiseen ja valvontaan. Terveydensuojeluviranomaisen tehtävistä häiriötilanteisiin varautumisessa ja tähän liittyvästä yhteistyöstä talousvettä toimittavan laitoksen sekä sille vettä toimittavan laitoksen kanssa säädetään erikseen terveydensuojelulain 8 §:ssä sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista (1352/2015).

Muilla merkittävillä sidosryhmillä tarkoitetaan esimerkiksi energialaitoksia sekä vesihuoltolain soveltamisalan ulkopuolelle jääviä vesihuoltolaitoksen asiakkaita, kuten teollisuuslaitoksia tai kotieläintiloja. Vesihuoltolaitoksen tulee pyrkiä varmistamaan, että se yhtäältä saa palvelut ja toisaalta toimittaa palvelunsa sopimuskumppaneille mahdollisimman häiriöttömästi. Kun vesihuoltolaitos palvelee muuta kuin asutusta tai siihen rinnastuvaa käyttäjää, palvelun käyttäjä vastaa korvaavista vesihuoltojärjestelyistä, kuten varaveden hankinnasta. Laitoksen on varautumisen suunnittelussa syytä kiinnittää huomiota asutuksen lisäksi erityisesti sellaisiin kriittisiin asiakkaisiin, kuten sairaaloihin ja elintarvikeyrityksiin, joille vesihuoltopalvelujen saanti on erityisen tärkeää. Olennainen osa yhteistyötä sopimuskumppanien kanssa on varautumistoimenpiteistä sopiminen ja häiriötilanneviestinnän yhteensovittaminen.

Vesihuoltolaitoksen ja kriittisten asiakkaiden on yhteistyössään tärkeää kiinnittää huomiota molempien varautumistoimenpiteisiin. Esimerkiksi monien pienten vesihuoltolaitosten asiakkaina voi olla suuria kotieläintiloja, joiden varautuminen häiriötilanteisiin saattaa olla tarkoituksenmukaisinta

järjestää kiinteistökohtaisten varajärjestelmien, kuten kaivon tai varavesisäiliön avulla. Vesihuoltoasetuksen 4 §:n mukaisesti varautumissuunnitelmassa tulee olla kuvaus niistä asiakkaista, jotka ovat keskeisiä tai kriittisiä yhteiskunnan toiminnan ja turvallisuuden tai haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien kannalta, sekä sovituista järjestelyistä näiden asiakkaiden vesihuoltopalveluissa.

Vesihuoltoasetuksen 5 §:ssä säädetään vesihuoltolaitoksen toiminnasta palveluiden turvaamiseksi. Pykälän 1 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen vesihuoltopalvelun kannalta kriittisten materiaalien ja palveluiden hankintakäytännöistä on tehtävä toimittajien ja alihankkijoiden sekä kunnan kanssa kirjalliset sopimukset palvelujen turvaamiseksi.

Vesihuoltoasetuksen 5 § 2 momentin mukaan palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteissa vesihuoltolaitoksen on huolehdittava tarvittaessa asevelvollisuuslain (1438/2007) 89 §:n mukaisten henkilövarauksien hakemisesta. Pykälän 1 ja 2 momentti koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta.

7.3 Varautumissuunnitelma

Vesihuoltolaitoksen sekä tukkuvesihuoltolaitoksen tulee laatia ja pitää ajan tasalla vesihuoltolain 15 a §:n 2 momentin mukainen varautumissuunnitelma, joka sisältää riskienhallinnan ja häiriötilanteisiin varautumisen. Siirtymäsäännösten nojalla laitoksella tulee olla lain 15 a §:n mukainen varautumissuunnitelma viimeistään vuoden 2029 loppuun mennessä. Tämän lain mukaista varautumissuunnitelmaa ei tarvitse laatia erikseen niiltä osin kuin vastaava suunnitelma, riskiarvio tai asiakirja on tehty muun lain nojalla. Jos tiettyjä asioita ei käsitellä vesihuoltolain mukaisessa varautumissuunnitelmassa, laitoksen tulee varmistaa, että valvova viranomainen saa tiedon siitä, miten ja missä nämä asiat on käsitelty. Eri lakien mukaisten suunnitelmien tulee muodostaa yhtenäinen kokonaisuus.

Varautumissuunnitelma toimii käsikirjana kaikelle laitoksen varautumisen suunnittelulle, ja sillä on vahva yhteys vesihuoltolain 15 §:n mukaiseen laitoksen selvilläölovelvollisuuteen. Velvoitteen tavoitteena ei ole tuottaa teoreettista raporttia vaan käytännön toiminnan ja häiriötilanteiden hallinnan prosessin kuvaus. Varautumissuunnitelmassa tulee kuvata häiriötilannetoiminnan lisäksi keskeiset riskit, joista voi aiheutua häiriötä, ja tunnistaa ne vesihuoltolaitoksen toimintaan liittyvät riskit, joiden hallintatoimia ei ole kuvattu muiden säädösten pohjalta laadituissa suunnitelmissa. Näitä riskejä voisivat olla esimerkiksi kemikaali- tai varaosatoimituksiin, henkilöstöön, automaatioon tai viemäröintiin liittyvät riskit. Riskienhallinnan ja varautumissuunnitelman tulee kattaa myös turvallisuusriskit ja varautumisen muun muassa sabotaasiin. Riskienhallinnan kokonaisuus voi olla tarkoituksenmukaista kuvata yhdessä asiakirjassa.

Varautumissuunnitelma on apukeino laitoksen palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteissa. Sen laatimisessa on otettava huomioon laitoksen erityispiirteet ja koko sekä mahdollisuudet varautua häiriötilanteisiin. On selvää, että esimerkiksi alle sataa henkilöä palvelevalla vesihuoltolaitoksella on erilaiset tarpeet ja mahdollisuudet varautumiseen kuin suuren kaupungin asukkaita palvelevalla laitoksella. Mitä vakavampia ja laajamittaisempia riskejä laitoksen toimintaan sisältyy, sitä perusteellisemmin häiriötilanteisiin on syytä varautua. Olennainen osa varautumista on myös häiriötilanneviestinnän suunnittelu.

Varautumissuunnitelma on päivitettävä säännöllisin väliajoin ja aina, kun laitoksella tai sen yhteistyökumppaneissa tapahtuu suunnitelmaan vaikuttavia muutoksia, kuitenkin vähintään kuuden vuoden välein. Varautumissuunnitelman päivittämistarve arvioidaan jokaisen tapahtuneen merkittävän poikkeaman tai häiriötilanteen jälkeen. Yhteystietojen ajantasaisuus on hyvä tarkistaa vähintään kerran vuodessa. Suunnitelman ajan tasalla pitäminen edistää paitsi häiriötilanteista aiheutuvien haittojen ennaltaehkäisyä myös sen tehokasta hyödyntämistä häiriötilanteen aikana.

Laitoksen tulee ryhtyä varautumissuunnitelman perusteella vesihuoltolain 15 a §:n 2 momentissa tarkoitettuihin tarvittaviin toimenpiteisiin, jotta se pystyisi turvaamaan vesihuoltopalvelut poikkeaman aikana mahdollisimman hyvin. Varautumissuunnitelman pohjalta toimenpiteet voidaan kohdentaa ja mitoittaa laitoksen erityispiirteet ja koko huomioon ottaen. Vesihuoltolain 15 a §:n 2 momentin mukaan laitoksen tulee myös harjoitella toimintaa häiriönsietokyvyn varmistamiseksi. Varautumissuunnitelmassa tulee kuvata esimerkiksi, ketä harjoittelu koskee ja kuinka usein sitä tehdään. Häiriötilanteissa toimimisen suunnitelmallisuus parantaa tilanteesta palautumista ja harjoittelu on keskeinen osa toiminnallista osaamista. Säännös ei poissulje muussa lainsäädännössä edellytettävää harjoittelua ja harjoittelu on tarkoituksenmukaista nähdä kokonaisuutena.

Vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelma on vesihuoltolain 15 a §:n 2 momentin perusteella salassa pidettävä asiakirja. Laitoksen on toimitettava varautumissuunnitelma salassapitosäätöjen estämättä valvontaviranomaisille ja pelastusviranomaiselle sekä pyynnöstä kunnalle. Mikäli varautumissuunnitelma tai sen osia on laadittu esimerkiksi tietojärjestelmässä, suunnitelman toimittamisen tai sen ajantasaisuuden tarkastamisesta voidaan sopia erikseen viranomaisen määrittelemällä tavalla.

Vesihuoltoasetuksen 4 § säättää tarkemmin vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelman sisällöstä. Nämä vaatimukset koskevat myös tukkuvesihuoltolaitosta. Varautumissuunnitelmaan tulee sisältyä vesihuoltolaitoksen kokoon ja toimintaan nähden tarkoituksenmukaisessa laajuudessa vähintään seuraavat osiot:

- 1) Vesihuoltopalveluiden kannalta kriittisten toimintojen tunnistaminen ja kuvaus, mukaan lukien alihankinta.

Osiossa luetellaan omat toiminnot, esimerkiksi vesilaitokset jätevedenpuhdistamot ja omat hankinnat kuten kemikaalien hankinnat, mutta kuvaukseen ei tarvitse sisällyttää yksityiskohtaista prosessikuvausta, ellei se ole varautumisen kannalta tarpeellista. Osiossa tunnistetaan myös alihankintana hankittavat toiminnot ja palvelut, kuten laboratoriopalvelut, automaatiotoimittajat ja varavedenjakelun järjestelyt. Alihankinnan osalta kuvataan palveluista laaditut tämän asetuksen 5 § mukaisesti laaditut sopimukset, esimerkiksi sopimuksen laadinta-ajankohta ja viittaus sopimukseen.

- 2) Kuvaus tunnistetuista vaaroista ja vaaratilanteista, niistä aiheutuvien riskien arviointi sekä toimenpiteet riskien hallitsemiseksi ja turvallisuuden varmistamiseksi.

Osio on kuvaus siitä, miten vesihuoltolain edellyttämä riskienhallinta on tehty ja miten varautumissuunnitelma vastaa riskienhallintatoimien jälkeisen jäännösriskin hallintaan. Terveysturvallisuuslain (763/1994) 19 a §:n mukaan talousvettä toimittavan laitoksen on laadittava ja pidettävä ajan tasalla riskienhallintasuunnitelma ennalta ehkäisemään ja hallitsemaan riskejä, joista voi aiheutua terveyshaittaa talousveden välityksellä. Riskienhallintasuunnitelman tulee kattaa koko vedentuotantoketjua koskevat riskit, ja siinä on esitettävä riskienhallinnan kannalta keskeiset tiedot ja tarkoituksenmukaiset menettelytavat riskien poistamiseksi tai vähentämiseksi. Näiltä osin varautumissuunnitelmassa tarvitaan viittaus jo tehtyyn riskienhallintasuunnitelmaan. Vesihuoltolaitoksen toimintaan voi kohdistua myös muita riskejä, joiden riskinarviota ei ole muutoin tehty, esimerkiksi mikäli uhat eivät suoraan kohdistu talousveden terveysvaikutuksiin. Vaarojen tunnistamisessa pitääkin ottaa huomioon kaikki merkitykselliset luonnon ja ihmisen aiheuttamat riskit, jotka voivat johtaa poikkeamaan ja vaarantaa vesihuoltopalvelun saatavuuden. Vaarat voivat olla toimintahäiriöitä, inhimillisiä erehdyksiä, onnettomuuksia, luonnonkatastrofeja, kansanterveydellisiä hätätilanteita, laaja-alaista vaikuttamista tai terrorismia. Tämä arvio tulee tehdä myös jätevesilaitostoiminnalle. Vaarojen tunnistamisessa tulee olla

veden laatuun suoraan vaikuttavien turvallisuuskäsitteiden (safety-näkökulma) lisäksi laitoksen ja toimintojen turvallisuuden, kuten fyysisen turvallisuuden arviointi (security-näkökulma).

- 3) Kuvaus niistä asiakkaista, jotka ovat keskeisiä tai kriittisiä yhteiskunnan toiminnan ja turvallisuuden tai haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien kannalta, sekä sovitusta järjestelystä näiden asiakkaiden vesihuoltopalveluissa.

Suunnitelmasta tulisi käydä ilmi järjestelyt näiden asiakkaiden vesihuoltopalveluissa, eli miten toiminnasta häiriötilanteissa on sovittu etenkin vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan välisen vastuunjaon näkökulmasta. Näillä asiakkailla tarkoitetaan esimerkiksi sairaaloita ja terveyskeskuksia, palvelutaloja ja vanhainkoteja, suurkeittiöitä ja keuhkokeittiöitä, kouluja ja päiväkoteja, elintarvikeyrityksiä, suuria kotieläintiloja, vankiloita, maanpuolustuksen ja valtion turvallisuuden kannalta merkittäviä kohteita sekä valtion johtamisen sekä turvallisuus- ja pelastusviranomaisen keskeisiä kohteita. Keskeisten tai kriittisten asiakkaiden tunnistaminen on välttämätöntä, koska monet näistä asiakkaista eivät ole vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvia, eli asutuksen vesihuoltoa tai asutukseen vesihuoltoon rinnastuvan elinkeino- ja vapaa-ajantoiminnan vesihuoltoa. Nämä asiakkaat hyödyntävät kuitenkin vesihuoltolaitoksen palveluita ja niiden palveluiden ja varajärjestelyiden toimittamisesta pitää aina erikseen sopia.

- 4) Kuvaus varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan organisoinnista, mukaan lukien henkilöstön vastuut, resursointi, osaaminen, koulutus ja luotettavuus, sekä kuvaus näiden varmistamisesta.

Kuvaus sisältää eri toimijoiden ja henkilöiden vastuut normaali- ja häiriötilanteissa, häiriötilanteiden resursoinnin ja henkilöstön osaamisen ylläpidon. Osioon on sisällytettävä selvitys laitoksella työskentelevien henkilöiden turvallisuusosaamisesta ja sen kehittämisestä sekä laitoksella talousveden terveydellisen laadun turvaamisen kannalta keskeisten toimintojen parissa työskentelevien henkilöiden luotettavuuden varmistamisesta, mikäli se on laitoksen osalta relevanttia. Henkilöturvallisuus selvityksestä säädetään turvallisuus selvityslainsäädännössä (726/2014), eikä tällä asetuksella säädetä muista luotettavuuden varmistamisen menettelyistä.

- 5) Kuvaus toimenpiteistä poikkeamiin ja niiden aiheuttamiin häiriötilanteisiin vastaamiseksi, torjumiseksi ja lieventämiseksi, poikkeamasta palautumiseksi, tarvittavista yhteistyötahoista poikkeamakohtaisesti sekä kuvaus häiriötilanteen aikaisen palvelun järjestämisestä.

Toimintasuunnitelma on tarkoitus laatia helppokäyttöiseen muotoon, jotta käyttö poikkeavassa tilanteessa olisi mahdollisimman sujuvaa. Toimenpidekuvaukset voidaan laatia esimerkiksi seuraaviin poikkeamiin:

- talousveden mikrobiologinen saastuminen
- talousveden kemiallinen saastuminen
- toiminta radioaktiivisen saastumisen aikana
- toiminta veden laatu häiriön aikana (esimerkiksi pH, rauta ym. vaihtelut)
- talousveden desinfioinnin toteutus kuuden tunnin kuluessa siitä, kun laitos saa omavalvonnan, viranomaisvalvonnan tai muun seikan perusteella tiedoksi epäilyn raakaveden tai toimittamansa talousveden mikrobiologisesta saastumisesta siten kuin on säädetty sosiaali- ja terveysministeriön

asetuksessa talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen hallinnasta (1352/2015)

- putkirikko
- varavedenjakelu
- päästö viemäriverkostoon
- viemäritulva tai ylivuoto
- toiminnan kannalta kriittisen laitteen rikkoutuminen
- kemikaalin tai varaosien toimitushäiriö
- sähkökatko
- tulipalo
- tieto tai automaatiojärjestelmän toimintahäiriö
- henkilöstön merkittävä vaje
- merkittävä kuivuus tai sateinen kausi
- merkittävä muutos vesihuoltopalveluiden käyttäjien määrässä
- sabotaasi fyysisessä tai kyberympäristössä
- sotilaallisen voimankäytön tilanne

Suunnitelmassa tulisi kuvata, miten palvelua tarjotaan, mikäli normaaliin palvelutasoon ei päästä. Pääsääntöisesti tämä tarkoittaa varavedenjakelun järjestämisen kuvausta ja mahdollisesti korvaavien käymäläjärjestelyiden toteuttamista. Jokaiselle poikkeamalle tulisi kuvata myös palautuminen normaalitilanteeseen. Suunnitelmaa tulee säilyttää niissä tiloissa, missä niitä oletusarvoisesti käytetään, mutta materiaalin tietoturvalisistä säilytyksestä tulee huolehtia.

- 6) Viestintäsuunnitelma, johon sisältyy kuvaus sisäisestä ja ulkoisesta tiedonkulusta ja tiedottamisesta häiriötilanteissa.

Viestintäsuunnitelmassa käsitellään vesihuoltolaitoksen sisäistä viestintää sekä viestintää asiakkaiden, viranomaisten ja sidosryhmien suuntaan. Lisäksi se sisältää kuvauksen julkisesta tiedottamisesta. Tarkoituksena on, että viestintäsuunnitelmassa kuvataan tiedonkulun ja viestinnän järjestelyt ja vastuut, sekä vastuiden määrittäminen ja viestinnän kanavat. Viestintäsuunnitelma tehdään, jotta poikkeama- tai häiriötilanteissa kyetään viestimään nopeasti, riittävästi ja luotettavasti tarkoituksenmukaisella laajuudella ja tavalla. Suunnitelmassa on hyvä käsitellä myös, miten toimitaan laitoksen joutuessa mis- tai disinformaation kohteeksi.

- 7) Kuvaus vesihuoltolaitoksen häiriötilanteissa ja poikkeamissa toimimisen harjoittelusta.

Varautumissuunnitelmassa kuvataan, miten vesihuoltolaitos harjoittelee varautumista häiriötilanteisiin. Kuvauksessa voi olla esimerkiksi edellisen harjoituksen ajankohta, keskeinen sisältö ja osallistujat sekä seuraavan harjoituksen suunniteltu ajankohta, tai kuvaus säännöllisistä harjoituksista. Harjoitukset voivat olla laitoksen omia tai sidosryhmien toteuttamia. Terveysturvallisuus (763/1994) edellytetään terveysturvallisuusviranomaiselta harjoittelua muiden viranomaisten ja laitosten kanssa.

8) Kuvaus varautumisen ylläpidosta ja seurannasta sekä varautumissuunnitelman päivittämisestä.

Varautumissuunnitelma sisältää kuvauksen varautumisen ylläpidosta, seurannasta ja varautumissuunnitelman päivittämisestä. Kuvauksessa kerrotaisiin, miten varautumista kehitetään ja miten sekä kuinka usein varautumissuunnitelma päivitetään. Kuvauksessa hyödynnetään harjoituksissa tai todellisissa tilanteissa opittua ja kuvataan, miten varautumistoimia on näiden perusteella kehitetty. Osion tavoitteena on jatkuvasti parantaa varautumista ughiin, joiden olemassaoloa ei alun perin ollut tunnistettu.

Vesihuoltolaitoksen tulee sovittaa varautumissuunnitelma yhteen kunnan valmiussuunnittelun, terveydensuojelulaissa tarkoitetun talousvedentuotantoketjun riskienhallintasuunnitelman, pelastuslaissa tarkoitetun sammutusvesisuunnitelman sekä ympäristönsuojelulaissa tarkoitetun varautumissuunnitelman kanssa. Yhteensovittamisella tarkoitetaan vuoropuhelua, joka on laitoksen oman suunnittelun taustalla. Esimerkiksi varavedenjakelusta sovitaan usein kunnan ja muiden vesihuoltolaitosten kesken ja varautumissuunnitelmasta tulisi käydä ilmi nämä sopimusrakenteet. Myös varautuminen pitkäkestoiseen viemäroinnin häiriöön edellyttää yhteensovittamista kunnan valmiussuunnittelun kanssa, sillä vesihuollon häiriötilanteesta voi muodostua jätehuollon häiriötilanne.

Talousettä toimittavien vesihuoltolaitosten varautumissuunnitelma liittyy läheisesti terveydensuojelulain mukaiseen riskinarviointiin ja riskienhallintasuunnitelmaan. Tavoite on, että vesihuoltolain mukaisessa varautumissuunnitelmassa kuvataan toiminta niissä häiriötilanteissa, joiden toteutumista ei voida kokonaan poissulkea terveydensuojelulain riskienhallintasuunnitelmassa esitettyjen riskienhallintatoimien avulla. Ympäristöluvanvaraiset jätevedenpuhdistamot laativat ympäristönsuojelulain mukaisen varautumissuunnitelman, ja myös se tulisi huomioida ja yhteensovittaa vesihuoltolain mukaisen varautumissuunnitelman kanssa.

7.4 Vesihuollon poikkeamasta ilmoittaminen

Vesihuoltolain 15 b §:ssä säädetään vesihuoltolaitosten ja tukkuvesihuoltolaitosten velvollisuudesta ilmoittaa elinvoimaketukselle merkittävistä poikkeamista. Pykälässä säädetään myös elinvoimaketuksen velvollisuudesta ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja ilmoittaa sen muuttumisesta maa- ja metsätalousministeriölle ja valtioneuvoston tilannekeskukselle.

Vesihuoltolain 15 b §:n 1 momentin mukaan kaikkien vesihuoltolaitosten tulee ilmoittaa viipymättä elinvoimaketukselle poikkeamasta, joka voi merkittävästi häiritä tai merkittävästi häiritsee vesihuoltopalvelujen tarjoamista. Vesihuoltolain 15 b §:n 1 momentin ilmoitusvelvollisuus koskee myös tukkuvesihuoltolaitosta. Poikkeama voi olla ihmisen toiminnasta tai luonnonilmiöstä johtuva tapahtuma, jonka vaikutuksesta vesihuoltopalvelun toiminta joko häiriyytö tai voi häiriytyä merkittävästi. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös sellaista poikkeamaa, joka ei näy vesihuoltolaitoksen asiakkaalle häiriötilanteena, mutta joka on aiheuttanut korjaustoimenpiteitä, tai joka voisi aiheuttaa palvelun tasossa merkittävän häiriön. Poikkeama voi olla esimerkiksi sähkökatko, laite- tai putkirikko, prosessihäiriö, tulipalo, tulva- tai kuivuustilanne, tai liittyä materiaalien toimitusketjuun, veden- tai jäteveden laatuun, henkilöstöön tai fyysiseen ja kyberympäristöön. Mikäli vesihuoltolaitos on yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta annetun lain (ns. CER-laki) soveltamisalan piirissä ja tekee kyseisen lain mukaisen poikkeamailmoituksen, ei sen tarvitse tehdä vesihuoltolain edellyttämää ilmoitusta.

Vesihuoltoasetuksen 6 § määrittää vesihuollon poikkeaman aiheuttaman häiriön merkittäväksi, kun se häiritsee tai voi häiritä yli 50 prosenttia vesihuoltolaitoksen asiakkaita, yli 5000 ihmisen vesihuoltopalvelua tai varautumissuunnitelmassa tunnistetun keskeisen tai kriittisen asiakkaan vesihuoltopalvelua, tai häiriö on muutoin vakava.

Yli 50 prosenttia asiakkaita tai yli 5000 ihmistä ovat suuntaa antavia kokoarvioita, eikä poikkeamatilanteessa välttämättä pystytä arvioimaan vaikutusta tällä tarkkuudella. Mikäli poikkeamasta ei aiheudu häiriötä asiakkaille, voi mahdollisen häiriön laajuuden arviointi olla vaikeaa. Poikkeaman merkittävyyden arvioinnin ollessa epävarmaa on suositeltavaa tehdä viranomaiselle ilmoitus matalalla kynnyksellä. Muutoin vakava poikkeama voi olla esimerkiksi poikkeuksellisen pitkäkestoinen tai terveyshaittaa aiheuttava häiriö tai tilanne, jonka aiheuttama taloudellinen vaikutus on merkittävä. Asetuksella ei säädetä vakavuudesta tarkkarajaisesti ja tyhjentävästi, sillä tavoitteena on jättää tapauskohtaista harkinnanvaraa.

Merkittävällä poikkeamalla ei tarkoiteta esimerkiksi saneeraustilanteissa toteutettavaa suunniteltua vesikatkoa tai muuta ennakkoon tiedossa ollutta tapahtumaa. Merkittävällä poikkeamalla ei myöskään tarkoiteta toiminnan luonteeseen kuuluvaa vähäistä muutosta, kuten talousveden paineen hetkellistä alenemaa tai jäteveden viemäroinnin tukosta, josta ei aiheudu päästöä ympäristöön.

Vesihuoltolain 15 b §:n 3 momentin mukaan elinvoimakeskuksen tulee ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa ja toimittaa ilmoitus tilannekuvan muutoksesta maa- ja metsätalousministeriölle sekä valtioneuvoston tilannekeskukselle. Elinvoimakeskus toimii myös CER-lain valvovana viranomaisena, joten tämä vesihuoltolain mukainen tehtävä täydentää CER-lain mukaisia elinvoimakeskuksen tehtäviä. Elinvoimakeskuksen tehtävä ylläpitää vesihuollon tilannekuvaa kattaa myös ne noin tuhat pientä ja keskisuurta vesihuoltolaitosta, jotka eivät ole Huoltovarmuuskeskuksen koordinoiman Vesihuoltopoolin jäseniä. Elinvoimakeskuksen valvontatoimivalta koskee sekä talousvettä toimittavia että jätevetä käsitteleviä vesihuoltolaitoksia, mikä turvaa eheän kuvan vesihuollosta kokonaisuutena.

Elinvoimakeskuksen tehtävänä on arvioida, milloin tilannekuvan muuttumisesta on tarpeen ilmoittaa valtioneuvostolle. Esimerkiksi yksi yksittäinen häiriötilanne voisi olla sellainen, että ilmoituskynnys ylittyy, mutta toisaalta usean pienemmän häiriön tai läheltä-piti-tilanteen kokonaisuus voi myös vaatia ilmoituksen tekemistä. Ilmoituksen tarpeellisuutta arvioitaessa on syytä huomioida laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta (300/2017), jonka 2 §:n mukaan ministeriön ja hallinnonalan viraston on ilmoitettava valtioneuvoston tilannekeskukselle sellaisesta toimialaansa koskevasta onnettomuudesta, vaaratilanteesta, poikkeuksellisesta tapahtumasta tai muusta vastaavasta häiriöstä tai häiriön uhkasta, jolla voi viranomaisen arvion mukaan olla merkitystä muodostettaessa tilannekuvaa.

Vesihuoltolain 15 b §:n 3 momentissa veloitetaan elinvoimakeskus tekemään yhteistyötä muiden viranomaisten ja Huoltovarmuuskeskuksen kanssa tilannekuvan muodostamiseksi. Yhteistyöllä tarkoitetaan keskustelu- ja viestintäyhteyksien luomista ja tarkoituksenmukaisten yhteistyöryhmien tai -verkostojen ylläpitoa. Säännöksen tarkoitus ei ole kuormittaa tarpeettomalla byrokratialla, joten yhteistyön muoto ja menetelmät valitaan paikalliset erityispiirteet ja tarpeet huomioiden, sekä olemassa olevia rakenteita hyödyntäen. Yhteistyövelvoitteen tavoitteena on varmistaa, että vakavan häiriötilanteen tai poikkeusolojen hallintaan on olemassa toimiva rakenne. Myös viranomaistoimintaa on hyödyllistä harjoitella. Viranomaisten keskinäinen tiedon vaihto ja yhteistyö parantavat häiriötilanteiden hoitoa.

8 Vesihuoltolaitoksen maksut, taloushallinto ja omaisuudenhallinta

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolaitoksen maksujen määräytymistä, talouden hoitoa ja omaisuudenhallintaa. Luvussa kuvataan, millä perusteilla vesihuoltopalveluista perittävät maksut määräytyvät ja miten niiden avulla turvataan vesihuollon kustannusten kattaminen, investoinnit ja toimintavarmuus. Lisäksi tarkastellaan vesihuoltolaitoksen talouden läpinäkyvyyttä edistäviä velvoitteita ja omaisuudenhallinnan suunnittelua osana vesihuollon pitkäjänteistä kehittämistä.

8.1 Sääntelyn muutokset 2026

Vesihuoltolain mukaista maksusääntelyä tarkistettiin eräiltä osin 1.1.2026 voimaan tulleilla lakimuutoksilla. Ensinnäkin vesihuoltolain 18 §:ssä korostettiin, että vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit tulee voida kattaa maksuilla omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti. Toiseksi vesihuoltolain 19 §:n 2 momentissa edellytettiin aikaisempaa selvemmin muiden kuin käyttömaksun asettamista erisuuruiseksi eri alueilla, jos tämä on tarpeen momentissa tarkoitetuista syistä, ja mahdollistettiin myös käyttömaksujen erisuuruisuus. Perusmaksun periminen tuli pakolliseksi.

Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallinnasta säädettiin vesihuoltolakiin uusi 9 a §. Vesihuoltolaitoksen taloushallintoa koskeviin vesihuoltolain 20 a - 20 c § tehtiin tarkennuksia.

8.2 Maksujen perusteet

Vesihuollon ja huleveden viemäröinnin maksujen yleiset perusteet määritellään vesihuoltolain 18 §:ssä. Sen 1 momentin nojalla vesihuollon ja huleveden viemäröinnin maksujen tulee olla sellaiset, että niillä katetaan pitkällä aikavälillä vesihuoltolaitoksen uus- ja korjausinvestoinnit ja kustannukset 9 a §:ssä tarkoitetun omaisuudenhallintasuunnitelman mukaisesti. Maksuihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle kuitenkin niin, että edellä kuvattu periaate toteutuu.

Sääntelyn tarkoituksena on kustannusten kattamisen ja kustannusvastaavuuden periaatteiden sisällyttäminen vesihuoltolaitoksen palvelujen hinnoittelumekanismeihin. Kustannusten kattamisen avulla turvataan vesihuoltolaitoksen taloudelliset toimintaedellytykset. Vesipalvelujen kustannusten kattamista edellytetään myös vesipuidedirektiivin (2000/60/EY) 9 artiklassa, jossa viitataan tässä yhteydessä erityisesti aiheuttamisperiaatteeseen. Kustannusvastaavuuden periaatteen mukaisesti maksujen tulee vastata mahdollisimman hyvin vesihuollon todellisia kustannuksia, ja niihin saa sisältyä enintään kohtuullinen tuotto pääomalle.

Kustannusten kattamiseen ja kustannusvastaavuuteen liittyy myös vaatimus maksuperusteiden läpinäkyvyydestä. Jotta maksujen muodostumista voidaan valvoa, on vesihuolto ja huleveden viemäröinti eriytettävä vesihuoltolain 20 §:n perusteella muista toiminnoista sekä toisistaan ja vesihuoltolaitosten on tiedotettava lain 16 §:n nojalla riittävästi siitä, miten vesihuollosta perittävät maksut muodostuvat.

Sekä vesihuoltolain 18 §:n 1 momentissa tarkoitetut uus- ja korjausinvestoinnit että kustannukset on ymmärrettävä laajasti. Uusinestoinneilla tarkoitetaan esimerkiksi investointeja vesihuoltolaitoksen uusien verkostojen ja verkostoyhteyksien rakentamiseen tai uusiin laitteisiin. Esimerkiksi vesihuollon toimintavarmuutta parantava verkosto-osuuden kahdentaminen on uusinvestointi silloin, kun osuudella on aiemmin ollut vain yksi verkostolinja. Korjausinvestointeja ovat kaikki vesihuoltolaitoksen korjaukseen ja saneeraukseen kohdistuvat investoinnit, kuten olemassa olevan verkoston peruskorjausinvestoinnit tai laitos- ja laitesaneeraukset. Kustannuksiin luetaan vesipolitiikan puitedirektiivin 9 artiklan mukaan paitsi taloudelliset myös ympäristö- ja luonnonvarakustannukset.

Vesihuoltolain 18 §:n 1 momentin mukaan enintään kohtuullisen tuoton sisällyttämisestä maksuihin turvataan yhtäältä vesihuoltolaitosten edellytykset tarpeellisiin investointeihin. Toisaalta säännöksen tarkoituksena on ehkäistä maksujen käyttäminen piiloverotukseen. Lakia säädettäessä ei ole otettu täsmällisesti kantaa siihen, kuinka suuri pääoman tuotto voidaan katsoa kohtuulliseksi. Myös erilaiset kirjanpidolliset käytännöt vaikuttavat tuoton laskemiseen. Olennaista kustannusten kattamisen näkökulmasta on, että vesihuoltolaitoksen tuloutukset eivät vaaranna vesihuoltolaitoksen korjausinvestointien riittävyyttä. Uudessa 2 momentissa tarkennetaan tuloutuksen ja omaisuudenhallintasuunnitelman yhteyttä.

Vesihuoltolain antamiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 85/2000) viitataan tuottovaatimusten kohtuullisuuden arvioinnin osalta asetukseen valtion talousarviosta (1243/1992), jonka 56 §:n mukaan valtion investointilaskelmissa ja muussa pääomien käytön arvioinnissa käytetään, jollei käyttö-tarkoituksesta muuta johdu, tuottovaatimuksena valtiokonttorin laskemaa arvioinnin suorittamista edeltäneen varainhoitovuoden euromääräisen pitkäaikaisen lainanoton efektiivistä korkokustannusta valtiolle. Vesihuollossa kohtuullinen tuotto peruspääomalle tai vastaavalle voidaan asettaa korkeintaan noin 3–5 prosenttiin vuoden 2026 korkotasossa. Arvio pohjautuu valtion lainanoton korkoon, joka vuonna 2026 on 3,0 % (Valtiokonttori 2026) sekä kunta-alan pitkäaikaisen rahoituksen hintaan ja sitä täydentävään maltilliseen riskilisään. Liikelaitoksia koskevan sääntelyn mukaan peruspääomalle maksettavan korvauksen tulee vastata kunta-alan rahoituksen keskimääräistä hintaa, joka on valtion lainanoton koron suuntainen (v. 2026 eräs liikkeelle laskettu erä 2,75 % (Kuntarahoitus Oyj 2026)). Liikelaitoksia koskevan sääntelyn mukaan korvaus ei voi sisältää riskilisää. Edellä mainituista lähtökohdista voidaan arvioida myös perustamislainan koron kohtuullinen enimmäistaso.

Kohtuullinen tuotto on toimialakohtaista. Vesihuoltotoimintaa voidaan joiltain osin verrata sähkön jakeluverkkotoimintaan, koska molemmat ovat monopoleja, pääomavaltaisia toimialoja ja vaativat pitkäikäisiä investointeja. Sähkön jakeluverkkotoiminnan kohtuullista tuottoa arvioidaan vakiintuneella WACC-menetelmällä, joka kuvaa toimintaan sitoutuneen kokonaispääoman tuottovaatimusta ottaen huomioon sekä oman että vieraan pääoman kustannukset (Energiavirasto 2023). Kohtuullisen tuottoasteen on katsottu olevan 6,87 % v. 2026 (Energiavirasto 2026). Menetelmäerojen takia tätä tasoa ei voida suoraan verrata vesihuoltoon, mutta sitä voidaan pitää suuntaa antavana vertailukohtana arvioitaessa vesihuollon kohtuullista tuottotasoa. Vertailussa on huomioitava, että kuntaomisteisen vesihuoltolaitoksen rahoituksen riskitason on katsottu vastaavan pitkälti kunnan rahoituksen riskitasoa (Vaasan HaO 29.12.2014, nro 14/0521/1), eli riskitaso on suhteellisen matala. Lisäksi vesihuoltolain mukaan pääomalle voidaan maksaa kohtuullista tuottoa vain siltä osin kuin se ei vaaranna vesihuoltolaitoksen kustannusten kattamista, investointien toteuttamista eikä omaisuudenhallintasuunnitelman mukaista vesihuolto-omaisuuden ylläpitoa. Näistä lähtökohdista vesihuollon kohtuullisen omistaja-tuoton voidaan arvioida olevan sähköverkkotoiminnan markkinaperusteisesti määritettyä WACC-tasoa matalampi.

Tuloutettavan tuoton euromäärään vaikuttaa merkittävästi, miten laskennan perusteena oleva pääoma on määritelty. Vesihuoltolaitosten peruspääoman määrittelyssä ei ole käytetty yhtenäistä

laskentatapaa, minkä vuoksi euromääräinen tuottovaatimus voi muodostua samankaltaisilla laitoksilla hyvinkin erilaiseksi, vaikka sovellettava korkotaso olisi sama. Vastaavasti vesihuoltolaitoksen yhtiöittämisen yhteydessä tehty omaisuuden arvon määrittäminen on voinut nostaa laitoksen tasearvoa ja siten tuottopohjaa perusteetta.

Peruspääomalle maksettavan korvauksen, perustamislainanlyhennysten ja perustamislainojen koron tai osinkona maksettavan voitonjaon lisäksi tuloutusta voi tapahtua muiden rahoitusjärjestelyiden kautta, esimerkiksi jos kunta myöntää vesihuoltolaitokselle lainaa markkinakorkoa selvästi korkeammalla korolla. Tuloutusta voi syntyä myös tilanteissa, joissa vesihuoltolaitokselle ei sallita kilpailutettua lainanottoa, vaan se on sidottu kunnan sisäisiin rahoitusjärjestelyihin.

Tuloutus voi tapahtua myös epäsuorasti kustannusten kohdentamisen kautta esimerkiksi silloin, kun kunta ei maksa vesihuoltolaitokselle korvausta yleisten alueiden hulevesien viemäröinnistä, jos laitos hoitaa kyseisen tehtävän. Lisäksi tuloutusta voidaan toteuttaa operatiivisen ohjauksen kautta, esimerkiksi rajoittamalla investointeja tai kunnossapitoa, mutta ylläpitämällä korkeita maksuja, jolloin syntyy ylijäämää ilman, että vesihuollon toimintavarmuudesta huolehditaan. Myös yhtiöittämisjärjestelyt voivat toimia piiloverotuksen välineenä, jos niiden ensisijaisena tarkoituksena on kasvattaa kunnan tuloutusmahdollisuuksia eikä vesihuollon toiminnallista tehokkuutta. Kun kaikki tuloutukseksi katsottavat erät otetaan huomioon, voi tuloutus muodostua korkeaksi, vaikka korvaus peruspääomasta tai vastaava nimellisesti määritelty omistajatuotto olisi kohtuullisella tasolla. Tuloutuksen kohtuullisuutta arvioitaessa vesihuoltolaitoksen omistajatuottoaste tulee laskea siten, että laskennassa otetaan huomioon kaikki omistajalle suoraan tai välillisesti kohdistuvat tuloutukseksi katsottavat erät.

Tuottoasteen ohella tuoton kohtuullisuutta voidaan arvioida tarkastelemalla omistajalle kohdistuvan kokonaistuloutuksen suhdetta vesihuoltolaitoksen liikevaihtoon. Jos omistajalle suoraan tai välillisesti kohdistuva tuloutus muodostaa merkittävän osuuden liikevaihdosta, esimerkiksi yli 10 prosenttia, voidaan sitä pitää viitteenä tarpeesta arvioida tarkemmin, ylittääkö hinnoittelu vesihuoltolain mukaisen kustannusvastaavuuden ja kohtuullisen tuoton tason. Tunnusluvut, kuten suhteutus liikevaihtoon tai veden- ja jäteveden yhteenlaskettuun hintaan, voivat olla asiakasnäkökulmasta ymmärrettävempiä.

Vesihuoltolain 18 §:n uudessa 1 momentissa edellytetään, että vesihuollon ja huleveden viemäröinnin maksut ovat kohtuulliset ja tasapuoliset asiakkaan näkökulmasta. Kohtuullisuutta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota vesihuollon eri maksuista muodostuvaan kokonaisuuteen. Näin ollen oleellista on kotitalouksille kokonaisuudessaan koituva maksurasitus vesihuoltomaksuista, ei niinkään yksittäisen maksun suuruus. Maksujen tasapuolisuuden vaatimus puolestaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että eri asiakkaita tai asiakasryhmiä ei saa palveluja hinnoiteltaessa perusteettomasti asettaa toisistaan poikkeavaan asemaan. Tasapuolisuus ei tarkoita, että kunnan kaikilla vesihuoltopalvelun piirissä olevilla alueilla tulisi olla sama hinnoittelu, vaan aiheuttamisperiaate saattaa nimenomaisesti edellyttää erisuuruisia maksuja eri alueilla. Kilpailuviranomainen voi tarvittaessa puuttua kohtuuttomaan hinnoitteluun kilpailulain 7 §:ssä kiellettyinä määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä. Tapauskäytännön valossa puuttumiskynnys on kuitenkin korkealla. Kuluttaja-asiamies valvoo puolestaan vesihuoltolain 4 §:n nojalla vesihuollon ja huleveden viemäröinnin sopimusten ehtojen lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta.

Edellä mainittujen perusteiden lisäksi maksujen suuruudessa voidaan vesihuoltolain 18 §:n 3 momentin mukaisesti ottaa huomioon tarve säädellä veden kulutusta, veden erityinen käyttötarkoitus taikka jäteveden poikkeuksellinen laatu tai määrä. Tarpeen mukaan hinnoittelulla tulee myös edistää veden säästäväistä käyttöä ja jäteveden määrän vähentämistä sekä haitallisten aineiden johtamista viemäriin. Sääntely on joustavaa, koska veden kulutuksen huomattava alentaminen saattaa myös johtaa esimerkiksi talousveden laadun heikkenemiseen, jos veden viipymä verkostossa pitenee liikaa.

Kustannusten kattamisen ja kustannusvastaavuuden periaatteista huolimatta vesihuollon tukeminen kunnan, valtion ja Euroopan unionin varoista on mahdollista avustuksia koskevien säännösten mukaisesti. Tuen sallimisen tarkoituksena on tukea maksujen kohtuullisuuden ja tasapuolisuuden vaatimuksen toteutumista esimerkiksi, jos liittymismaksut ovat suuria pitkien etäisyyksien takia. Tuen myöntäminen ei kuitenkaan syrjäytä kustannusvastaavuuden periaatetta, sillä tuki on otettava maksuja määritettäessä huomioon katettavia kustannuksia vähentävänä tekijänä. Vesihuollon tukemisesta oli aiemmin säännös 18 § 3 momentissa, mutta se poistettiin lakimuutoksen yhteydessä.

Maksuriidat ratkaistaan vesihuoltolain 34 §:n nojalla käräjäoikeudessa. Maksuja koskevat erimielisyydet laitoksen ja kuluttajan välillä ovat myös kuluttajariita-asioita. Näin ne voidaan saattaa ratkaistavaksi myös kuluttajariitalautakunnassa kuluttajariitalautakunnasta annetun lain (8/2007) nojalla.

8.3 Eri maksut

Vesihuoltolain 19 §:n 1 momentin mukaan laitoksen on perittävä vesihuollosta käyttömaksua ja perusmaksua. Muutoksena aiempaan perusmaksun periminen on jatkossa pakollista. Perusmaksun perusteita voivat olla esimerkiksi kiinteistöala tai mittarikoko. Käyttömaksu peritään kiinteistön käyttämän veden ja poisjohdettavan jäteveden määrän ja laadun perusteella. Lisäksi on mahdollista periä liittymismaksua sekä muita maksuja laitoksen toimittamista palveluista.

Laitosten toimintaedellytysten kannalta on tärkeää, että nämä maksut ovat eri alueilla erisuuruisia, jos tämä on tarpeen kustannusten oikean kohdentamisen tai aiheuttamisperiaatteen vuoksi taikka muusta vastaavasta syystä. Näiden syiden täytyessä liittymis-, perus- ja muiden momentissa tarkoitettujen maksujen pitää olla eri alueilla erisuuruisia ja tästä on säädetty vesihuoltolain 19 § 3 momentissa. Lakimuutos mahdollistaa myös käyttömaksun perimisen eri alueilla erisuuruisena.

Huolehtiessaan huleveden viemäröinnistä vesihuoltolain 19 § 4 momentin perusteella vesihuoltolaitos voi periä asiakkaalta perusmaksua, käyttömaksua, liittymismaksua ja muita maksuja myös huleveden viemäröinnistä. Laitos voi periä käyttömaksua myös huleveden viemäröinnistä poisjohdettavan huleveden määrän ja laadun perusteella. Käyttömaksu voi tällöin perustua huleveden ja perustusten kuivatusveden arvioituun määrään. Jos hulevettä johdetaan poikkeuksellisesti jätevesiviemäriin vesihuoltolain 17 d §:n 2 momentin nojalla, sovelletaan siihen jäteveden viemäröinnin säännöksiä ja maksuja.

Vesihuoltolain 19 a §:ssä säädetään erikseen korvauksesta yleisten alueiden huleveden viemäröinnistä. Pykälässä säädetään, että vesihuoltolaitos perii kunnalta kustannuksia vastaavan korvauksen yleisiltä alueilta vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäriin johdettavan huleveden viemäröinnistä. Yleisiä alueita ovat esimerkiksi kadut, puistot ja torit.

Kustannuksia vastaavalla korvauksella tarkoitetaan vesihuoltolain 19 a §:ssä korvausta, johon sisällytetään huleveden viemäröinnin uus- ja korjausinvestoinnit, ylläpitokulut sekä muut kustannukset. Yleisten alueiden hulevesien viemäröintikorvausten ei tule tuottaa laitokselle voittoa. Jos voittoa syntyy tai yleisten alueiden hulevesien viemäröinnin kustannuksia ei pystytä kattamaan, tulee voitto hyvittää tai kustannukset kattaa esimerkiksi seuraavien vuosien maksujen perimisen yhteydessä.

8.4 Omaisuudenhallinta

Vesihuollon omaisuudenhallinnasta säädetään uudessa vesihuoltolain 9 a §:ssä sekä vesihuoltoasetuksessa. Omaisuuden hallinnan kuvaamiseksi laaditaan omaisuudenhallintasuunnitelma. Omaisuuden-

hallintasuunnitelman tarkoituksena on varmistaa, että laitos kykenee huolehtimaan vesihuollosta ja vastaamaan vesihuollon toimintavarmuudesta niin, että vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi. Omaisuudenhallintasuunnitelma ei ole juridisesti sitova.

Vesihuoltolaitos huolehtii kokonaisuudessaan omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnasta ja sen ajantasaisuudesta. Vesihuoltoasetuksen mukaan omaisuudenhallintasuunnitelma pidetään ajan tasalla ja se tarkistetaan ja tarvittavilta osin päivitetään vähintään kolmen vuoden välein. Niiltä osin, kun vesihuoltolaitoksen käyttämän vesihuolto-omaisuuden omistaa joku muu kuin kyseinen vesihuoltolaitos, voi omaisuudenhallintasuunnitelman laatia omaisuuden omistaja. Vesihuoltolaitos kuitenkin vastaa siitä, että suunnitelma on laadittu, ja varmistaa esimerkiksi sopimusjärjestelyin, että omaisuudenhallintasuunnitelmaa koskevat velvoitteet täytetään. Tämä järjestely tulee kysymykseen tapauksissa, joissa vesihuoltolaitos on vuokrannut tai käyttää jonkun toisen toimijan omistamaa verkostoa tai laitteistoa.

Vesihuoltolaitoksen on toimitettava omaisuudenhallintasuunnitelma tiedoksi kunnalle ja elinvoimakeskukselle. Tämä on tarpeen kunnan vesihuoltosuunnitelman ajantasaisuuden arviointia ja kunnan alueen vesihuollon kokonaiskuvan muodostamista varten sekä elinvoimakeskuksen veloitteen valvonnan vuoksi. Omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnassa tulee vesihuoltoasetuksen mukaisesti huomioida kunnan vesihuoltosuunnitelman tavoitteet ja ennuste vesihuoltopalveluiden tarpeiden kehitymisestä kunnassa.

Jos vesihuoltolaitos on jo laatinut esimerkiksi kuntalain nojalla tai oman toiminnan kehittämiseksi sisällöltään vesihuoltolain veloitteita vastaavan omaisuudenhallintasuunnitelman, tätä suunnitelmaa voi hyödyntää myös vesihuoltolain mukaisena suunnitelmana.

8.5 Omaisuudenhallintasuunnitelman sisältö

Omaisuudenhallintasuunnitelman sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä vesihuoltoasetuksen 3 §:ssä. Omaisuudenhallintasuunnitelman laadinnassa vesihuoltolaitoksen tulee ottaa huomioon laitoksen koko, toiminnan laajuus ja omaisuuden määrä. Omaisuudenhallintasuunnitelma ei useimmiten ole kokonaisuudessaan julkinen asiakirja, sillä se sisältää yksityiskohtaista omaisuustietoa ja esimerkiksi vedenottamoihin liittyy julkisuuslain nojalla salassa pidettävää tietoa. Salassa pidettävät tiedot esitetään esimerkiksi erillisissä liitteissä. Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelman tulee sisältää vähintään kohdat 1–3.

1) Tiedot vesihuolto-omaisuudesta ja muusta keskeisestä omaisuudesta, tehdyistä ja suunnitelluista kuntotutkimuksista sekä kunnossapidosta ja huollosta.

Laadukas omaisuudenhallintasuunnitelma edellyttää laitokselta taustatyötä. Ennen suunnitelman laatimista laitoksen on selvitettävä, mitä omaisuutta sillä on, missä se sijaitsee ja milloin se on rakennettu. Tämän pohjalta laaditaan arvio omaisuuden kunnosta sekä tarvittavat kuntotutkimus- ja kunnossapitosuunnitelmat. Suunnitelman ei tulisi olla pelkkä yleistason kuvaus laitoksen omaisuudesta, vaan sen tulee perustua todelliseen tietoon ja analyysiin omaisuuden tilasta. Puutteet omaisuustiedossa tai kuntotutkimuksissa eivät estä suunnitelman laatimista, mutta ne tulee tunnistaa ja kirjata suunnitelmaan ja samalla kuvata, miten puutteet aiotaan korjata.

- Vesihuoltolain 3 §:n mukaan vesihuolto-omaisuudella tarkoitetaan vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevaa talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoa sekä käytössä olevia veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja

käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita. Huomionarvoista kuitenkin on, että omaisuudenhallintasuunnitelma ei rajaudu vain vesihuolto-omaisuuteen, vaan tarkastelussa tulee huomioida myös muu keskeinen omaisuus, kuten esimerkiksi lietteenkäsittelyyn tarkoitettu omaisuus tai automaatio- ja tiedonhallinnan omaisuus.

- Suunnitelmassa tulee aina arvioida omaisuuden tämänhetkistä kuntoa minimissään iän, materiaalin ja esim. putkirikkojen ja vuotovesien perusteella. Lisäksi tulee kertoa, kuinka usein kuntoa tutkitaan ja käytetyt menetelmät. Tutkimusmenetelmiä voivat olla esimerkiksi viemärikuvaukset, putkirikkohistoria, vuotovesitutkimukset ja automatisoitu kunnon seuranta. Jos kuntotutkimukset ovat hyvin laajoja, riittää suunnitelmaan kooste kuntotutkimusten kokonaisuudesta.
- Jos kuntotutkimuksia ei ole toistaiseksi tehty, tulee suunnitelmassa kertoa suunnitteilla olevista tutkimuksista tai perustella, miksi niitä ei tarvitse tehdä esimerkiksi verkoston iän takia. Tämä on kuitenkin mahdollista vain poikkeuksellisissa tilanteissa.
- Suunnitelmasta tulee käydä ilmi, mihin tietojärjestelmään tai asiakirjaan omaisuus on dokumentoitu, sekä mahdolliset puutteet omaisuustiedossa. Tallennuspaikkoja voivat olla esimerkiksi ohjelmisto tai sovellus, verkkotietojärjestelmä, asiakasrekisteri, pilvipalvelut tai taulukkolaskentaohjelman tiedostot kiintolevyllä. Tyypillisiä puutteita ovat esimerkiksi puutteelliset verkostokartat sekä rakennus- ja saneerausvuositietojen tai pitoaikojen puuttuminen. Mikäli omaisuustieto sisältää julkisuuslain nojalla salassa pidettävää tietoa, tulee salassapito huomioida suunnitelman laadinnassa asianmukaisella tavalla.
- Omaisuudenhallintasuunnitelma tai sen osia voidaan laatia esimerkiksi tarkoitukseen soveltuvien tietojärjestelmäsovellusten tai -ohjelmistojen avulla, mutta suunnitelman tulee kuitenkin sisältää yhteenveto omaisuudesta. Yhteenvedon omaisuudesta voisi toteuttaa esimerkiksi omaisuuserittäin.
- Huoltotoimenpiteistä kerrotaan yleisellä tasolla, mitä laitoksen huoltodokumentti tai dokumentit sisältävät ja miten toimenpiteiden toteutusta laitoksella seurataan esim. huoltokirjan tai lokin avulla. Yksittäisten laitteiden huoltokirjoja ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää omaisuudenhallintasuunnitelmaan.
- Omaisuuden sijaintitietoja, kuten esimerkiksi verkostokarttoja, ei kirjata suunnitelmaan.

2) Yhteenveto investointi- ja rahoitustarpeiden kokonaisuudesta vähintään seuraavalle 20 vuodelle.

Investointien yhteenveto tulee koota omaisuudenhallintasuunnitelmaan siten, että keskeiset investointitarpeet tunnistetaan sekä omaisuuserittäin että tarvittaessa yksittäisittäin omaisuuksin. Investointien priorisoinnille tulee määrittää selkeät perusteet, joita voivat olla esimerkiksi terveys- ja ympäristöriskien hallinta, omaisuuden ikä ja kunto, häiriöalttius, lainsäädännölliset veloitteet sekä kustannusvaikuttavuus. Tämän perusteella investointitarpeet asetetaan tärkeysjärjestykseen ja niistä laaditaan omaisuudenhallintasuunnitelmaan omaisuuseräkohtainen yhteenveto. Yhteenvedon tarkoituksena on osoittaa, mihin omaisuuteen investointitarpeet kohdistuvat, millä perusteella ne on priorisoitu ja millä aikataululla niitä on tarkoitus edistää.

- Investointitarpeiden yhteenveto voidaan tehdä omaisuuserittäin. Investointitarpeita ei tarvitse esittää hanketasoisesti, eikä yhteenvedossa tarvitse luetella yksittäisiä vesihuolto-omaisuuskohteita. Omaisuuserittäin voidaan esittää kokonaisuuksina esimerkiksi vesijohtoverkosto, paineenkorottamot, vedenottamot, viemäriverkosto, pumppaamot ynnä muut omaisuuserät.
- Ajanjakson alkupuolella tieto on luonnollisesti tarkempaa kuin loppupuolella.
- Investointi- ja rahoitustarpeet voi jaksottaa esimerkiksi: seuraavat 5 vuotta, vuodet 6–10, vuodet 11–20 ja rahoitustarve yhteensä.
- Korjausinvestointeja ja uudisinvestointeja tulee tarkastella erikseen.

3) Tiedot maksujen nykytasosta ja arvio maksujen muutostarpeista, joita arvioitaessa on otettava huomioon 2 kohdassa tarkoitetut investointitarpeet, liittyjämäärän kehitys sekä muut maksujen tason kannalta oleelliset seikat.

Suunnitelmassa tulee lisäksi esittää myyntiennusteet eli ennuste tuotoista ja ennuste kuluista. Myyntiennusteet esitetään maksutyypeittäin (perusmaksu, käyttömaksu, liittymismaksu). Lisäksi suunnitelmassa esitetään mahdollisen omistajatuloutuksen määrä ja arvioidaan omistajatuloutuksen vaikutus maksuihin ja laitoksen kykyyn investoida. Muita maksujen tason kannalta oleellisia esitettäviä seikkoja voivat olla esimerkiksi tiedot mahdollisista vesihuoltolaitoksen saamista tuista. Maksujen nykytason ja arvion muutostarpeesta voi esittää esimerkiksi taulukon 1 mukaisesti.

Taulukko 1. Esimerkki taulukko maksujen nykytason ja muutostarpeen arvion esittämiseen

Ajanjakso	Maksutulot yhteensä (€)	Maksujen muutostarve (%)
Nykytila (esim. vuosi 2026)		
2027		
2028		
2029		
jne. esim. 10 vuoden ajalta		

Lisäksi omaisuudenhallintasuunnitelman tulee sisältää kohdissa 1–3 lueteltujen tietojen pohjalta laadittu riskinarvion vesihuoltolaitoksen talouden tilasta. Tässä vesihuoltolaitoksen tulee arvioida, kykeneekö laitos huolehtimaan vesihuollosta ja vastaamaan sen toimintavarmuudesta sekä tunnistaa omaisuudenhallintaan liittyviä riskejä. Talouteen ja omaisuudenhallintaan kohdistuvia riskejä voivat olla esimerkiksi liittyjämäärän merkittävä väheneminen, muutokset suurten vedenkuluttajien tarpeissa tai puutteelliset henkilöresurssit. Arvioinnissa tulisi kuvailla, mikäli on nähtävissä ylitsepääsemättömiä haasteita tulevaisuudessa, esimerkiksi palvelun rahoittamiseksi palvelun käyttäjien vähentyessä tai mikäli yhteistyö tai yhdistyminen toisen alueen laitoksen kanssa on välttämätöntä.

8.6 Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa

Kunnan tai yrityksen tulee vesihuoltolain 20 §:n mukaan kirjanpidossaan eriyttää vesihuolto ja lain 17 a §:ssä tarkoitettu huleveden viemärointi muista toiminnoista. Vesihuolto ja huleveden viemärointi tulee eriyttää myös toisistaan. Vesihuollolle ja huleveden viemäroinnille on tilikausittain laadittava tase,

tuloslaskelma ja rahoituslaskelma sekä esitettävä niiden liitteenä olevat tiedot. Tase ja tuloslaskelma on laadittava kirjanpitolain säännösten mukaisesti ja kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen tase, tuloslaskelma ja rahoituslaskelma on laadittava mainitun lain säännösten mukaisesti. Kirjanpidollinen eriyttämisvaatimus koskee vesihuoltolain 20 §:n 3 momentin nojalla myös tukkuvesihuoltolaitosta.

Vesihuoltolain 20 §:n avulla edistetään vesihuoltolaitoksen toiminnan läpinäkyvyyttä laitoksen toimintamuodosta riippumatta. Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin kirjanpidon eriyttämisen pohjalta on esimerkiksi mahdollista arvioida vesihuollon maksujen kustannuskattavuutta ja kohtuullisuutta. Se vaikuttaa kirjanpitoon ennen kaikkea sellaisissa vesihuoltolaitoksissa, jotka toimivat muutakin toimintaa harjoittavien niin sanottujen monialayritysten osana. Muilla vesihuoltolaitoksilla tilinpäätös sisältää jo itsessään vain vesihuollon ja mahdollisesti huleveden viemäroinnin tiedot.

Eriyttämisellä tarkoitetaan vesihuoltolain 20 §:n mukaan taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman laatimista vesihuollolle ja huleveden viemäroinnille sekä liitetietojen esittämistä. Nämä velvoitteet ulottuvat myös huleveden viemärointiin siltä osin kuin vesihuoltolaitos huolehtii viemäroinnistä lain 17 a §:n tai aikaisemmin tehdyn lain 8 §:n mukaisen kunnan päätöksen perusteella.

Vesihuollon ja huleveden viemäroinnin kirjanpidollinen eriyttäminen ei edellytä erillisten kirjanpitoyksiköiden muodostamista. Taseen ja tuloslaskelman laatimisessa tulee kuitenkin noudattaa kirjanpitolain säännöksiä. Tällä varmistetaan, että vesihuoltolaitosten laskelmien arvostus- ja jaksotusperusteet pohjautuvat yhdenmukaisiin periaatteisiin ja kunnallisten laitosten tuloslaskelmat ja taseet ovat vertailukelpoisia osakeyhtiön tilinpäätöksen kanssa.

Liitteenä olevilla tiedoilla viitataan vesihuoltolain 20 §:n 1 momentissa muun muassa sellaisiin tietoihin, jotka käsittelevät sisäisesti eriytettyjen toimintojen yhteisten kustannusten jakoa, palvelujen veloitusterusteita ja käytettyjä lainakorkoja. Kun tuloslaskelmia ja taseita esitetään ensimmäistä kertaa esimerkiksi toimintamuotoa muutettaessa tai eriytettäessä vesihuolto muista toiminnoista, tulee laskelmien lisätietoina olla selostus niistä periaatteista, joiden mukaan aloittavat taseet on muodostettu.

8.7 Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Vesihuoltolain 20 a §:ssä säädetään vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen laatimisesta ja sisällöstä. Vesihuoltolaitoksen on sen mukaan laadittava kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus vesihuollosta ja lain 17 a §:n mukaisesta huleveden viemäroinnistä. Lain 20 a § 2 momentti on lisätty tarkentamaan, mitä tietoja toimintakertomuksessa edellytetään esitettävän.

Toimintakertomuksessa tulee esittää helposti ymmärrettävässä muodossa tiedot:

- 20 §:ssä tarkoitetusta tilinpäätöksestä;
- vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista;
- omaisuudenhallintasuunnitelmassa esitettyjen taloudellisten ja toiminnallisten edellytysten täyttymisestä;
- 18 §:n 1 momentin mukaisten maksujen yleisten perusteiden toteutumisesta;
- 18 §:n 2 momentin mukaisesti tuloutetun tuoton vaikutuksesta vesihuollon maksuihin.

Luettelon toisen kohdan sisältöä on tarkennettu vesihuoltoasetuksessa. Vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen tulee sisältää tieto vähintään:

- vesihuollon perus-, käyttö- ja liittämismaksuista sekä maksujen muutoksista;

- myydyn talousveden ja vastaanotetun jäteveden määristä;
- asiakkaiden määrästä;
- verkostojen laskuttamattoman veden osuuksista.

Toimintakertomuksen avulla lisätään vesihuoltolaitoksen toiminnan ja talouden läpinäkyvyyttä ja annetaan vertailukelpoinen kuva vesihuollon hintatasosta, tehokkuudesta, laadusta ja kannattavuudesta erityisesti vesihuoltolaitosten asiakkaille. Toimintakertomus myös kuvailee ymmärrettävässä muodossa sen, toteutuuko omaisuudenhallinnan suunnittelu ja miten omistajatuloutus vaikuttaa vesihuollon maksuihin. Omistajatuloutuksen vaikutus vesihuollon maksuihin tulee esittää vähintään maksujen kokonaisuuden tasolla sekä euromääräisesti että prosentuaalisesti suhteessa vesihuollon maksutuloihin tai liikevaihtoon. Tarkastelussa tulee ottaa huomioon kaikki omistajalle suoraan tai välillisesti kohdistuvat tuloutukseksi katsottavat erät.

Vesihuoltolaitoksen tulee vesihuoltolain 20 a §:n nojalla laatia kirjanpitolaissa tarkoitettu toimintakertomus riippumatta siitä, onko sillä tähän kirjanpitolain perusteella velvollisuutta. Kuntalain soveltamisalaan kuuluvan vesihuoltolaitoksen on laadittava kuntalaissa tarkoitettu toimintakertomus. Kirjanpitolain 3 luvun 1 §:n mukaan toimintakertomuksessa annetaan tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan kehittymistä koskevista tärkeistä seikoista. Siinä on arvioitava merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä, muita liiketoiminnan kehittymiseen vaikuttavia seikkoja sekä taloudellista asemaa ja tulosta. Arvio tulee sisältää keskeisimmät tunnusluvut liiketoiminnan sekä taloudellisen aseman ja tuloksen ymmärtämiseksi. Toimintakertomuksessa tulee kirjanpitolain perusteella esittää tiedot myös olennaisista tapahtumista tilikaudella ja sen päättymisen jälkeen ja arvio tulevasta kehityksestä sekä selvitys tutkimus- ja kehitystoiminnan laajuudesta. Vesihuoltolain 16 § mukaisesti laitoksen tulee toimittaa asiakkaalle vähintään kerran vuodessa tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa.

Vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksen uuden tyyppiselle sisällölle on siirtymäaika. Vesihuoltolain 20 a §:n mukainen toimintakertomus tulee laatia ensimmäisen kerran siltä tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen.

9 Vesihuoltolaitoksen selvilläolo-, tiedottamis- ja tiedontoimittamisvelvoitteet

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolaitoksen velvollisuuksia hankkia, ylläpitää, toimittaa ja julkaista toimintansa kannalta keskeisiä tietoja. Luvussa kuvataan vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuutta, asiakkaiden tiedonsaantia sekä tiedottamista vesihuoltopalvelujen laadusta, maksuista ja toiminnasta. Lisäksi tarkastellaan vesihuoltotoimintaa koskevien tietojen julkisuutta, tietojen toimittamista viranomaisille sekä vesihuollon tietojärjestelmän merkitystä toiminnan seurannassa ja läpinäkyvyyden edistämisessä.

9.1 Sääntelyn muutokset 2022 ja 2026

Vesihuoltolaitoksen selvilläolovelvollisuuksia muutettiin vuonna 2022 juomavesidirektiivin toimeenpanon yhteydessä. Vuonna 2026 astui voimaan lisää tarkennuksia. Uusi vesihuoltoasetus antaa tarkemmat säännökset asiakkaalle toimitettavista tiedoista.

Vesihuoltolain 15 §:ssä laajennettiin vesihuoltolaitoksen selvilläolovelvollisuutta koskemaan pelkän raakaveden määrän ja laadun sijaan koko laitoksen toimintaa, sen vaikutusten kannalta keskeisiä teki-joitä sekä niihin kohdistuvia riskejä. Terminologiaa täsmennettiin korvaamalla laitteisto vesihuolto-omaisuudella sekä vesijohto- ja viemäriverkosto talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostolla. Lisäksi verkostojen sijaintitiedot on saatettava koneluettavaan paikkatietomuotoon, ja viittauksia muihin laitos-tyyppeihin päivitettiin määritelmämuutoksia vastaaviksi.

Vesihuoltolain 16 §:ssä pykälän painopiste laajennettiin koskemaan sekä tiedonsaantia että tiedot-tamista. Aiempi tiedonantovelvollisuus muutettiin tiedonsaantioikeudeksi, ja asiakkaalle toimitettavia tietoja koskevaa sääntelyä täsmennettiin sekä yhdenmukaistettiin vesihuoltolaitoksen määritelmän kanssa.

Vesihuoltolain 16 a §:ssä pykälän otsikko muutettiin korostamaan ympäristötietoja sisältävien asia-kirjojen julkisuutta. Viittaus julkisuuslain (621/1999) soveltamiseen poistettiin, ja muutoksenhakua koskeva säännös siirrettiin lain yleisiä muutoksenhakusäännöksiä koskevaan pykälään.

9.2 Veden laadusta huolehtiminen

Vesihuoltolain 14 §:n mukaan vesihuoltolaitoksella on velvollisuus huolehtia siitä, että laitoksen toimit-tama talousvesi täyttää terveydensuojelulain vaatimukset. Vastuiden rajauksen suhteen on syytä huo-mata, että laitos ei luonnollisestikaan vastaa kiinteistön vesihuoltolaitteiston aiheuttamista talousve-den laatuongelmista, joita voi syntyä, jos esimerkiksi vesi seisoo pitkään aikaa kiinteistön verkostossa kiinteistön epäsäännöllisen käytön takia.

9.3 Selvillääolo ja tarkkailu

Vesihuoltolain 15 §:n 1 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen ja tukkuvesihuoltolaitoksen on oltava selvillä toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä, sekä niihin kohdistuvista riskeistä. Tässä tarkoituksessa laitoksen on tarkkailtava käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua, vesihuolto-omaisuutensa kuntoa sekä vuotovesien määrää laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostossa. Vesihuoltolain 3 §:n määritelmän mukaan vesihuolto-omaisuudella tarkoitetaan vesihuolto- tai tukkuvesihuoltolaitoksen käytössä olevia talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoa sekä veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita.

Vesihuoltolain 15 §:n 1 momentin mukaan tiedot verkostojen sijainnista on saatettava koneluettavaan paikkatietomuotoon. Siirtymäsäännösten nojalla tiedot on saatettava koneluettavaan paikkatietomuotoon viimeistään vuoden 2030 loppuun mennessä. Tiedot verkostojen sijainnista ovat tarpeen sen varmistamiseksi, että verkosto-omaisuudesta voidaan huolehtia asianmukaisesti ja jotta omaisuutta on mahdollista saneerata. Tietoa ei edellytetä toimitettavaksi viranomaisille ja vesihuoltolaitoksen tulee huolehtia tiedon asianmukaisesta säilyttämisestä. Tiedot verkostojen sijainnista tai ominaisuuksista eivät ole julkisia ja laitoksen on hyvä varmistaa, ettei tietoja ole saatavilla tietoverkossa.

Vesihuoltolain 15 §:n 2 momentin mukaan vesihuoltolaitos valitsee raakavedestä tarkkailtavat muuttujat terveydensuojelulaissa tarkoitetun vedentuotantoketjun riskienhallinnan perusteella. Raakavedellä tarkoitetaan talousveden valmistukseen käytettävää pintavettä, pohjavettä, tekopohjavettä, rantameytettyä vettä tai merivettä ennen käsittelyä. Myös vesilain mukaisessa vedenottoluvassa voi olla veden määrää koskevia tarkkailuvelvoitteita. Joissain vesilain luvissa on myös raakaveden laatua koskevia tarkkailuvelvoitteita, mutta kaikissa vedenottoluvissa ei ole lupamääräyksiä tarkkailutietojen toimittamisesta viranomaisen tietojärjestelmään. Vaikka tiedonsiirtoa ei edellytettäisi, on suositeltavaa käyttää tiedonsiirtopalveluita, jotta tarkkailutieto on paitsi lupavalvonnan myös vesienhoidon suunnittelun käytettävissä. Kaikilla vesihuoltolain mukaisilla vesihuoltolaitoksilla ei ole vesilain mukaista vedenottolupaa, mutta ne ovat siitä huolimatta vesihuoltolain nojalla velvollisia tarkkailemaan käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua siltä osin, kuin talousveden riskinhallinta sitä edellyttää.

Vesihuoltolain 15 §:n 2 momentin mukaan vesihuoltolaitos huolehtii siitä, että raakavesitarkkailun tulokset sekä niihin liittyvien vedenottopisteiden ja havaintopaikkojen sijainti- ja ominaisuustiedot toimitetaan ympäristönsuojelulaissa tarkoitettuun ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Tämä ei edellytä kaikkien laitoksen tutkimien muuttujien tulosten toimittamista, vaan ainoastaan niiden muuttujien, jotka on terveydensuojelulain 19 a §:n nojalla tunnistettu merkityksellisiksi talousveden terveydellisen laadun kannalta, ja jotka laitos on sisällyttänyt osaksi omavalvontasuunnitelmaansa. Myös muiden kuin lainsäädännön edellyttämien tietojen toimittaminen on suositeltavaa. Kyseessä on vesihuoltolaitokselle säädetty huolehtimisvelvollisuus, mutta käytännössä raakaveden laatuanalyysit tekevä laboratorio voi siirtää tiedot ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Kun tarkkailu on jatkuva-toimista mittausta (on-line), tietoa toimitetaan keskiarvoperusteisena siten kuin vastaanottava tietojärjestelmä mahdollistaa. Tiedon toimittamisella tarkoitetaan rajapinnan avulla tapahtuvaa tiedonsiirtoa, eikä kyse ole velvoitteesta syöttää manuaalisesti yksittäisiä muuttujia koskevia tietoja ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Tässä kuvailtu tietojen toimittaminen koskee raakavedestä vedenottopisteillä tai havaintopaikoilla tehtävää seurantaa. Se ei koske verkostossa, käsittelylaitoksella tai vesisäiliössä tapahtuvaa laadun seurantaa, monitorointia tai muuta prosessinhallintaa.

Vesihuoltolain 3 §:n määritelmän mukaan vedenottopisteellä tarkoitetaan kaivoa, lähdeä tai kohtaa pintavedessä, josta otetaan vettä talousvetenä käytettäväksi tai talousveden valmistukseen.

Pohjavedenottopiste on pohjavedenottamon tai tekopohjavedenottamon kaivo tai useampia kaivoja. Pintavedenottopisteellä tarkoitetaan vedenottoputken sijaintipaikkaa pintavesimuodostumassa. Ominaisuustiedoilla tarkoitetaan muun muassa tietoa siitä, sijaitseeko pohjavedenottopiste vesilain mukaisella suoja-alueella.

Laitoksen tulee itse tarkastaa, löytyvätkö havaintopaikat tietojärjestelmästä. Tiedon pääsee tarkastamaan avoimia tietojärjestelmiä hyödyntäen (www.syke.fi/avointieto, Avoimet ympäristötietojärjestelmät > kirjautu > valitse Ympäristötiedon hallintajärjestelmä Hertta ja sieltä Havaintopaikat). Mikäli havaintopaikkaa ei vielä ole järjestelmässä, tulee laitoksen toimittaa havaintopaikan tiedot elinvoimakeskukseen vesihuoltoyksikköön, joka laitoksen pyynnöstä huolehtii havaintopaikan perustamisesta tietojärjestelmään. Sijainti- ja ominaisuustietojen toimittamisvelvollisuus ei koske vedenottopisteitä tai havaintopaikkoja, joista ei tehdä vedentuotantoketjun riskienhallinnan perusteella tehtävää raakavesitarkkailua.

Vesihuoltolain 15 §:n 3 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen on ilmoitettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ja elinvoimakeskuselle 2 momentissa tarkoitetuissa raakavedestä tarkkailtavissa muuttujissa havaituista epätavallisista muutoksista. Ilmoitusvelvollisuus koskee vain niitä muuttujia, joiden seurannasta on päätetty osana vedentuotantoketjun riskienhallintaa. Näin ollen vesihuoltolaitos ei ole velvollinen ilmoittamaan viranomaisille kaikista havaitsemistaan muutoksista, jos ne eivät liity talousvedeksi tuotettavan veden terveydelliseen laatuun. Epätavallisella muutoksella tarkoitetaan lähinnä pitoisuuden kasvua tai muuta sellaista muutosta, joka indikoi ympäristöön tai ihmisten terveyteen kohdistuvaa lisääntyvää painetta tai riskiä.

Vesihuoltolain 15 §:n 4 momentissa edellä kuvatut velvoitteet laajennetaan koskemaan myös tukkuvesihuoltolaitoksia.

Selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuuden tarkoituksena on edistää vesihuollon riskien ennakointia ja huomioon ottamista vesihuoltolaitoksen tai tukkuvesihuoltolaitoksen toiminnassa ja sen suunnittelussa sekä laitoksen vesihuolto-omaisuuden pitämistä asianmukaisessa kunnossa. Laitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus pohjautuu vesihuoltolain 1 ja 9 §:n mukaisiin vesihuollon turvaamistavoitteeseen ja huolehtimisvelvollisuuteen. Sillä on myös kiinteä yhteys vesihuoltolain 15 a §:ssä tarkoitettuun vesihuollon varautumiseen. Vesihuoltolain mukaiset velvoitteet eivät syrjäytä terveydensuojelulain mukaisia tarkkailu- ja seurantavelvoitteita, joita vesihuoltolaitoksen on toiminnassaan noudatettava.

Vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksen tulee selvilläolovelvollisuuden perusteella olla tietoinen toimintansa ja sen vaikutusten kannalta keskeisistä tekijöistä. Vesihuoltolain 15 §:n 1 momentin mukaiset tarkkailuvelvollisuudet edesauttavat tämän velvollisuuden täyttämistä. Laitoksen tulee kartoittaa ja tarkkailla esimerkiksi raakaveden riskitekijöitä silloin kun riskien toteutumisella voi olla vaikutusta toimitetun veden laatuun tai määrään.

9.4 Tiedonsaanti, tiedottaminen ja asiakirjojen julkisuus

Vesihuoltolain 16 §:ssä säädetään vesihuoltolaitosten ja niiden asiakkaiden oikeudesta saada toisiltaan tietoa verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeellisista asioista. Vesihuoltolaitoksella on velvollisuus tiedottaa talousveden laadusta, jäteveden puhdistuksen tasosta ja maksujen muodostumisesta. Lisäksi pykälässä säädetään vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välisestä tiedonvaihdosta. Lain 16 a §:ssä säädetään vesihuoltolaitostoiminnan ympäristötietojen saannista.

Vesihuoltolain 16 §:n 1 momentin nojalla vesihuoltolaitoksella ja asiakkaalla on oikeus saada toisiltaan vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen sekä vesihuollon hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot. Säännöksen perusteella asiakkaalla on oikeus saada vesihuoltolaitokselta tiedot esimerkiksi

sopimuksen ehdoista ja mahdollisista vaihtoehdoista ennen liittämissopimuksen tekemistä. Vesihuoltolaitoksella on puolestaan oikeus saada asiakkaalta esimerkiksi liittämistoimenpiteitä, veden toimittamista ja jäteveden poisjohtamista varten tarvittavat tiedot kiinteistöstä ja sen vesihuoltolaitteistosta. Kun vesihuollon sopimukset on tehty, tulee sopijapuolten antaa toisilleen niiden täyttämisen kannalta tarpeellisia tietoja myös sopimusten ja yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti.

Vesihuoltolain 16 §:n 2 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen tulee tiedottaa riittävästi laitoksen toimittaman talousveden laadusta ja jäteveden puhdistuksen tasosta sekä siitä, miten vesihuollosta perittävät maksut muodostuvat. Tiedottamisvelvollisuus maksujen muodostumisesta yhdessä vesihuollon, omaisuudenhallintasuunnittelun, kirjanpidon eriyttämisen ja muiden lain 4 luvun taloushallintosisäännösten (ks. luku 3.2) kanssa parantaa vesihuollon hinnoittelun läpinäkyvyyttä. Tämä lain 16 §:n 2 momentin säännös täydentää muita tiedottamista koskevia velvollisuuksia.

Vesihuoltolain 16 §:n 3 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen on toimitettava asiakkaalle vähintään kerran vuodessa laskun yhteydessä tai muutoin helposti saatavissa olevassa muodossa tiedot laitoksen toimittaman talousveden laadusta, hinnasta ja kulutuksesta sekä tieto siitä, missä laitoksen toimintakertomus on luettavissa. Talousvettä koskevien tietojen toimittaminen koskee luonnollisesti vain talousvettä toimittavia vesihuoltolaitoksia. Tiedot voidaan toimittaa asiakkaalle esimerkiksi kirjeellä, älysovelluksella, sähköisen laskun liitteenä tai muun sähköisen toimitusmuodon avulla. Kyseistä säännöstä koskevaa tarkentavaa sääntelyä annetaan vesihuoltoasetuksen 7 §:ssä, jossa on luettelo asiakkaalle toimitettavista tiedoista. Muutoksena valtioneuvoston asetukseen vesihuollon tietojärjestelmästä ja tiedottamisesta (6/2023) verrattuna 7 §:n 2 momentin talousveden käytön vuosittaista suuntausta ja vertailua vastaavien asiakkaiden keskimääräiseen talousveden kulutukseen koskevaa 2 kohtaa muutettiin siten, että 2 kohdassa tarkoitetut tiedot tulee toimittaa, jos tämä on teknisesti toteutettavissa ja nämä tiedot ovat vesihuoltolaitoksen saatavilla. Juomavesidirektiivi mahdollistaa tämän lievennyksen. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli vuosittaisen suuntauksen ja vertailun koostaminen ei ole teknisesti mahdollista, sitä ei edellytetä.

Vesihuoltolain 16 §:n 4 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen asiakkaan tulee välittää 3 momentissa tarkoitetut tiedot talousveden loppukäyttäjälle ja tätä tarkennetaan vesihuoltoasetuksen 7 §:ssä. Veden loppukäyttäjällä tarkoitetaan sellaista kotitaloutta, jolla ei ole asiakassuhdetta vesihuoltolaitoksen kanssa, mutta joka käyttää laitoksen asiakkaalleen toimittamaa vettä, kuten esimerkiksi asunto-osakeyhtiön osakkeen omistajaa. Vesihuoltolaitoksen asiakas voi välittää tiedot veden loppukäyttäjälle valitsemallaan tavalla. Asiakkaan kannalta yksinkertaisia tapoja välittää vesihuoltolaitoksen toimittamat tiedot eteenpäin ovat esimerkiksi vesihuoltolaitoksen toimittamien tietojen liittäminen yhtiövastikkeen perimisen yhteydessä toimitettavaan laskuun, tietojen välittäminen loppukäyttäjälle digitaalisella älysovelluksella tai vesihuoltolaitoksen toimittamien tietojen liittäminen yhtiökokousasiakirjojen yhteyteen. Asiakas voi myös kiinnittää vesihuoltolaitoksen toimittamat tiedot taloyhtiön ilmoitustaululle, jolta talousveden loppukäyttäjät näkevät tiedot.

Vesihuoltolain 16 a §:n 1 momentin mukaan tiedonsaantiin vesihuoltolaitoksen ympäristötietoja sisältävistä asiakirjoista sovelletaan julkisuuslakia. Tämän momentin ja julkisuuslain perusteella vesihuoltolaitoksen tulee sen toimintamuodosta riippumatta antaa tietoja asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja. Ympäristötiedon piiriin eivät kuitenkaan kuulu esimerkiksi vesihuoltolaitoksen toiminnan turvallisuuden kannalta olennaiset tiedot, liikesalaisuudet tai prosessitiedot. Julkisuuslaissa säädetään erikseen salassapitovelvoitteista.

9.5 Tietojen tarkastaminen ja julkistaminen

Vesihuoltolain 20 b §:n nojalla tilintarkastajien tulee tarkastaa vesihuollon ja huleveden viemäröinnin eriytetyt tilinpäätöstiedot samoin kuin lain 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus osana kunnan tai vesihuoltolaitoksen lakisääteistä tilintarkastusta. Vaatimus tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastamisesta ohjaa kuntia ja yrityksiä eriyttämään vesihuolto muista toiminnoista asianmukaisesti.

Vesihuoltolain 20 b §:n nojalla nykyiset tilintarkastukset tulee ulottaa eriytettyyn vesihuoltotoimintaan. Uusien tilintarkastuselinten tai -menettelyjen perustamista ei edellytetä. Jos tilintarkastajien käyttö ei ole muun lainsäädännön perusteella pakollista vesihuoltolaitoksen toiminnan tarkastamisessa, ei tähän synny pykälän perusteella velvollisuutta. Osa pienistä vesihuoltolaitoksista ei välttämättä ole lakisääteisen tilintarkastusvelvollisuuden piirissä (tilintarkastuslaki 1141/2015, 2 §). Lisäksi vesihuoltolain määritelmämuutoksen myötä lain soveltamisalaan tulee uusia laitoksia, jotka eivät välttämättä ole tilintarkastuslain 2 luvun 2 §:n mukaisesti tilintarkastusvelvollisia.

Vesihuollon taloustietojen julkaisemisesta säädetään vesihuoltolain 20 c §:ssä. Sen nojalla vesihuoltolaitoksen tulee julkaista yleisessä tietoverkossa 20 a §:ssä tarkoitettu toimintakertomus, vesihuollon toimitusehdot ja hinnoitteluperusteet. Pykälä täydentää vesihuoltolain 16 §:n mukaista sääntelyä laitoksen tiedottamisvelvollisuuksista. Pykälässä tarkoitettut tiedot voisivat olla maksuttomasti saatavilla esimerkiksi laitoksen tai kunnan verkkosivuilla, tai vesihuollon tietojärjestelmän kautta toimitettuna vesi.fi -palveluun.

Tarkoituksena on, että vesihuoltolain 20 c §:n perusteella julkistettavien tietojen pohjalta on mahdollista arvioida esimerkiksi laitoksen perimiin maksuihin sisällytetyn tuoton kohtuullisuutta ja maksujen kustannusvastaavuutta. Laitoskohtaisten toimitusehtojen julkaiseminen mahdollistaa riittävän tiedon saamisen sopimusten perusteista. Aiemmin vesihuoltolain 20 c §:ään sisältyneet vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavat tunnusluvut tulevat jatkossa julkaistavaksi osana vesihuoltolaitoksen toimintakertomusta, ja niiden muodostamisessa hyödynnetään vesihuoltolain 20 d §:ssä tarkoitettua vesihuollon tietojärjestelmää.

Julkaistavien tietojen on oltava yleisesti saatavilla tietoverkossa. Erityisesti vesihuollon asiakkaiden tulee päästä vaivattomasti tarkastelemaan pykälässä tarkoitettuja tietoja. Tiedot voivat olla esimerkiksi laitoksen omilla verkkosivuilla tai vesi.fi -tietopalvelussa. Tilinpäätöstietojen osalta riittävää on julkistaa tiedot osana yrityksen, konsernin, osuuskunnan, kunnan, kuntayhtymän tai kuntakonsernin virallista tilinpäätöstä. Toimintakertomus tulee kuitenkin julkaista myös esimerkiksi laitoksen tai kunnan verkkosivuilla tai vesihuollon tietojärjestelmän kautta vesi.fi -palvelussa.

9.6 Vesihuollon tietojärjestelmä (Veeti)

Vesihuoltolain 20 d § vesihuollon tietojärjestelmästä on ollut voimassa 2016 alusta ja sitä on päivitetty 2022 ja 2025. Pykälässä säädetään tietojärjestelmän ylläpidosta ja järjestelmään toimitettavista tiedoista. Järjestelmän avulla järjestetään vesihuollon tietohuoltoa ja edistetään vesihuoltolaitosten toiminnan ja talouden läpinäkyvyyttä. Sen on tarkoitus palvella niin vesihuoltolaitoksen asiakkaita, vesihuoltolaitoksia kuin viranomaisia. Toiminnan läpinäkyvyys, yhteiskäyttöinen tiedonhallinta ja mahdollisuus laitosten keskinäiseen vertailuun kannustavat vesihuoltolaitoksia huolehtimaan vesihuollosta kustannustehokkaasti ja mahdollistavat eri tahojen tiedonsaannin sekä vesihuoltolaitoksen toiminnan ja talouden seurannan, arvioinnin ja valvonnan. Suomen ympäristökeskus ylläpitää vesihuollon tietojärjestelmää yhteistyössä elinvoimakeskusten kanssa.

Vesihuoltolain 20 d §:n 2 ja 3 momenttien mukaisesti vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksen tulee toimittaa tietojärjestelmään vesihuoltopalvelujensa hinnat, niiden määräytymisperusteet ja vesihuollon tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen laskemiseksi tarvittavat tiedot. Nämä tiedot pohjautuvat pitkälti laitoksen tilinpäätöstietoihin ja toimintakertomusta varten tarvittaviin tietoihin. Tiedoista on säädetty vesihuoltoasetuksessa siten, että tietojen toimitusvelvoite koskee kaikkia vesihuollon tietojärjestelmässä eriteltyjä tietoja. Tietojen toimittamisen tehostamiseksi osa tiedoista siirretään muista valtionhallinnon tietojärjestelmistä noudattaen yhden luukun periaatetta. Vesihuoltolaitosten, jotka toimittavat talousvettä tai vastaanottavat jätevettä vähintään 10 000 kuutiometriä vuorokaudessa tai joiden toimitukset kattavat vähintään 50 000 ihmistä, pitää toimittaa myös kuluttajilta saamiensa valitusten tiedot.

Tietojärjestelmän raportointiosiossa vesihuoltolaitosten tiedoista lasketaan täytettyihin tietoihin perustuen erilaisia tunnuslukuja, joita voidaan hyödyntää mm. vesihuoltolaitoksen toimintakertomuksessa. Tunnuslukujen avulla vesihuoltolaitosten asiakkaiden ja omistajien on mahdollista arvioida esimerkiksi laitoksen toiminnan tehokkuutta ja laitoksen investointien riittävyyttä. Vertailutiedot ja tunnusluvut hyödyttävät vesihuoltolaitosta oman toiminnan kehityksen tarkkailussa, ja niitä voidaan käyttää hyväksi myös vesihuollon tilastoissa sekä kansainvälisissä raporteissa ja selvityksissä. Tietojärjestelmästä siirtyy tunnuslukuja myös kansalaisten nähtäväksi vesi.fi:hin Vesihuollon tunnusluvut -raportille. Kansalaisten on mahdollista hakea kotiosoitteellansa tietoa alueella toimivasta vesihuoltolaitoksesta. Raportille siirtyy vesihuollon tietojärjestelmästä haettujen tunnuslukujen lisäksi vedenlaatu- ja käsittelytietoa, jotka siirtyvät raportille terveydensuojelulain 20 §:n 2 momentissa tarkoitetusta tietojärjestelmästä.

Vesihuoltoasetuksessa on säädetty tietojen toimittamisen ajankohdasta. Valtaosa tiedoista, kuten veden ottamiseen ja toimittamiseen liittyvät tiedot sekä muun operatiivisen toiminnan tiedot, tulee toimittaa huhtikuun loppuun mennessä edeltävältä kalenterivuodelta. Tilinpäätöksen vahvistamisesta riippuvat tiedot toimitetaan, kun tilinpäätös on vahvistettu. Maksuja koskevat tiedot toimitetaan raportointivuoden 1. päivän helmikuuta tilanteen mukaisina ja tallentamisen määräpäivä on huhtikuun viimeinen päivä. Vesihuoltolaitos vastaa siitä, että perustiedot, kuten yhteystiedot, ovat ajan tasalla. Suomen ympäristökeskus tietojärjestelmän ylläpitäjänä perustaa uuden laitoksen ja elinvoimakeskus huolehtii perustietojen ajantasaisuudesta esimerkiksi sen osalta, kuuluuko laitos vesihuoltolain soveltamisalan piiriin.

10 Huleveden viemärointi

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolaitoksen hoitamaa huleveden viemärointiä osana kunnan hulevesien hallintaa. Luvussa kuvataan edellytyksiä, joilla kunta voi antaa huleveden viemäroinnin vesihuoltolaitoksen tehtäväksi, sekä vesihuoltolaitoksen oikeuksia ja velvollisuuksia hulevesiviemäroinnin järjestämisessä. Lisäksi tarkastellaan kiinteistöjen liittämiselvellysuutta hulevesiviemäriin, siitä vapauttamista sekä hulevesien johtamista koskevia keskeisiä rajoituksia.

10.1 Sääntelyn muutokset 2026

Huleveden viemärointi irrotettiin vesihuoltolain 2 §:ssä vesihuollon käsitteestä 1.9.2014 voimaan tulneiden lakimuutosten yhteydessä. Siten vesihuoltolain säännöksiä vesihuollosta ei ilman erillistä mainintaa enää sovelleta huleveden viemärointiin. Kunnan tehtävänä olevasta hulevesien kokonaisvaltaisen hallinnan järjestämisestä säädetään alueidenkäyttölain 13 a luvussa. Säännökset huleveden viemäroinnistä, josta vesihuoltolaitos huolehtii, ovat vesihuoltolain 3 a luvussa.

Vuodesta 2026 lähtien vesihuoltolain 17 c §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun vapautushakemuksen käsittelystä.

Hulevesien hallintaan on tulossa uutta sääntelyä. Tavoitteena on, että viimeistään vuoden 2028 alusta lukien kuntaa koskevat hulevesien hallinnan säännökset siirtyvät valmisteilla olevaan yhdyskuntarakentamislakiin.

10.2 Huleveden viemäroinnin järjestäminen

Vesihuoltolain 17 a §:n 1 momentin nojalla kunta voi tietyin edellytyksin päättää vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäroinnin alueesta osana alueidenkäyttölain 103 b §:ssä tarkoitettua hulevesien hallintaa. Siten kunta voi tarvittaessa hyödyntää vesihuoltolaitoksen hoitamaa huleveden viemärointiä apuna järjestäessään hulevesien kokonaisvaltaista hallintaa alueidenkäyttölain 13 a luvun mukaisesti. Kunta voi halutessaan järjestää huleveden viemäroinnin myös muulla tavalla. Siirtymäsääntelyn perusteella vesihuoltolaitos huolehtii huleveden viemäroinnistä aikaisemman VHL 8 §:n nojalla tehdyn toiminta-alueen hyväksymispäätöksen mukaisesti siihen saakka, kunnes kunta tekee VHL 17 a §:ssä tarkoitetun päätöksen.

Huleveden viemäroinnillä tarkoitetaan vesihuoltolain 2 §:n mukaisesti huleveden ja perustusten kiuatusveden poisjohtamista vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäriin ja käsittelyä. Jos hulevesi johdetaan poikkeuksellisesti (ks. lain 17 d § 2 mom.) vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin, mukaan lukien huleveden ja jäteveden yhdessä johtamista varten rakennetut sekaviemärit, sovelletaan tähän vesihuoltolain säännöksiä jäteveden viemäroinnistä. Jos hulevesiviemärit ovat vesihuoltolaitoksen sijaan kunnan tai muun tahon omistamia viemäreitä, sovelletaan viemärointiin alueidenkäyttölain 13 a luvun säännöksiä.

Vesihuoltolain 17 a §:n 1 momentissa tarkoitetun kunnan päätöksen menettelyllisenä edellytyksenä on, että kunta on neuvotellut huleveden viemäroinnistä vesihuoltolaitoksen kanssa. Pelkkä kuuleminen ei riitä, vaan myös lain 17 a §:n 3 momentti huomioon ottaen kunnan ja laitoksen tulee pyrkiä

sopimaan asiasta. Lain 17 a §:n 3 momentissa edellytetään, että kunta ja laitos ovat joko sopineet huleveden viemäroinnistä tai että hulevesien viemärointi perustuu sellaiseen alueidenkäyttölain mukaiseen asemakaavaan, hulevesisuunnitelmaan, katusuunnitelmaan tai yleisen alueen suunnitelmaan, jossa on osoitettu alueen hulevedet viemäroitäviksi.

Neuvottelun lisäksi kunnan hulevesiviemärointipäätöksen edellytyksinä ovat vesihuoltolain 17 a §:n 2 momentin perusteella (samaan tapaan kuin lain 8 §:n mukaisessa toiminta-aluepäätöksessä), että vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan huleveden viemäroinnistä taloudellisesti ja asianmukaisesti ja että viemäroinnin kustannusten kattamiseksi perittävät maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi. Sääntelyllä estetään sellaisten huleveden viemärointivelvoitteiden asettaminen laitokselle, mistä se ei kykene huolehtimaan, ja pyritään pitämään hulevesimaksut vesihuoltolain maksusäännösten mukaisina.

Vesihuoltolaitos pystyy huolehtimaan huleveden viemäroinnistä taloudellisesti, jos sen on mahdollista kattaa huleveden viemäroinnin kustannukset täysimääräisesti vesihuoltolain 18 §:n 2 momentin mukaisilla kohtuullisilla ja tasapuolisilla asiakasmaksuilla. Tällöin myöskään yksittäisten vapautusten myöntämisen ei tulisi vaarantaa huleveden viemäroinnin taloudellista ja asianmukaista hoitamista. Asianmukaisuusedellytyksen perusteella huleveden viemärointi voidaan antaa tehtäväksi vain sellaiselle vesihuoltolaitokselle, joka jo ennestään huolehtii huleveden viemäroinnistä tai jonka toimintaan se voidaan luontevasti sisällyttää.

Vesihuoltolain 17 a §:n 4 momentissa säädetään kunnan velvollisuudesta esittää 1 momentissa tarkoitetun päätöksen liitteenä kartalla alueet, joilla on vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäriverkosto tai joille verkosto rakennetaan. Kartan avulla huleveden viemäroinnin piiriin tulevien alueiden rajauksista saadaan yksiselitteinen käsitys.

Asianosaisten kuulemiseen ja vesihuoltolain 17 a §:n mukaisen päätöksen tiedoksiantoon sovelletaan hallintolain sääntelyä. On suositeltavaa, että kunta menettelisi asiassa samaan tapaan kuin lain 8 §:ssä säädetään tarkemmin kuulemisesta ja tiedottamisesta toiminta-aluepäätöksen yhteydessä.

Vesihuoltolain 32 §:n 3 momentin nojalla kunnan vesihuoltolain 17 a §:n mukaisesti tekemä päätös hulevesiviemäroinnin alueesta on valituskelpoinen samaan tapaan kuin lain 8 §:n mukainen toiminta-aluepäätös.

10.3 Vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuus hulevesistä

Vesihuoltolaitoksen velvollisuus huolehtia huleveden viemäroinnistä ulottuu kunnan vesihuoltolain 17 a §:n 1 momentin nojalla tekemän päätöksen mukaiselle alueelle. Tällaiset alueet tulee saattaa vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäriverkostojen piiriin yhdyskuntakehityksen tarpeiden mukaan. Yhdyskuntakehityksellä tarkoitetaan sellaista toteutunutta alueidenkäytön kehitystä, jonka seurauksena huleveden viemärointiä tarvitaan. Huolehtimisvelvollisuuden sisällöstä, kuten esimerkiksi viemäriverkostojen mitoituksista, sovitaan vesihuoltolaitoksen ja kunnan kesken ja sitä voidaan tarkentaa kunnan päätöksessä hulevesiviemäroinnin alueesta.

Huleveden viemäroinnistä huolehtiminen tarkoittaa samaan tapaan kuin vesihuollosta huolehtiminen sitä, että laitos tarjoaa mahdollisuuden liittää hulevesiviemäroinnin alueella olevat kiinteistön vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäriin. Tätä pitemmälle laitoksen velvoitteet eivät vesihuoltolain perusteella ulotu myöskään yleisten alueiden hulevesien viemäroinnissä.

Siirtymäsäännökset määrittävät, että vesihuoltolaitos huolehtii ennen 1.9.2014 hyväksytyllä toiminta-alueella huleveden viemäröinnistä vesihuoltolain 8 §:n ja hyväksymispäätöksen mukaisesti siihen saakka, kunnes kunta tekee vesihuoltolain 17 a §:ssä tarkoitetun päätöksen huleveden viemäröinnistä. Sillä, perustuuko huolehtiminen kunnan vesihuoltolain 17 a vai aikaisemman 8 §:n nojalla tekemään päätökseen, ei ole vaikutusta laitoksen velvollisuuksiin. Lain 17 d §:n mukainen kiello johtaa hulevesiä jätevesiviemäriin on voimassa myös lain 8 §:n mukaisesti hyväksytyllä toiminta-alueella.

10.4 Liittämisvelvollisuus hulevesiviemäriin ja siitä vapauttaminen

Kiinteistön liittämisvelvollisuudesta vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäriin ja siitä vapauttamisesta säädetään VHL 17 b ja 17 c §:ssä. Vesihuoltolain 17 b ja 17 c §:ää sovelletaan myös tilanteessa, jossa hulevesiviemäröinnin alue määräytyy lain 17 a §:ssä tarkoitetun päätöksen sijaan aikaisemman lain 8 §:n mukaisen toiminta-alueen hyväksymispäätöksen perusteella.

Vesihuoltolain 17 b §:n 1 momentissa ilmaistaan pääsääntö, jonka mukaan kunnan päättämällä vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäröinnin alueella oleva kiinteistö on liitettävä laitoksen hulevesiviemäriin. Vesihuoltolaitos voi kuitenkin 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla poikkeuksellisesti kieltäytyä liittamisestä. Vesihuoltolain 17 b §:ssä ei ole lievennetty liittämisvelvollisuutta taajaman ulkopuolella, koska käytännössä hulevesiä viemäroidään vain tiiviimmin rakennetuilla alueilla.

Hulevesiviemäriin liittämisvelvollisuudesta vapauttamisesta säädetään vesihuoltolain 17 c §:ssä vastaavalla tavalla kuin vesihuoltoverkostoon liittamisestä vapauttamisesta lain 11 §:ssä. Pykälän 1 momentissa korostetaan, että vapautus voidaan myöntää joko toistaiseksi voimassa olevana tai määräaikaisena. Muutoksena aikaisempaan sääntelyyn elinvoimakeskukseksi ei tarvitse varata tilaisuutta tulla asiasta kuulluksi. Vuodesta 2026 lähtien kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä vapautushakemuksen käsittelystä maksun, joka voi vastata enintään suoritteen tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

Pykälän 2 momentissa viitataan kiinteistön hulevesien hallinnasta aiheutuneisiin kustannuksiin mahdollisena liittämisen kohtuuttomuuden perusteena. Tällä perusteella voidaan ottaa huomioon erityisesti aikaisemmat kiinteistökohtaiset toimenpiteet hulevesien hallinnassa. Lisäksi hulevesiviemäriin liittamisestä vapauttamisen edellytyksinä ovat, että vapauttaminen ei vaaranna huleveden viemäröinnin taloudellista ja asianmukaista hoitamista vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäröinnin alueella ja että liittamisestä vapautettavan kiinteistön hulevedet voidaan poistaa muutoin asianmukaisesti.

10.5 Kielto johtaa hulevesiä jätevesiviemäriin

Vesihuoltolain 17 d §:n mukaan kiinteistöltä ei saa johtaa hulevesiä vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin, elleivät pykälän 2 momentin mukaiset edellytykset täyty. Pykälän 1 momentissa ilmaistaan siten pääsääntö, jonka mukaan kiinteistön hulevedet ja perustusten kuivatusvedet (ks. lain 2 § 2 momentti) tulee johtaa erillään jätevesistä. Myös niin sanotut sekaviemärit, jotka on tarkoitettu sekä jäte- että hulevesien johtamiseen, ovat vesihuoltolaissa jätevesiviemäreitä.

Hulevesien ja perustusten kuivatusvesien johtaminen jätevesiviemäriin on kielletty, koska niistä voi aiheutua häiriöitä ja käsittelemättömän jäteveden ohijuoksutuksia jätevedenpuhdistamolla tai ylivuotoja pumppaamoilla laitteistojen kapasiteetin ylittyessä. Ohijuoksutukset ja ylivuodot voivat johtaa

terveydensuojelulaissa tarkoitettuihin terveyshaittoihin tai ympäristönsuojelulain mukaiseen ympäristön pilaantumiseen tai sen vaaraan. Ne voivat olla laajamittaisina myös EU:n yhdyskuntajätevesidirektiivin (91/271/ETY) vastaisia (ks. EU-tuomioistuimen tuomio asiassa C-301/10). Jätevesiviemärien tulviminen voi johtaa myös viemäriverisien tulvimiseen kiinteistöillä. Lisäksi monissa jätevedenpuhdistamoiden ympäristöluissa on vesihuoltolaitoksille määrätty velvoitteita vähentää sade-, vuoto- ja kuivatusvesien määrää verkostossa. Näistä syistä sekaviemäröinti on usein syytä muuttaa erillisviemäröinniksi tai johtaa hulevedet ja perustusten kuivatusvedet muualle kuin viemäriin.

Vesihuoltolain 17 d §:n 2 momentissa säädetään edellytyksistä, joista kaikkien täyttyessä kiinteistö voidaan liittää tai pitää liitettynä vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin hulevesien ja perustusten kuivatusvesien poisjohtamiseksi. Kiinteistöä ei kuitenkaan tarvitse liittää jätevesiviemäriin, jos hulevedet ja perustusten kuivatusvedet poistetaan kiinteistöltä muulla tavalla. Jos hulevesiä tai perustusten kuivatusvesiä johdetaan jätevesiviemäriin, sovelletaan tähän vesihuoltolain säännöksiä jäteveden viemäröinnistä. Vesihuoltolain mukaiset kunnan valvontaviranomaiset voivat viime kädessä joutua arvioimaan, täyttyvätkö 17 d §:n 2 momentissa tarkoitettut hulevesien jätevesiviemäriin johtamisen edellytykset.

Ensimmäisenä edellytyksenä kiinteistön liittämiselle jätevesiviemäriin huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtamiseksi on, että jätevesiviemäri on rakennettu ennen vuotta 2015 ja se on mitoitettu myös huleveden poisjohtamiseen. Uusien sekaviemärien rakentaminen ei ole ollut vuoden 2015 jälkeen mahdollista. Hulevesiä ja perustusten kuivatusvesiä ei saa myöskään johtaa viemäriin, jonka mitoitus ei mahdollista niiden vastaanottamista jätevesien lisäksi.

Toisena edellytyksenä hulevesien jätevesiviemäriin johtamisen kiellosta poikkeamiselle on, että alueella ei ole sellaista huleveden viemäriverkostoa, johon kiinteistö voidaan liittää. Jos alueella on erillisviemäröinti hulevesien ja perustusten kuivatusvesien poisjohtamista varten, tulee sitä käyttää tätä tarkoitusta varten.

Kolmantena edellytyksenä kiinteistön hulevesien ja perustusten kuivatusvesien johtamiselle jätevesiviemäriin on, että vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan näistä jätevesiviemäriin johdettavista vesistä taloudellisesti ja asianmukaisesti. Laitoksen tulee pystyä huolehtimaan hulevesistä ja perustusten hulevesistä taloudellisesti esimerkiksi siten, että sen ei tarvitse ryhtyä merkittäviin investointeihin. Asianmukaisuudella viitataan vesihuoltolain 17 d §:n 2 momentissa erityisesti ympäristönsuojelullisiin näkökohtiin, esimerkiksi laitoksen mahdollisuuteen käsitellä jätevedet ympäristönsuojelulaissa ja yhdyskuntajätevesiasetuksessa edellytetyllä tavalla ilman epätarkoituksenmukaisen suurta puhdistuskapasiteettia tai ajoittaista turvautumista ohijuoksutuksiin.

Joissain tapauksissa hulevedet voivat kuitenkin olla ympäristönsuojelulain 5 §:ssä tarkoitettuja jätevesiä, joista voi aiheutua ympäristön pilaantumista tai terveydensuojelulaissa tarkoitettua terveyshaittaa. Jos tällaiset hulevedet on ympäristönsuojelulain perusteella johdettava jätevesiviemäriin ja edelleen puhdistuslaitokselle, ei vesihuoltolain mukaisen sääntelyn tarkoituksena ole muodostaa tälle estettä. Ympäristönsuojelulain sääntelyä ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavista hulevesistä voidaan pitää erityissääntelynä suhteessa vesihuoltolain sääntelyyn. Jos hulevedet on ympäristönsuojelullisista syistä syytä viemäröidä, tulee tällöinkin kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, kykeneekö vesihuoltolaitos huolehtimaan hulevesistä taloudellisesti ja asianmukaisesti ja tuleeko hulevesiä esimerkiksi esikäsitellä tai niiden virtausta tasata ennen viemäriverkostoon vastaanottamista. Vastaavasti laitos kohdistaa huleveteen jätevettä vastaavat maksut (käyttö- ja perusmaksu, sekä uuden muodostumisalueen liittyessä verkostoon liittymismaksu) aiheuttamisperiaatteen mukaisesti.

10.6 Muut säännökset huleveden viemäröinnistä

Vesihuoltolain 17 e §:n mukaan vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäröinnin hoitamisessa noudatetaan lain 3 a luvun säännösten lisäksi, mitä lain 12, 13, 16 ja 17 §:ssä säädetään. Siten vesihuoltolain sääntelyä liittämiskohdista (12 §), vesihuoltolaitteistojen suunnittelusta, rakentamisesta, kunnossapidosta ja käytöstä (13 §), tiedottamisvelvollisuudesta ja asiakirjojen julkisuudesta (16 §) sekä asiakkaan kiinteistön käytöstä (17 §) sovelletaan aikaisempaan tapaan myös huleveden ja perustusten kuivatusveden viemäröintiin vesihuoltolaitoksen hulevesiviemärissä.

Lisäksi vesihuoltolain 4–8 luvun säännökset ulottuvat monilta osin huleveden viemäröintiin. Niissä on joko erikseen mainittu vesihuollon ohella huleveden viemäröinti (esim. 18 § maksuista) tai, jos säännöksessä ei ole yksilöity kumpaakaan, sovelletaan sitä molempiin (esim. 21 § sopimuksen tekemisestä). Luvuissa säädetään vesihuoltolaitoksen taloushallinnosta, asiakassopimuksista, keskeytyksestä ja virheestä, valvonnasta, hallintopakosta ja muutoksenhausta sekä eräistä muista asioista.

11 Sopimukset

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan välistä sopimussuhdetta sekä sitä koskevaa sääntelyä. Luvussa kuvataan liittämisen ja käyttösopimusten tekemistä, vesihuollon yleisiä toimitusehtoja sekä sopimusehtojen muuttamisen ja sopimusten irtisanomisen edellytyksiä. Lisäksi tarkastellaan vesihuollon sopimussuhteen erityispiirteitä, jotka johtuvat vesihuollon luonteesta välttämättömyyspalveluna ja vesihuoltolaitoksen asemasta alueensa ainoana palveluntarjoajana.

11.1 Sääntelyn muutokset 2026

Vesihuoltolain sopimussääntelyyn tehtiin tarkistuksia 1.1.2026 voimaan tulleilla lakimuutoksilla. Sopimusehtojen muuttamista koskevan lain 23 §:ää muutettiin siten, että sopimusehdon muuttaminen olosuhteiden muutoksen vuoksi edellyttää olosuhteiden ennakoimatonta ja olennaista muutosta. Myös sopimuksen irtisanomista koskeva lain 24 §:ään tehtiin muutoksia, jotka koskevat sekä asiakkaan että vesihuoltolaitoksen sopimuksen irtisanomisoikeutta. Sopimusriitojen käsittelyä koskevaan 34 §:ään tehtiin päivityksiä, joilla ei ole vaikutusta vesihuoltoon koskevien riita-asioiden käsittelytapaan.

11.2 Liittämisen- ja käyttösopimus

Vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välinen suhde on yksityisoikeudellinen sopimussuhde, jota koskevat riita-asiat ratkaistaan käräjäoikeudessa (vesihuoltolain 34 §). Myös kunnallinen laitos on tässä suhteessa samassa asemassa kuin muut laitokset, eli laitos ei toimi kunnan viranomaisena vaan toiminnanharjoittajana. Verrattuna tavallisiin yksityisoikeudellisiin sopimussuhteisiin erityispiirteenä vesihuollon sopimuksissa on kiinteistön liittämismuuttamisvelvollisuus vesihuoltolaitoksen verkostoihin, josta käytännössä seuraa myös sopimuspakko. Kun otetaan huomioon myös vesihuoltolaitoksen luonnollinen monopoliasema ja vesihuollon luonne välttämättömyyspalveluna, on laitoksen ja asiakkaan välistä sopimussuhdetta ollut syytä säännellä lain tasolla.

Sopimukset vesihuollosta ja huleveden viemäroinnistä on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti siten, että niitä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että sopimukset säilyvät kummankin osapuolen saatavilla (vesihuoltolain 21 §). Vesihuoltolain sääntely perustuu niin sanottuun kahden sopimuksen malliin, jonka mukaan liittämissopimuksen lisäksi tehdään erillinen käyttösopimus. Yhtäältä tällä on haluttu korostaa sitä, että liittämissopimuksen tekijä ja vesihuollon palvelujen käyttäjä voivat olla eri tahoja. Esimerkiksi kiinteistön omistaja voi tehdä vesihuoltolaitoksen kanssa liittämissopimuksen ja vuokralainen sopimuksen veden toimittamisesta ja jäteveden poisjohtamisesta. Toisaalta vesihuoltolain 24 §:n perusteella liittämissopimuksen pysyvyys eroaa käyttösopimuksen pysyvyydestä.

Vesihuoltolain perusteella on mahdollista, että liittämissopimus ja sopimukset vesihuoltolaitoksen palveluista tehdään yleisen käytännön mukaisesti samalla asiakirjalla, jos liittyjä ja palvelujen käyttäjä eivät ole eri tahoja. On kuitenkin huomattava, että tällöinkin kysymys on kahden sopimuksen tekemisestä.

11.3 Yleiset toimitusehdot

Vesihuoltolain 22 §:n mukaisilla vesihuollon ja huleveden viemäröinnin yleisillä toimitusehdoilla tarkoitetaan sopimukseen liitettäviä yleisiä ehtoja verkostoon liittamisestä ja laitoksen palveluista. Niiden on oltava kohtuulliset ja tasapuoliset. Kohtuuttomiksi voidaan katsoa ehdot, jotka ilman perusteltua syytä vaikeuttaisivat asiakkaan mahdollisuuksia hyödyntää laitoksen palveluita. Tasapuolisuus edellyttää, että asiakkaita ei aseteta perusteettomasti eri asemaan.

Kuluttaja-asiamies valvoo yleisten toimitusehtojen lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta vesihuoltolain 4 §:n 3 momentin nojalla. Kuluttaja-asiamiehen edustaja on osallistunut toimitusehtojen laadintaan yhdessä Vesilaitosyhdistyksen kanssa. Samassa yhteydessä on myös valmisteltu alalle yleiset vakiosopimusehdot ja sopimusmallit yhteistyössä Suomen Kuntaliiton, kuntien sekä vesihuoltolaitosten edustajien kanssa.

11.4 Sopimusehtojen muuttaminen

Vesihuoltolain 23 §:ssä asetetaan aineelliset ja menettelylliset edellytykset, joiden perusteella vesihuoltolaitos voi yksipuolisesti muuttaa sopimusehtoja. Näitä edellytyksiä sovelletaan niin yleisten toimitusehtojen kuin sopimusehtojen muuttamiseen. Sopimusehtojen muuttamista on myös maksujen muuttaminen.

Pääsääntönä on, että sopimusehtojen muuttaminen on mahdollista vain sopimusehdoissa yksilöidyllä perusteilla niin, ettei sopimuksen sisältö kokonaisuutena olennaisesti muutu. Muutoksen olennaisuutta arvioidaan kunkin asiakkaan kannalta vertaamalla sitä muutoshetkellä voimassa olevaan sopimukseen.

Sopimusehtoja voidaan kuitenkin muuttaa myös lainsäädännön muutoksen tai siihen perustuvan viranomaispäätöksen perusteella tai olosuhteiden ennakoimattomasti ja olennaisesti muututtua. Lainsäädännön muutoksella tai siihen perustuvalla viranomaispäätöksellä viitataan sellaisiin muutoksiin tai päätöksiin, joita ei ole voitu ottaa huomioon sopimusta tehtäessä. Yleissäännös sopimuksen muuttamisesta olosuhteiden ennakoimattoman ja olennaisen muuttumisen takia on katsottu tarpeelliseksi, koska vesihuollosta tehtävät sopimukset ovat usein pitkäaikaisia. Olosuhteiden ennakoimattomuudella korostetaan sitä, että sopimusmuutosten tulisi perustua sellaiseen olosuhteiden muutokseen, jota ei ole voinut sopimuksen tekohetkellä ennakoida. Esimerkiksi korjausvelan kertymistä ei voida pitää ennakoimattomana olosuhteiden muutoksena. Sen sijaan tilanne, jossa alueelle esimerkiksi rakennetaan uusi jätevedenpuhdistamo, joka vaikuttaa jätevesiverkostojen virtaamissuuntiin ja sitä kautta aiheuttaa sopimusmuutostarpeita, voisi olla tällainen olennainen olosuhtemuutos, jota ei ole voitu ennakoida sopimuksen tekohetkellä. Varsinaisten muutosten ohella vesihuoltolaitoksella on oikeus tehdä vähäisiä muutoksia sopimusehtoihin (vesihuoltolain 23 § 2 momentti). Tällaiset tarkistukset eivät saa vaikuttaa sopimuksen keskeiseen sisältöön.

Vesihuoltolain 23 §:n 3 momentin mukaan vesihuoltolaitoksen tulee hyvissä ajoin ennen sopimuksen muuttamista lähettää asiakkaalle ilmoitus, jossa kerrotaan, miten ja mistä ajankohdasta maksut tai muut sopimusehdot muuttuvat. Myös muutoksen peruste on ilmoitettava. Jos muutos perustuu muuhun syyhyn kuin lainsäädännön muutokseen tai viranomaisen siihen perustuvaan päätökseen, voi se tulla voimaan aikaisintaan kuukauden kuluttua ilmoituksen lähettämisestä.

11.5 Sopimuksen irtisanominen

Pääsääntönä vesihuoltolain 24 §:n 1 ja 2 momentin perusteella on, että liittämissopimusta ei voida irtisanoa ja että se tulee siirtää oikeuksineen ja velvollisuuksineen kiinteistön luovutuksen yhteydessä uudelle omistajalle. Liittämissopimuksen irtisanominen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella on mahdollista vain niissä tilanteissa, joissa liittämismuutoksen poiketaan vesihuoltolain muun sääntelyn perusteella.

Vesihuoltolaitos saa vesihuoltolain 24 §:n 1 momentin nojalla irtisanoa liittämissopimuksen vain, jos kiinteistön vedenkulutus tai kiinteistöltä viemäriin johdettavan jäteveden, huleveden tai perustusten kuivatusveden laatu tai määrä on muuttunut liittämisen jälkeen niin, ettei laitoksella enää olisi velvollisuutta sallia kiinteistön liittämistä verkostoonsa lain 10 §:n 4 momentin tai 17 b §:n 2 momentin perusteella. Sen lisäksi sopimuksen voimassa pitämisen tulee olla muuttuneiden olosuhteiden takia kohtuutonta.

Arvioitaessa kohtuuttomuusedellytyksen täyttymistä on otettava huomioon laitoksen oikeus vesihuoltolain 23 §:n mukaisesti muuttaa sopimusehtoja olosuhteiden ennakoimattomasti ja olennaisesti muuttuttua. Liittämissopimuksen irtisanominen on mahdollista vain, jos tilannetta ei voida korjata sopimusehtoja muuttamalla. Kohtuuttomuutta arvioitaessa tulee myös kiinnittää huomiota muun muassa vesihuoltolaitteiston kunnossapitovelvollisuuksiin ja mahdollisiin tuleviin vesihuoltolaitoksen palvelujen käyttötarpeisiin. Esimerkiksi kiinteistön jääminen tilapäisesti asumattomaksi ei sellaisenaan riitä perusteeksi liittämissopimuksen irtisanomiselle.

Vesihuoltolain 24 §:n 2 momentin mukaan asiakas saa irtisanoa verkostoon liittamisestä tehdyn sopimuksen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella vain, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämismuutoksen perusteella lain 11 §:n perusteella tai kiinteistöllä ei ole 10 §:n mukaista liittämismuutoksen perusteella. Tilanteita, joissa toiminta-alueella sijaitsevilla kiinteistöllä ei ole 10 §:n mukaista liittämismuutoksen perusteella, voivat erityisesti olla tilanteet, joissa kiinteistöllä ei ole vesikäymälää ja sen jätevesien johtamisessa ja käsittelyssä noudatetaan, mitä ympäristönsuojelulaissa säädetään.

Asiakkaan oikeudesta irtisanoa sopimus kiinteistön liittamisestä vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäriverkostoon ei säädetä erikseen vesihuoltolain 24 §:ssä. Ottaen huomioon, että lain 24 §:n 2 momenttia sovellettiin ennen 1.9.2014 voimaan tulleita lakimuutoksia myös tällaiseen tilanteeseen ja että lain 17 c §:ssä säädetään hulevesiviemäriin liittämismuutoksen perusteella vapauttamisesta, voidaan katsoa, että asiakas voi irtisanoa sopimuksen verkostoon liittamisestä myös vesihuoltolaitoksen hulevesiviemäröinnin alueella, jos kiinteistölle on myönnetty vapautus liittämismuutoksen perusteella lain 17 c §:n perusteella.

Liittämissopimuksen irtisanomisen yhteydessä myös vesihuoltolaitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä tehty sopimus saadaan vesihuoltolain 24 §:n 4 momentin nojalla irtisanoa. Irtisanomisoikeus ulottuu siihen vesihuoltolaitoksen palveluun, jota vastaava liittämissopimus irtisanotaan. Esimerkiksi viemäröinnistä tehtyä sopimusta ei voida irtisanoa, jos kiinteistö vapautetaan liittämismuutoksen perusteella laitoksen vesijohtoon.

Jos liittämissopimusta ei irtisanota, voi vesihuoltolaitos irtisanoa palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä tehdyn sopimuksen (käyttösopimus) vain vesihuoltolain 24 §:n 3 momentissa säädettyin edellytyksin. Asiakkaan irtisanomisoikeus määräytyy puolestaan sopimusehtojen perusteella.

Vesihuoltolaitoksen oikeus irtisanoa käyttösopimus on vesihuoltolain 24 §:n 3 momentissa kytketty lain 26 §:ssä tarkoitettuihin vesihuollon palvelun keskeyttämisen perusteisiin. Lain 26 §:ssä säädetään myös huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtamisen keskeyttämisestä. Palvelun keskeyttämisedellytysten täyttymisen lisäksi irtisanominen edellyttää, että 26 §:n nojalla tehty keskeytys on jatkunut yli kuusi kuukautta tai sopimuksen voimassa pitäminen on laiminlyönnin tai rikkomuksen takia

muuten kohtuutonta. Kun vesihuollon palvelut ovat lain 26 §:n nojalla olleet keskeytettynä yli kuusi kuukautta, voidaan ajatella, että ei ole odotettavissa, että asiakas korjaisi laiminlyöntinsä tai rikkomuksensa. Sopimuksen voimassa pitäminen olisi muuten kohtuutonta esimerkiksi tilanteessa, jossa vuokralainen on menettänyt oikeuden määräyksellä oikeuden hallita kiinteistöä, mutta on jatkanut perusmaksun maksamista, eikä veden toimitusta ole näin ollen voitu keskeyttää.

Vesihuoltolain 24 §:n perusteella asiakkaan vaihtuminen ei riitä perusteeksi sille, että vesihuoltolaitos voisi irtisanoa käyttösopimuksen. Näin ollen myös käyttösopimus siirtyy pääsäännön mukaan kiinteistön uudelle omistajalle. Tällaisessa tilanteessa laitoksella voi kuitenkin olla mahdollisuus muuttaa sopimusehtoja (lain 23 §) tai poikkeuksellisesti irtisanoa liittämisen ja käyttösopimuksen, jos vedenkulutus tai kiinteistöltä viemäriin johdettavan jäteveden tai hule- ja perustusten kuivatusveden laatu tai määrä olennaisesti muuttuu.

Vesihuoltolain 24 §:n 5 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksen oikeudesta irtisanoa sopimus tilanteessa, jossa toiminta-aluetta supistetaan lain 8 b §:n nojalla ja asiakkaan kiinteistö jää toiminta-alueen ulkopuolelle. Vaikka momentissa viitataan vain toiminta-alueen supistamiseen, on se sovellettavissa vastaavasti tilanteisiin, joissa toiminta-alue lakkautetaan kokonaan ja sillä sijainneet kiinteistöt jäävät siten toiminta-alueen ulkopuolelle. Lisäksi vesihuoltolain 24 §:n 5 momentissa säädetään vesihuoltolaitoksen oikeudesta irtisanoa sopimus tilanteessa, jossa asiakkaan kiinteistö sijaitsee alunalkaenkin toiminta-alueen ulkopuolella. Nämä tilanteet voisivat olla esimerkiksi toiminta-alueen supistamiseen rinnastuvia tilanteita, joissa alueen verkosto on tarkoitus purkaa alueelta kokonaan taloudellisista syistä. Säännöksen mukaan vesihuoltolaitos saa tällöin irtisanoa sopimuksen verkostoon liittamisestä ja laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä, sillä edellytyksellä, että vesihuoltolaitos tai kunta turvaa kiinteistön vesihuollon siten, että asiakkaalle ei aiheudu tästä ylimääräisiä kustannuksia. Asiakkaan oikeutta irtisanoa sopimus tällaisessa tilanteessa ei ole rajoitettu.

Sopimus voidaan irtisanoa siinä vaiheessa, kun asiakkaan kiinteistön keskeytyksetön vesihuolto on turvattu. Vesihuollon saatavuuden ja laadun tulee säilyä hyvinä. Vesihuoltolaitoksen verkostopalvelut voidaan korvata esimerkiksi kiinteistökohtaisilla tai useampaa kiinteistöä palvelevilla vesihuoltoratkaisuilla kuten kaivon tai jätevesien käsittelyjärjestelmän rakentamisella. On tilanteita, joissa toiminta-alueen supistamisesta huolimatta laitos voi jatkaa palvelujensa toimittamista.

Vesihuoltolaitoksen asiakkaalle ei saa vesihuoltolain 24 §:n 5 momentin mukaisessa sopimuksen irtisanomistilanteessa aiheutua merkittäviä ylimääräisiä kustannuksia vesihuollon turvaamisesta. Korvaavan vesihuoltolaitteiston rakentamisesta ja käyttöönotosta ei tule aiheutua asiakkaalle tällaisia merkittäviä kustannuksia eivätkä myöskään asiakkaan kannettaviksi jäävät laitteiston käyttökustannukset saisi olla tasoltaan olennaisesti vesihuoltolaitoksen palveluista perittäviä maksuja korkeampia. Harvaan asutuilla alueilla voi tulla tilanteita, joissa verkoston tekninen toimivuus ei ole enää mahdollista liittymämäärän vähentyessä. Näissä tilanteissa jäljellä oleville liittyjille voi olla taloudellisesti edullisempaa siirtä kiinteistökohtaiseen vesihuoltoon. Ylimääräisten kustannusten merkittävyyden arvioinnissa tulisi käyttää vertailukohtana niitä kustannuksia, jotka aiheutuisivat liittymän säilyttämisestä teknisesti toimivana. Kiinteistön vesihuolto katsottaisiin turvatuksi siinä vaiheessa, kun lainsäädännön vaatimukset täyttävä kiinteistökohtainen järjestelmä on otettu käyttöön. Uuden kiinteistökohtaisen järjestelmän ylläpito kuuluisi kiinteistön omistajan tai haltijan vastuulle, eikä enää turvaamisvelvollisuuden piiriin.

Vesihuoltolaitoksen tai kunnan tulee turvata vesihuoltolaitoksen verkostoon liitetyn kiinteistön vesihuolto tilanteessa, jossa sopimus irtisanoaan vesihuoltolain 24 §:n 5 momentin mukaisesti. Kunta vastaa vesihuollon turvaamisesta, jos sillä on edelleen velvollisuus järjestää kiinteistön vesihuolto lain 6 §:n 2 momentin perusteella. Muussa tapauksessa turvaamisesta vastaa vesihuoltolaitos. Kunta määrittää lain 8 b §:n mukaisesti toiminta-alueen supistamis- tai lakkauttamispäätöksen yhteydessä, miten vesihuolto turvataan ja järjestetään niillä laitoksen verkostoihin liitetyillä kiinteistöillä, jotka jäävät

toiminta-alueen ulkopuolelle. On mahdollista, että kunnalla on lain 6 §:n mukainen järjestämisvastuu vesihuollosta myös tilanteessa, jossa irtisanotaan toiminta-alueen ulkopuolella sijaitsevien kiinteistöjen sopimuksia. Siksi toiminta-alueen supistamis- ja lakkauttamistilanteiden lisäksi myös näissä tilanteissa on tarpeen arvioida, kuuluuko turvaamisvelvoite kunnalle vai vesihuoltolaitokselle.

12 Asiakkaan- ja kuluttajansuojasäännökset

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolain asiakkaan- ja kuluttajansuojasäännöksiä, joilla turvataan asiakkaiden asemaa vesihuoltopalvelujen käyttäjinä. Luvussa kuvataan vesihuoltolaitoksen oikeutta keskeyttää palvelujen toimittaminen sekä asiakkaan oikeuksia tilanteissa, joissa palvelussa on virhe tai häiriö. Lisäksi tarkastellaan hinnanalennusta ja vahingonkorvausta koskevia säännöksiä sekä niiden merkitystä vesihuollon välttämättömyyspalveluluonteesta ja vesihuoltolaitoksen monopoliaseman näkökulmasta.

12.1 Sääntelyn muutokset 2026

Vuoden 2026 lainsäädäntömuutoksen yhteydessä ei tehty muutoksia vesihuoltolain asiakkaan- ja kuluttajansuojaa koskeviin säännöksiin.

12.2 Asiakaansuojasäännösten pakottavuus

Vesihuoltolain 25 §:n mukaisesti lain 6 luvun säännöksistä asiakaansuojasta ei saa sopimuksin poiketa kuluttajan vahingoksi. Jollei muuten säädetä, sovelletaan luvun säännöksiä vesihuoltolaitoksen ja muun kuin kuluttaja-asiakkaan kesken vain, jos ei muuta ole sovittu.

Vesihuoltolaitoksen palveluja käyttävien oikeusaseman kannalta on olennaista, että vesihuoltolaissa säädetään vesihuollon välttämättömyyspalveluluonteesta kannalta keskeisistä asioista. Vesihuoltolain 6 luvun sääntelyn avulla on erityisesti haluttu varmistaa, että yksityisoikeudellinen sopiminen ei vaaranna vesihuoltopalvelujen saatavuutta. Tässä tarkoituksessa luvun säännökset ovat pakottavia vesihuoltolaitoksen ja kuluttaja-asiakkaan välisessä suhteessa.

Säännösten pakottavuus kuluttajasuhteissa tarkoittaa sitä, että laitoksen ja kuluttajan välisessä sopimuksessa voidaan sopia muuten sopimusvapauden ja vesihuoltolain puitteissa, mutta ei heikentää vesihuoltolain 6 luvussa taattua kuluttajansuojan vähimmäistasoa. Kuluttajansuojan vähimmäistasosta kuluttajan vahingoksi poikkeava sopimusehto on mitätön. Kuluttajansuojasäännöksiä sovelletaan automaattisesti myös vesihuoltolaitoksen suhteessa muihin asiakkaisiin, ellei toisin erikseen sovita. Myös kuluttajansuojalaki (38/1978) on kuluttajien hyväksi pakottavaa.

Vesihuoltolain 27 §:n 4 momentissa säädetään erikseen, että hinnanalennuksesta yli 12 tunnin keskeytystilanteissa säädetystä ei saa asutuksen vesihuollossa sopimuksin poiketa asiakkaan vahingoksi. Siten momentin mukainen hinnanalennussääntely on pakottavaa esimerkiksi vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaana oleva asunto-osakeyhtiön välisessä suhteessa.

Myös vesihuoltolain 28 §:n 1 momentissa tarkoitettu vahingonkorvaussääntely on pakottavaa suhteessa kaikkiin henkilöihin riippumatta edes siitä, ovatko nämä vesihuoltolaitoksen asiakkaita. Momentin nojalla vesihuoltolaitos on velvollinen korvaamaan virheestä henkilölle, yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneen vahingon. Ennen vahingon ilmenemistä tehty korvausta rajoittava sopimuksen ehto on mitätön.

12.3 Palvelun keskeyttäminen

Vesihuoltolain 26 §:n 1 momentin mukaan vesihuoltolaitos saa keskeyttää veden toimittamisen sekä jäteveden, hule- ja perustusten kuivatusveden poisjohtamisen vain, jos asiakas on olennaisesti laiminlyönyt maksujen suorittamisen tai muutoin olennaisesti rikkonut velvoitteitaan. Mikä tahansa maksuviivästys tai muu laiminlyönti ei oikeuta laitoksen palvelun keskeyttämiseen, vaan laiminlyönnin tulee olla olennainen. Käytännössä vesihuoltolaitokset ovat yleensä sopineet maksujärjestelyistä viivästyspauksissa ja ryhtyneet vedenjakelun katkaisemiseen vasta, kun saamatta jäänyt summa on kertynyt pitemmältä ajalta huomattavaksi.

Vesihuoltolaitoksen on vesihuoltolain 26 §:n 2 momentin nojalla ilmoitettava palvelun keskeyttämisen ajankohdasta lähettämällä siitä tieto asiakkaalle. Jos asiakas oikaisee rikkomuksensa ennen ilmoitettua ajankohtaa, ei palvelua saa keskeyttää. Jotta asiakkaalla on riittävästi aikaa laiminlyöntinsä korjaamiseen, keskeyttäminen on mahdollista aikaisintaan viiden viikon kuluttua siitä, kun maksujen laiminlyönnistä tai muusta olennaisesta asiakkaan rikkomuksesta ja siihen liittyvästä keskeyttämisuhasta on ilmoitettu asiakkaalle. Poikkeuksellisesti vesihuoltolaitos saa kuitenkin keskeyttää palvelun välittömästi, jos säädösten tai sopimuksen vastainen toiminta on omiaan aiheuttamaan välitöntä vaaraa tai huomattavaa haittaa laitoksen käytölle, terveydelle tai ympäristölle.

Vesihuoltolain 26 §:n 3 momentissa säädetään niin sanotusta sosiaalisesta suoritusesteestä. Tällainen este otetaan huomioon, jos kysymys on kuluttajan maksuvaikeuksista, joihin hän on joutunut erityisen seikan vuoksi pääasiassa ilman omaa syytä, ja jos asiakas on ilmoittanut tällaisista maksuvaikeuksista vesihuoltolaitokselle. Lainkohdassa esimerkkeinä sosiaalisen suoritusesteen mahdollisesti muodostavista erityisistä seikoista ovat vakava sairaus ja työttömyys. Sosiaalisen suoritusesteen ilmeneminen ei poista maksuviivästyksestä aiheutuvia mahdollisia muita seuraamuksia kuten viivästyskoron ja maksukehotusmaksun maksuvelvollisuutta. Sosiaalisesta suoritusesteestä on säännöksiä myös vakuutus sopimuslaissa (543/1994), kuluttajansuojalaissa ja sähkömarkkinalaissa (588/2013).

12.4 Virhe ja hinnanalennus

Vesihuoltolaitos on toiminta-alueellaan ja hulevesiviemäroinnin alueella vastuussa vesihuollossa tai huleveden viemäroinnissä ilmenevästä virheestä. Vesihuoltolain 27 §:n 1 momentin mukaan virhe on kyseessä silloin, kun veden laatu tai toimitustapa tai vesihuoltolaitoksen palvelu ei vastaa sitä, mitä sopimuksen ja säädösten perusteella voidaan edellyttää. Vesihuollossa tai huleveden viemäroinnissä on virhe myös silloin, kun palvelu on yhtäjaksoisesti tai toistuvasti keskeytynyt eikä keskeytystä voida pitää sen syy ja olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä. Tavanomaisesta vesihuoltolaitoksen laitteiston korjaus- tai huoltotyöstä, joka kestää yhtäjaksoisesti alle 12 tuntia ja josta on ilmoitettu asiakkaalle etukäteen, aiheutuvaa keskeytystä ei pidetä vesihuollon virheenä.

Vesihuollon virheen muodostaa esimerkiksi sellaisen talousveden toimittaminen, joka ei täytä terveydensuojelulainsäädännön mukaisia laatuvaatimuksia. Vesihuollon virheen määrittelyä voidaan tarkentaa vesihuoltolaitoksen ja asiakkaan välisessä sopimuksessa esimerkiksi siten.

Vesihuoltolain 27 §:n 2 momentissa säädetään siitä, milloin vesihuoltolaitoksen palvelun häiriötä tai keskeytymistä ei pidetä virheenä ylivoimaisen esteen takia. Tällaisissa tilanteissa vesihuoltolaitos ei ole vastuussa hinnanalennuksesta tai vahingonkorvauksesta. Ylivoimaisen esteen tulee täyttää kaikki kolme momentin mukaista edellytystä, jotta sen aiheuttamaa häiriötä tai keskeytystä ei pidettäisi vesihuollon virheenä.

Ensimmäisenä ylivoimaisen esteen edellytyksenä on, että este on vesihuoltolaitoksen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Laitos pystyy useissa tapauksissa välttämään vesihuollon häiriön tai keskeytymisen toiminnan huolellisen suunnittelun, organisoinnin ja valvonnan avulla. Laitos on vastuussa myös muille siirtämiensä vesihuollon toimenpiteiden suorittamisesta ja voi suhteessa asiakkaaseen vedota alihankkijan suoritushäiriöön vain, jos se aiheutuu ylivoimaisesta esteestä. Vesihuoltolaitoksen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevia esteitä saattavat olla esimerkiksi työtaistelutilanne, luonnononnettomuus, viranomaisten toimista syntyvä este tai valmiuslaissa tarkoitetut poikkeusolot samoin kuin asiakkaiden tai muiden ulkopuolisten toiminnan aiheuttamat esteet, kuten vesihuoltoputken vaurioituminen maansiirtotöiden yhteydessä tai vesihuoltolaitteistoon kohdistuva vahingonteko.

Ylivoimaisen esteen toisena edellytyksenä on, että laitoksen ei kohtuudella voida edellyttää ottavan sitä huomioon toiminnassaan. Laitoksen tulee varautua riittävästi myös vaikutuspiirinsä ulkopuolella oleviin esteisiin. Varautumisen riittävyys on sidoksissa kulloisiinkin olosuhteisiin, varautumistekniikan kehitykseen sekä lainsäädännössä asetettuihin varautumisvelvoitteisiin. Vesihuoltoon kohdistuu tyypillisiä riskejä, jotka laitoksen on otettava toiminnassaan huomioon ja joiden haitallisia vaikutuksia sen tulee ehkäistä ja varautua korjaamaan. Este on laitoksen varautumismahdollisuuksien ulkopuolella, jos siihen varautuminen olisi edellyttänyt laitokselta kohtuuttoman korkean varautumistason ylläpitämistä tai kohtuuttoman suurten investointien tekemistä verrattuna esteen poikkeuksellisuuteen tai harvinaisuuteen. Varautumisen riittävää tasoa on arvioitava ottaen huomioon muun muassa laitoksen koko ja ominaispiirteet. Vesihuoltolaitoksen varautumisesta säädetään vesihuoltolain 15–15 b §:ssä.

Tyypillisesti vesihuollon häiriötilanteita voivat aiheuttaa poikkeukselliset sääolosuhteet, kuten myrskyt, joista saattaa seurata esimerkiksi sähkökatkoja. Laitoksen voidaan edellyttää ryhtyvän kohtuullisiin varautumistoimenpiteisiin sääolosuhteista aiheutuvien vahinkojen ehkäisemiseksi ja niiden vaikutusten korjaamiseksi siltä osin kuin kysymys ei ole Suomessa täysin poikkeuksellisista sääolosuhteista. Erilaiset häiriötilanteet kuten poikkeukselliset vesiolosuhteet on myös syytä ottaa huomioon sopimuksissa.

Kolmantena edellytyksenä ylivoimaiselle esteelle on, että laitos ei kaikkea huolellisuutta noudattaen ole voinut välttää tai voittaa esteen seurauksia. Seurausten välttäminen ja voittaminen voi olla mahdollista niin ennalta ehkäisevien kuin häiriötilanteen aikana suoritettavien toimenpiteiden avulla. Laitokselta ei voida kuitenkaan edellyttää seurausten välttämiseksi tai voittamiseksi kohtuutonta panosta saavutettavaan hyötyyn verrattuna eikä esimerkiksi laitoksen työntekijöiden turvallisuutta vaarantaviin toimenpiteisiin ryhtymistä.

Vesihuoltolaitoksen asiakkaalla on vesihuoltolain 27 §:n 3 momentin nojalla oikeus virhettä vastaavaan hinnanalennukseen. Hinnanalennuksen saaminen momentin perusteella edellyttää, että asiakas esittää hinnanalennusvaatimuksen vesihuoltolaitokselle kohtuullisen ajan kuluessa virheen havaitsemisesta tai siitä, kun hänen olisi pitänyt havaita virhe. Esimerkiksi hinnanalennukseen oikeuttavan palvelun keskeytymisen kestolle ei ole asetettu aikarajaa, koska virheen vakavuuteen voivat vaikuttaa muutkin seikat. Selvää kuitenkin on, ettei lyhytaikainen satunnainen keskeytyminen muodosta välttämättä korvattavaa virhettä. Arvioinnissa huomiota on kiinnitettävä muun muassa keskeytyksen vaikutuksiin, siitä tiedottamiseen ja vesihuoltolaitoksen korjaustoimenpiteisiin.

Vesihuoltolain 27 §:n 4 momentissa säädetään vähimmäishinnanalennuksesta yli 12 tunnin vesihuollon keskeytystilanteissa. Se ei tule sovellettavaksi, jos kysymys on huleveden viemäröinnin virheestä tai vesihuollon virheen poistavasta ylivoimaisesta esteestä. Vähimmäisalennuksesta ei kuitenkaan saa poiketa asutuksen vesihuollossa, joten se on pakottavaa sääntelyä kuluttajasuhteita laajemmin. Jos vesihuollossa on alle 12 tunnin keskeytyksen aiheuttama virhe, on asiakas oikeutettu virhettä vastaavaan hinnanalennukseen.

Vesihuollon yli 12 tunnin keskeytystilanteissa hinnanalennuksen määrä on vesihuoltolain 27 §:n 4 momentin perusteella vähintään kaksi prosenttia asiakkaan vuotuisesta perus- ja käyttömaksusta.

Vesihuoltolaitoksen tulee vähentää hinnanalennus asiakkaan laskusta saatuaan tiedon vesihuollon keskeytyksestä. Hinnanalennuksen saaminen yli 12 tunnin keskeytyksestä ei siten edellytä asiakkaalta erillistä vaatimusta. Jos hinnanalennuksen vähimmäismäärä ei ole riittävä vastataksaan vesihuollon virhettä esimerkiksi selvästi 12 tuntia pitempiaikaisissa keskeytystilanteissa, on asiakas vesihuoltolain 27 §:n 3 momentin perusteella oikeutettu virhettä vastaavaan suurempaan hinnanalennukseen.

Usein koko vesihuolto käytännössä keskeytyy talousveden toimittamisen tai jäteveden johtamisen keskeytymisen takia, mutta jos näin ei ole, voidaan hinnanalennus rajata pelkästään talousveden toimittamisen tai jätevesien poisjohtamisen keskeytymiseen.

12.5 Vahingonkorvaus

Virhe vesihuollossa tai huleveden viemäroinnissä saattaa synnyttää vesihuoltolaitokselle vesihuoltolain 28 §:n perusteella vahingonkorvausvelvollisuuden. Pykälän 1 momentin mukaan laitos on velvollinen korvaamaan virheen aiheuttaman henkilö- tai esinevahingon. Kyse on niin sanotusta ankarasta vastuusta, jonka syntyminen ei edellytä esimerkiksi huolimattomuutta tai tahallisuutta. Vastuu ulottuu laitoksen asiakkaiden lisäksi yleisesti kaikkiin vedenkäyttäjiin, kuten asiakkaana olevan asunto-osakeyhtiön asukkaisiin. Sen laajuus ratkeaa viime kädessä sen mukaan, mitä pidetään virheenä.

Vesihuoltolain 28 §:n 1 momentin mukainen korvausvelvollisuus kattaa henkilö- ja esinevahingot ja on siten yhdenmukainen tuotevastuulain (694/1990) kanssa. Henkilövahingoksi luetaan esimerkiksi vedenkäyttäjän sairastuminen sen vuoksi, että vesihuoltolaitoksen toimittama talousvesi ei täytä terveydensuojelulain mukaisia laatuvaatimuksia. Esinevahingot eli omaisuudelle aiheutuvat vahingot tulevat säännöksen mukaan korvattaviksi vain siltä osin, kuin kysymys on yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettusta ja vahinkoa kärsineen pääasiassa tällaiseen tarkoitukseen käyttämästä omaisuudesta. Omaisuuden käyttö elinkeinotoimintaan ei ole säännöksessä tarkoitettua yksityistä käyttöä tai kulutusta. Esinevahingoksi luetaan esimerkiksi omaisuuden vahingoittuminen tilanteessa, jossa kellari tulvii vesihuollon virheen takia.

Taloudellisen vahingon korvaamisesta säädetään erikseen vesihuoltolain 28 §:n 2 momentissa, jonka mukaan myös taloudellinen vahinko kuuluu korvausvelvollisuuden piiriin. Tämä vastuu käsittää kuitenkin vain asiakkaiden taloudelliset vahingot, ja sitä voidaan sopimuksella rajoittaa suhteessa muihin kuin kuluttaja-asiakkaisiin.

Vesihuoltolaitoksen korvausvelvollisuus ulottuu vesihuoltolain 28 §:n 3 momentin nojalla välillisiin vahinkoihin vain, jos virhe tai vahinko aiheutuu laitoksen huolimattomuudesta. Välillisiä vahinkoja ovat vaikeasti ennakoitavat vahingot, kuten ansionmenetys, muuhun sopimukseen perustuvan velvoitteen laiminlyönnin aiheuttama vahinko tai vesihuollon palvelun käyttöön perustuvan hyödyn menetys tai muu siihen rinnastettavissa oleva haitta.

13 Viranomaiset ja valvonta

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolain mukaisia viranomaisia, niiden tehtäviä sekä vesihuoltolain noudattamisen valvontaa. Luvussa kuvataan viranomaisten välistä työnjakoa ja toimivaltuuksia vesihuollon ohjauksessa, seurannassa ja valvonnassa. Lisäksi tarkastellaan valvontaviranomaisten käytettävissä olevia tiedonsaantioikeuksia ja hallinnollisia pakkokeinoja sekä menettelyjä, joilla vesihuollon järjestämistä koskeva asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi.

13.1 Sääntelyn muutokset 2026

Vesihuoltolain viranomaisia ja valvontaa koskevaa sääntelyä uudistettiin 1.1.2026 voimaan tulleilla muutoksilla. Lain 4 §:n 2 momentista poistettiin viittaukset viranomaisten toimialoihin, ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus korvattiin elinvoimakeskuksella vastaamaan aluehallintouudistusta. Lakiin lisättiin uusi 4 a §, jossa säädetään elinvoimakeskuksen sekä kunnan ympäristönsuojelu- ja terveydensuojeluviranomaisten valvontatehtävistä. Uhkasakkoa, teettämis- ja keskeyttämishukkaa sekä vireillepano-oikeutta koskeviin pykäliin tehtiin teknisluonteisia tarkennuksia. Lisäksi viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksista säädettiin uudessa 35 a §:ssä.

13.2 Viranomaiset

Vesihuoltolain toimeenpanon yleinen ohjaus ja seuranta kuuluvat lain 4 §:n 1 momentin mukaan maa- ja metsätalousministeriölle. Ministeriön yleinen ohjaus on hallinnollista, kohdistuu lähinnä elinvoimakeskuksiin eikä ulotu yksittäisiin vesihuoltolain soveltamistilanteisiin.

Vesihuoltolain 4 §:n 2 momentin perusteella vesihuoltolain mukaisia valvontaviranomaisia ovat Kaakkois-Suomen elinvoimakeskus sekä kunnan terveydensuojelu- ja ympäristönsuojeluviranomainen. Valvontaviranomaisten valvontatoimivaltaa arvioidaan lähtökohtaisesti lain 4 a §:llä, jossa on säädetty hieman tarkemmin valvontaviranomaisten valvontatehtävistä. Lain 4 a §:n 1 momentin mukaan vesihuoltolain yleinen valvontaviranomainen on elinvoimakeskus. Elinvoimakeskukselle kuuluu siten vesihuoltolain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen yleinen valvonta. Elinvoimakeskus valvoo muun muassa kunnan omistuksen säilymistä vesihuollossa (4 c §), kunnan vesihuoltotehtävistä vastaavan viranomaisen määräämistä (4 b §), kunnan vesihuollon kehittämistä ja järjestämistä koskevia velvoitteita (5, 5 a, 6, 7 ja 8 §), vesihuoltolaitosten vesihuollosta huolehtimista, omaisuudenhallintaa ja maksutasoa (9, 9 a, 18 ja 19 §), vesihuollon varautumista (15, 15 a ja 15 b §) sekä laitoksen tiedottamisvelvollisuutta, taloustietojen julkaisemista ja tietojen toimittamista vesihuollon tietojärjestelmään (16, 20 c ja 20 d §).

Koska elinvoimakeskus on lain mukainen yleinen valvontaviranomainen, sen valvontatoimivalta ei kuitenkaan rajoitu edellä lueteltuihin pykäliin, vaan elinvoimakeskus voi tarpeen vaatiessa kohdistaa valvontaa muihinkin vesihuoltolain ja -asetuksen määräyksiin.

Osa vesihuoltolain säännöksistä on yksityisoikeudellisia, ja niillä säännellään vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välistä yksityisoikeudellista sopimussuhdetta. Elinvoimakeskuksen valvontatoimivalta ei ulotu lain yksityisoikeudellisten säännösten valvontaan, vaan rajautuu lain julkisoikeudellisiin

säännöksiin. Näitä ovat erityisesti lain 5 ja 6 lukuun sisältyvät laitoksen ja sen asiakkaan väliseen yksityisoikeudelliseen sopimussuhteeseen liittyvät säännökset sekä osin lain 4 luvun vesihuoltolaitoksen taloushallintoa koskevat säännökset. Elinvoimakeskuksen valvontatoimivalta kohdistuu laitoksen maksuihin niiltä osin, kuin niillä on merkitystä laitoksen toimintaan ja toimintakyvyn turvaamiseen. Valvonta ei sen sijaan ulotu yksittäisiin maksuja koskeviin tilanteisiin, jotka ovat laitoksen ja sen asiakkaan välisiä yksityisoikeudellisia asioita. Yksittäistapauksiin liittyvät riidat voi viedä käräjäoikeuden ratkaistavaksi. Maksuja koskevat erimielisyydet laitoksen ja kuluttajan välillä ovat myös kuluttajariita-asioita. Ne voidaan saattaa ratkaistavaksi myös kuluttajariitalautakunnassa lain kuluttajariitalautakunnasta (8/2007) nojalla. Maksuja koskevan sääntelyn osalta (18 ja 19 §) elinvoimakeskuksen valvonta kohdentuu erityisesti maksutasoon eli maksujen riittävyyteen, niiden kohtuullisuuteen ja tasapuolisuuteen sekä sen varmistamiseen, että maksuihin sisällytetty kohtuullinen tuotto pääomalle ei vaaranna laitoksen kykyä huolehtia vesihuollosta.

Vesihuoltolain 4 a §:n 1 ja 2 momentissa säädetään kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen valvontatehtävistä, jotka rajautuvat lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvontaan niiden toimialalla. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatehtävät kohdistuvat kunnan alueella erityisesti kiinteistöjen vesihuollon, hulevesien liittämisvelvollisuuteen ja kieltoon johtaa hulevesiä vesihuoltolaitoksen jätevesiviemäriin (10, 12, 17 b ja 17 d §). Nämä tehtävät liittyvät kiinteästi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen 11 ja 17 c §:ien mukaisiin tehtäviin vapautushakemusten käsittelyssä. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on elinvoimakeskuksen kanssa rinnakkainen valvontatoimivalta vesihuoltolaitoksen huolehtimisvelvollisuuden (9 §) valvonnassa niiltä osin, kun se on tarpeen kunnan tekemän toiminta-aluepäätöksen toimeenpanemiseksi. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvonta voi lisäksi kohdistua tapauskohtaisesti vesihuoltolain velvoitteisiin silloin, kun niillä on ympäristönsuojelullista merkitystä. Terveydensuojeluviranomaisen valvonta kohdistuu tapauskohtaisesti vesihuoltolain velvoitteisiin silloin, kun niillä on terveydensuojelullista merkitystä. Nämä voivat esimerkiksi olla tilanteita, joissa puutteet vesihuoltolaitoksen vesihuoltolain noudattamisessa aiheuttavat vesihuoltolain 14 §:n vastaisen tilanteen, jossa vesihuoltolaitoksen toimittama talousvesi ei täytä terveydensuojelulaissa säädettyjä laatuvaatimuksia. Jäteveden hallitsemattomat päästöt tai ylivuodot voivat aiheuttaa sekä ympäristönsuojelu- että terveydensuojeluviranomaisen valvottavia tilanteita.

Kaikki valvontaviranomaiset valvovat sekä kuntien että laitosten toimintaa. Vesihuoltolain osalta kaikki valvontaviranomaiset voivat myös käyttää vesihuoltolaitoksiin ja kiinteistön omistajiin ja haltijoihin kohdistuvia pakkokeinoja, mutta kuntaan kohdistuvan kiellon tai määräyksen voi antaa vain elinvoimakeskus (vesihuoltolain 29 §:n 2 mom.).

Vesihuoltolain mukaisena erityisenä valvontaviranomaisena toimii vesihuoltolain 4 §:n 3 momentin nojalla myös kuluttaja-asiamies, joka valvoo vesihuollon ja huleveden viemäröinnin sopimusten ehtojen lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta. Tässä roolissa kuluttaja-asiamies muun muassa osallistuu yleisten toimitusehtojen laadintaan. Lisäksi kuluttaja-asiamiehellä on yleistoimivalta valvoa kuluttajansuojaa vesihuollossa ja huleveden viemäröinnissä.

Kilpailu- ja kuluttajavirastoa (KKV) ei vesihuoltolaissa suoraan mainita valvontaviranomaisena. KKV:llä on kuitenkin toimivalta myös vesihuoltoa koskevissa asioissa niiltä osin, kun vesihuollon piirissä havaittavat toimet ja käytännöt sisältyvät KKV:n toimialaan ja tehtäviin Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain (661/2012) mukaisesti sekä kilpailulain (948/2011) mukaiseen toimivaltaan. Tällöin kyseeseen voivat tulla muun muassa kilpailulain 7 §:n nojalla tehtävä valvonta määräävään markkina-aseman väärinkäytöstä, tasapuolisten kilpailuolosuhteiden turvaaminen julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä kilpailulain 4 a luvussa säädetyn mukaisesti sekä julkisten hankintojen valvonta (laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista, 1397/2016, 139 § sekä erityisalojen hankintalain 1398/2016, 127 §).

13.3 Pakkokeinot

Vesihuoltolaki sisältää tavanomaiset hallintopakkosäännökset, joiden mukaan valvontaviranomaisilla on oikeus kieltää lainvastaisen toiminnan jatkaminen tai toistaminen sekä määrätä laiminlyöjä täyttämään velvollisuutensa (vesihuoltolain 29 §). Kieltoa tai määräystä on mahdollista tehostaa vesihuoltolain 30 §:n perusteella uhkasakolla, teettämisuhalla tai keskeyttämisuhalla. Määräysten kohteena voivat olla kiinteistön omistaja tai haltija, vesihuoltolaitos tai kunta. Kuntaan kohdistuvan määräyksen voi kuitenkin antaa vain elinvoimakeskus.

Ennen vesihuoltolain 29 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamista valvontaviranomaisen on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä pykälän 3 momentin nojalla neuvottelemaan vesihuoltolakia tai sen nojalla annettua säännöstä rikkoneen kanssa. Vasta jos lainvastaista tilannetta ei saada neuvottelujen avulla oikaistua, on määräyksen antaminen ajankohtaista. Mahdollisen määräyksen kohteelle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi hallintolain 34 §:n mukaisesti. Mahdollisuuksia neuvotteluun ei luonnollisesti ole ennen kiellon tai määräyksen antamista, jos esimerkiksi ihmisten terveyden vaarantuminen edellyttää kiireellisiin hallintopakkotoimiin ryhtymistä.

Vesihuoltolain 29 §:n mukainen määräys voidaan kohdentaa esimerkiksi kuntaan, joka on laiminlyönyt lain 6 §:n 2 tai 3 momentin mukaisiin toimenpiteisiin ryhtymisen vesihuollon järjestämiseksi. Vastaavasti vesihuoltolaitos voidaan määrätä täyttämään vesihuoltolakiin perustuvat tehtävänsä ja kiinteistön omistaja tai haltija liittämään kiinteistö laitoksen verkostoon.

13.4 Vireillepano-oikeus

Vesihuoltolain 31 §:n nojalla asianosaisella tai yleistä etua valvovalla viranomaisella on oikeus panna vireille lain 6 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettua kunnan järjestämisvelvollisuutta koskeva asia. Asianosaisia ovat ennen kaikkea kiinteistöjen omistajat ja haltijat. Vireillepano-oikeus on rajattu kunnan vesihuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyöntiin. Vesihuollon järjestäminen on ensimmäinen vaihe alueen saattamiseksi vesihuoltolaitoksen palvelujen piiriin, minkä takia mahdollisuus vireillepanoon on kiinteistönomistajan näkökulmasta tärkeä.

Vireillepano on vesihuoltolain 31 §:n mukaan tehtävä kirjallisesti, joten esimerkiksi pelkkä tiedon toimittaminen suullisesti viranomaiselle ei ole riittävää. Tosin viranomainen voi itse päättää, ryhtyykö se toimenpiteisiin muun kuin kirjallisen vireillepanon kautta saadun tiedon perusteella.

13.5 Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Uudessa pykälässä säädetään valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksista. Pykälän 1 momentissa säädetään vesihuoltolain mukaisten valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeuksista. Pykälässä tarkoitettuja vesihuoltolain valvontaviranomaisia ovat lain 4 §:ssä elinvoimakeskus ja kunnan ympäristönsuojelu- ja terveydensuojeluviranomainen. Lain mukaisilla valvontaviranomaisilla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä vesihuoltolaissa säädettyjen tehtäviensä suorittamista varten välttämättömiä tietoja toisiltaan, kunnalta, Verohallinnolta, Huoltovarmuuskeskukselta, pelastuslaitokselta, vedenottoa koskevan vesilain (587/2011) mukaisen luvan valvojalta, jätevedenpuhdistamon ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaisen ympäristöluvan valvojalta, vesihuolto-

laitokselta ja tukkuvesihuoltolaitokselta. Tiedonsaantioikeus on sidottu tietojen välttämättömyyteen valvontaviranomaisten tehtävien suorittamista varten.

Tiedonsaantioikeus vesihuoltolain valvontaviranomaisten kesken sekä valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeus kunnalta voi olla tarpeen esimerkiksi lain varautumista koskevien velvoitteiden valvonnassa. Huoltovarmuuskeskukselta tarvittavat välttämättömät tiedot voisivat liittyä esimerkiksi Huoltovarmuuskeskuksen hallussa oleviin vesihuollon tilannekuvaan liittyviin tietyiltä osin salassa pidettäviin tietoihin. Verohallinnon hallussa olevien tietojen tiedonsaantitarve liittyisi pääasiallisesti kiinteistön omistajan tai haltijan yhteystietoihin tilanteessa, joissa yhteystiedot eivät käy ilmi muista valvontaviranomaisten käytössä olevista tietoaineistoista, kuten kiinteistötietojärjestelmästä. Näitä tilanteita voi tulla eteen esimerkiksi silloin, kun kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen pitää toimittaa päätöksen tiedoksianto koskeva tieto sellaisen kiinteistön omistajalle, jonka omistajatiedot ovat lainhuutorekisterissä päivittämättä ja lainhuuto on edelleen kuolleen henkilön nimissä. Vesihuoltolaitokselta ja tukkuvesihuoltolaitokselta tarvittavia tietoja voisivat olla esimerkiksi laitoksen omistaman kriittisen infrastruktuurin sijaintitiedot silloin, kun ne ovat välttämättömiä valvontaviranomaisen vesihuoltolain mukaisten tehtävien suorittamista varten. Koska vesihuoltolaitoksen vedenottoa koskevan vesilain mukaisen luvan valvoja ja jätevedenpuhdistamon ympäristönsuojelulain mukaisen ympäristöluvan valvoja ei pääsääntöisesti ole vesihuoltolain mukainen valvontaviranomainen, vesihuoltolain valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeus lupavalvojilta voisi olla tarpeen esimerkiksi vesihuollon häiriötilanteissa. Pelastuslaitoksen hallussa voi olla esimerkiksi tulvatilanteessa tietoja, jotka olisivat vesihuoltolain valvojalle välttämättömiä laissa säädettyjen tehtävien suorittamista varten. Tiedonsaantioikeus koskee ainoastaan tietopyynnön saajan hallussa olevia tietoja. Tätä laajempaa ajantasaisten tietojen selvitysvelvollisuutta ei tietopyynnön saajalle momentin nojalla ole säädetty.

Pykälän 2 momentissa säädetään kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen oikeudesta saada pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä vesihuoltolain 11 ja 17 c §:ssä tarkoitetun vapautushakemuksen käsittelyä varten liittämisen kohtuuttomuuden arvioimiseksi välttämättömät tiedot kiinteistön omistajalta tai haltijalta. Vaikka vapautushakemuksen lähtökohtana olisi, että vapautuksen hakijana toimiva kiinteistön omistaja tai haltija toimittaa oma-aloitteisesti tarvittavat tiedot kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, tulisi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella vapautushakemuksen käsittelyn yhteydessä olla mahdollisuus saada vapautuksen myöntämisen arvioimiseksi tarvittavia lisätietoja kiinteistön omistajalta tai haltijalta.

Pykälän 1 momentin tiedonsaantioikeus koskee myös henkilötietoja, mutta ei ulottuisi arkaluontoiisiin henkilötietoihin. Pykälän 2 momentin tiedonsaantioikeus koskee arkaluonteisia henkilötietoja, sillä kyse voisi olla vapautuksen hakijana toimivan kiinteistön omistajan tai haltijan terveyttä koskevista tiedoista. Sekä pykälän 1 että 2 momentilla annetaan siten tietosuoja-asetusta ((EU) 2016/679) täydentävää kansallista sääntelyä. Sääntely on välttämätöntä siksi, että kyse on salassa pidettävän tiedon luovuttamista koskevasta säännöksestä, josta on kansallisesti julkisuuslain 29 §:n mukaan säädettävä erikseen. Säännöksessä on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan käytännöstä seuraavat ehdot sääntelyn täsmällisyydelle ja tarkkarajaisuudelle. Tämä henkilötietojen käsittelyä koskeva erityissääntely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, eli henkilötietojen käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Pykälän 3 momentissa säädetään valvontaviranomaisten sekä näiden määräämien virkamiesten tai viranhaltijoiden oikeudesta kulkea valvontatehtävässä toisen alueella. Valvontaa varten viranomaisella on oikeus päästä myös paikkoihin, joissa harjoitetaan vesihuoltolain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa, kuten vesihuoltolaitokselle tai vedenottamolle. Valvontatehtävää suorittavilla on oikeus tehdä tarkastuksia ja tutkimuksia. Valvonnallisessa tarkastuksessa on noudatettava, mitä hallintolain 39 §:ssä säädetään.

Pykälän 4 momentissa säädetään, että 3 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä ei saisi tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Säännöksen lähtökohtana on, että vesihuoltolain mukaisten tarkastusten tekemiseen ei liity niin painavaa suojeltavaa etua, että valvonnan ulottaminen kotirauhan piiriin olisi perusteltua. Säännöksellä suojatun valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan piiriin eivät kuitenkaan kuuluisi asunnon piha-alue tai muuhun kuin asumiseen käytettävät tilat, koska kyse ei ole rikoslain suojaamasta kotirauhasta.

14 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Tässä luvussa käsitellään vesihuoltolain voimaantulo- ja siirtymäsäännöksiä. Luvussa kuvataan vuonna 2026 voimaan tulleiden lakimuutosten ajallista soveltamista sekä niitä määraaikoja, joiden puitteissa kuntien, vesihuoltolaitosten ja muiden toimijoiden tulee saattaa toimintansa uuden sääntelyn mukaiseksi. Lisäksi tarkastellaan siirtymäsäännösten vaikutuksia muun muassa toiminta-alueisiin, liittämisvelvollisuuteen, omaisuudenhallintaan, varautumiseen ja vireillä olevien asioiden käsittelyyn.

14.1 Vuonna 2026 tehtyjen muutosten voimaantulo

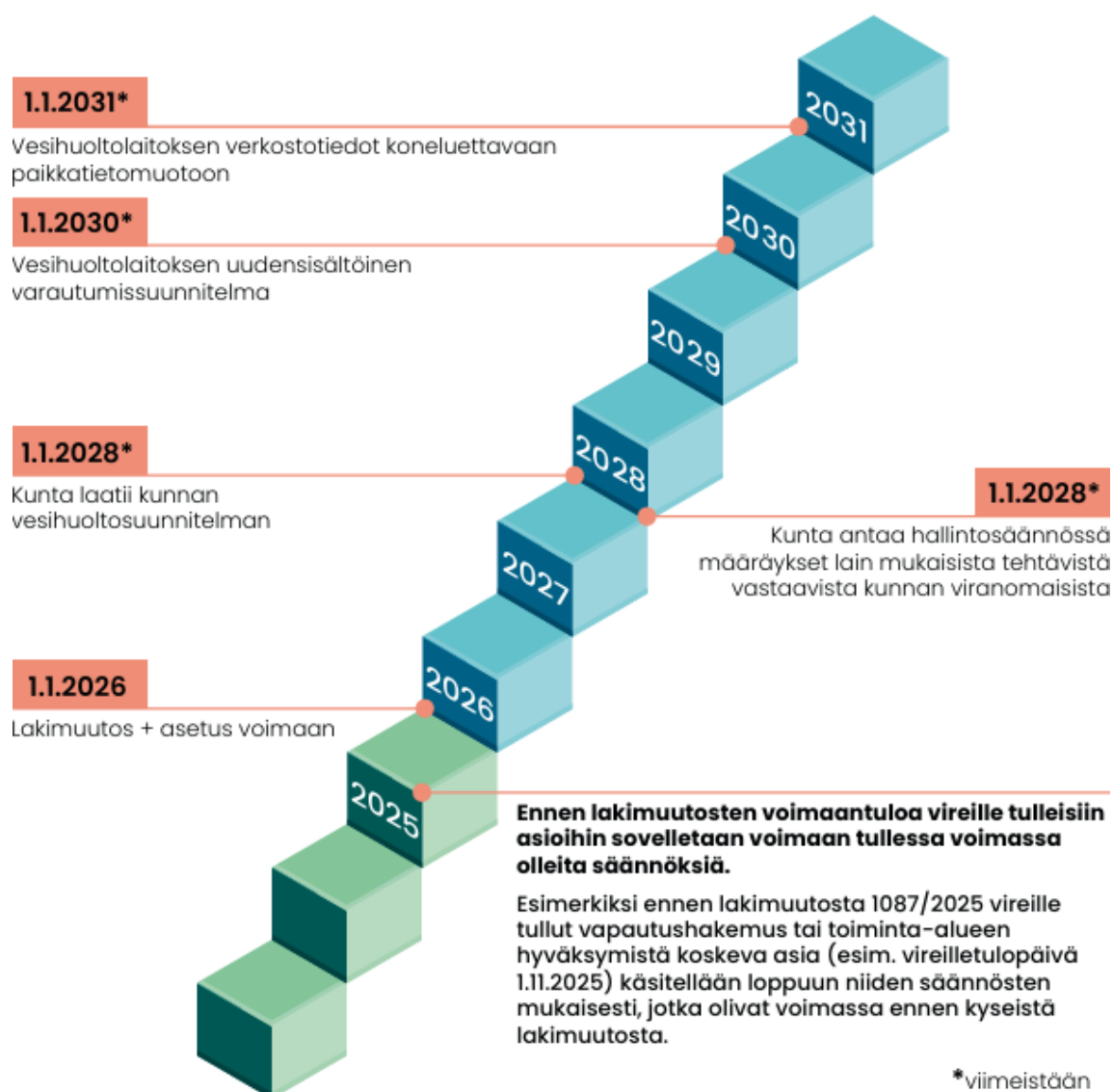
Vesihuoltolakiin lailla vesihuoltolain muuttamisesta (1087/2025) tehdyt muutokset tulivat voimaan 1.1.2026.

14.2 Siirtymäsäännökset 2026

Vesihuoltolain vuoden 2026 alussa voimaan tulleet muutokset tulivat velvoittaviksi välittömästi niiden voimaantulosta 1.1.2026 lähtien, ellei siirtymäsäännöksistä muuta johdu. Kuvassa 4 havainnollistetaan siirtymäsäännöksiä. Toiminta-alueiden päivittämistä ja liittämisvelvollisuutta koskevia siirtymäsäännöksiä on havainnollistettu lisäksi kuvassa 3 (luku 6.2).

Vesihuoltolain 4 c §:n 4 momenttia ja 4 e §:ää sovelletaan ainoastaan sellaiseen vesihuoltolaitokseen tai tukkuvesihuoltolaitokseen, joka perustetaan 1.1.2026 alkaen. Näin ollen vesihuoltolain 4 c §:n 4 momentti, jonka mukaan perustettavan laitoksen on oltava kokonaan kunnan omistuksessa oleva vesihuoltolaitos tai tukkuvesihuoltolaitos taikka asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta, ei rajaa ennen 1.1.2026 perustettujen laitosten toimintamuotoa tai omistuspohjaa. Omaisuuden myynnin rajoituksia vesihuolto-osuuskunnassa koskeva 4 e § soveltuu ainoastaan 1.1.2026 alkaen perustettuihin vesihuolto-osuuskuntiin. Uuden vesi- ja tukkuvesihuoltolaitoksen sekä asiakasomisteisen vesihuolto-osuuskunnan perustamisajankohta määrittyy sen perusteella, milloin yhteisö on kirjattu yritys- ja yhteisötietojärjestelmään.

Kunnan tulee antaa hallintosäännössä 4 b §:ssä tarkoitetut määräykset lain mukaisista tehtävistä vastaavista kunnan viranomaisista kahden vuoden kuluessa lakimuutosten voimaantulosta. Määräykset tulee siten olla annettuna viimeistään 1.1.2028. Kunnan tulee laatia 5 a §:n mukainen vesihuolto-suunnitelma kahden vuoden kuluessa lakimuutosten voimaantulosta, eli sen tulee olla laadittuna viimeistään 1.1.2028. Kunnan on tarkistettava ennen 1.1.2026 hyväksytyt toiminta-alueet vastaamaan 1.1.2026 voimaantulleita lakimuutoksia viiden vuoden kuluessa lakimuutosten voimaantulosta, eli viimeistään 1.1.2031. Kunnan on tehtävä vesihuoltolaitoksen määritelmämuutoksen vuoksi lain soveltamisalan piiriin tulevia uusia vesihuoltolaitoksia koskeva 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös toiminta-alueen hyväksymisestä tai hyväksymättä jättämisestä viiden vuoden kuluessa lakimuutosten voimaantulosta, eli päätöksen tulee olla tehtynä viimeistään 1.1.2031.

Kuva 4. Vuoden 2026 lakiuudistuksen siirtymäsäännökset.

Ennen 1.1.2026 hyväksytyllä taajamassa sijaitsevalla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kiinteistön liittämiselvollisuus laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon määräytyy ennen 1.1.2026 voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen vastaamaan lakimuutoksia. Ennen 1.1.2026 hyväksytyllä taajaman ulkopuolella sijaitsevalla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kiinteistön liittämiselvollisuus laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon määräytyy ennen 1.1.2026 voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes on kulunut neljä vuotta toiminta-alueen tarkistamisesta.

Vesihuoltolaitoksen tulee laatia 9 a §:n mukainen omaisuudenhallintasuunnitelma kahden vuoden kuluessa lakimuutosten voimaantulosta, eli sen tulee olla laadittuna viimeistään 1.1.2028 (kuva 5). Vesihuoltolaitoksen on saatettava 15 §:n mukaisesti tiedot verkostojen sijainnista koneluettavaan paikkatietomuotoon viiden vuoden kuluessa lakimuutosten voimaantulosta, eli viimeistään 1.1.2031. Vesihuoltolaitoksen on laadittava 15 a §:n mukainen varautumissuunnitelma neljän vuoden kuluessa lakimuutosten voimaantulosta, eli sen tulee olla laadittuna viimeistään 1.1.2030.

Vesihuoltolaitoksen perimät maksut tulee saattaa 18 ja 19 §:n mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeiseen tilikauteen mennessä.

Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma on laadittava 1.1.2028 mennessä.

- Maksut saatetaan päivitettyjen maksusäännösten mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeiseen tilikauteen mennessä.
- Uudensisältöinen toimintakertomus laaditaan siltä tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen.
 - Uudensisältöinen toimintakertomus sekä muut 20 c §:n mukaiset tiedot julkaistaan yleisessä tietoverkossa kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitetun tilikauden päättymisestä.

ESIMERKKI:

		Laitos A	Laitos B
	Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma valmistuu	15.4.2027	31.12.2027
	Tilikausi	Kalenterivuosi	12 kk pituinen ja alkaa 1.4.
	Maksut päivitettyinä	1.1.2028 alkavaan tilikauteen mennessä	1.4.2028 alkavaan tilikauteen mennessä.
	Uudensisältöinen toimintakertomus laaditaan tilikaudelta	1.1.2028–31.12.2028	1.4.2028–31.3.2029
	Uudensisältöinen toimintakertomus julkaistaan viimeistään	30.6.2029	30.9.2029

Kuva 5. Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelman, maksujen päivityksen sekä toimintakertomuksen laatimisaikataulu.

Vesihuoltolain 20 a §:n mukaiseen toimintakertomusta koskevaan sääntelyyn on tullut muutoksia. Lain 20 a §:n mukainen toimintakertomus, jossa huomioidaan 1.1.2026 lakimuutokset, tulee laatia ensimmäisen kerran tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeen. Lain 20 c §:n mukaisesti julkaistavat tiedot tulee julkaista yleisessä tietoverkossa kuuden kuukauden kuluessa edellä tarkoitetun tilikauden päättymisestä.

Hallintoviranomaisessa tai tuomioistuimessa 1.1.2026 lakimuutosten voimaan tullessa vireillä olevissa asioissa noudatetaan niitä säännöksiä, jotka ovat olleet voimassa ennen 1.1.2026. Nämä hallintoasiat ratkaistaan siis noudattaen niitä säännöksiä, jotka ovat olleet voimassa, kun asia on tullut vireille.

Niihin laitoksiin, joille on hyväksytty toiminta-alue ennen 1.1.2026 lakimuutosten voimaantuloa, mutta jotka eivät enää täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää, sovelletaan ennen 1.1.2026 voimassa ollutta lakia, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen. Jos kunta hyväksyy edellä tarkoitetulle laitokselle toiminta-alueen, laitokseen sovelletaan toiminta-alueen hyväksymisen jälkeenkin vesihuoltolain säännöksiä siitä huolimatta, että laitos ei täytä lain mukaista vesihuoltolaitoksen määritelmää.

Lähteet

Säädökset

- Alueidenkäyttölaki 132/1999. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/132>
- Asetus valtion talousarviosta 1243/1992. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1992/1243>
- Asevelvollisuuslaki 1438/2007. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/1438>
- Erityisalojen hankintalaki 1398/2016: Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1398/2016). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2016/1398>
- Etuostolaki 608/1977. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1977/608>
- Hallintolaki 434/2003. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/434>
- Hankintalaki 1397/2016: Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2016/1397>
- HE 2/2026. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2026/2>
- HE 40/2025. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2025/40>
- Julkisuuslaki 621/1999: Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/621>
- Kaupparekisterilaki 564/2023. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/564>
- Kirjanpitolaki 1336/1997. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1997/1336>
- Kuluttajansuojalaki 38/1978. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1978/38>
- Kuntalaki 410/2015. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2015/410>
- Kyberturvallisuuslaki 124/2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2025/124>
- Laki Kilpailu- ja kuluttajavirastosta 661/2012. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2012/661>
- Laki kuluttajariitalautakunnasta 8/2007. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/8>
- Laki valtioneuvoston tilannekeskuksesta 300/2017. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/300>
- Laki vesihuoltolain muuttamisesta 1087/2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2025/1087>
- CER-laki 310/2025: Laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta (310/2025). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2025/310>
- Laki yleisistä vesi- ja viemärlaitoksista 982/1977. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1977/982>
- Osuuskuntalaki 421/2013. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2013/421>
- Pelastuslaki 379/2011. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/379>
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista 1352/2015. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2015/1352>
- Sähkömarkkinalaki 588/2013. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2013/588>
- Terveysturvallisuusasetus 1280/1994. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1994/1280>
- Terveysturvallisuuslaki 763/1994. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1994/763>
- Tiedonhallintalaki 906/2019: Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2019/906>
- Tilintarkastuslaki 1141/2015. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2015/1141>

Tuotevastuulaki 694/1990. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1990/694>

Vakuutusopimuslaki 543/1994. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1994/543>

Valmiuslaki 1552/2011. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/1552>

Valtioneuvoston asetus vesihuollon tietojärjestelmästä ja tiedottamisesta 6/2023. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/6>

Vesihuoltoasetus 1173/2025: Valtioneuvoston asetus vesihuollosta (1173/2025). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2025/1173>

Vesihuoltolaki 119/2001. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2001/119>

Vesilaki 587/2011. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/587>

Vesipuidedirektiivi 2000/60/EY: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/60/EY, annettu 23 lokakuuta 2000, yhteisön vesipolitiikan puitteista. <http://data.europa.eu/eli/dir/2000/60/oj>

Yhdyskuntajätevesiasetus 888/2006: Valtioneuvoston asetus yhdyskuntajätevesistä (888/2006). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2006/888>

Yhdyskuntajätevesidirektiivi 2024/3019: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi E(U) 2024/3019, annettu 27 päivänä marraskuuta 2024, yhdyskuntajätevesien käsittelystä. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/3019/oj/eng>

Ympäristönsuojelulaki 527/2014. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/527>

Muut lähteet

Belinskij, A. 2015. Vesihuoltolakiopas 2015. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 5/2015. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. Saatavilla: https://mmm.fi/documents/1410837/1720364/MMM_5_2015.pdf/383bfb97-d522-49de-9602-46fbb958cb4a (Viitattu 7.7.2026.)

EK 26/2021 vp. Eduskunnan kirjelmä EK 26/2021 vp – KAA 2/2020 vp, Vesi on meidän -kansalaisaloite vesihuollon yksityistämisen estämiseksi. 8.9.2021. Saatavilla: <https://www.eduskunta.fi/asiat-ja-aanestykset/valtiopaivaasiat/asiakirjat/edkunnus/EDK-2021-AK-381780> (Viitattu 13.7.2026.)

Energiavirasto. 2023. Valvontamenetelmät kuudennella 1.1.2024 – 31.12.2027 ja seitsemännellä 1.1.2028 – 31.12.2031 valvontajaksolla. Energiavirasto, Helsinki. Saatavilla: <https://energiavirasto.fi/documents/11120570/12766832/S%C3%A4hk%C3%B6n+jakelu+-+Menetelm%C3%A4liite.pdf/bc07b3d7-9b1b-e970-9be9-f46f1c1dfc94?t=177376330884> (Viitattu 13.7.2026.)

Energiavirasto. 2026. WACC-parametrit 2026. Excell ml. ISIN-koodit. Saatavilla: <https://energiavirasto.fi/documents/11120570/12766832/WACC-parametrit-2026.xlsx/e06f9c2a-9882-82d4-cf7e-f446bf4c9822?t=1773824137855> (Viitattu 13.7.2026.)

Kuntaliitto. 2026. Uudistettu vesihuoltolaki tuli voimaan 1.1.2026. Yleiskirje 6/2026. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2026/uudistettu-vesihuoltolaki-tuli-voimaan-112026> (Viitattu 20.7.2026.)

Kuntarahoitus Oyj. 2026. Kuntarahoitus laskee liikkeeseen 1 miljardin euron viitelainan osana joukkovelkakirjalainaohjelmaa. Saatavilla: <https://www.kuntarahoitus.fi/tiedotteet/kuntarahoitus-laskee-liikkeeseen-1-miljardin-euron-viitelainan-osana-joukkovelkakirjalainaohjelmaa-2> (Viitattu 13.7.2026.)

Luukkonen, H. 2016. Vesihuollon kehittäminen ja ohjaaminen. Suomen Kuntaliitto, Helsinki. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2016/1739-vesihuollon-kehittaminen-ja-ohjaaminen> (Viitattu 17.7.2026.)

MMM. 2021. Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2021:7. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-191-2>

MMM. 2025. Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi vesihuollosta. Maa- ja metsätalousministeriö, esittelymuistio 8.12.2025. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/delegate/file/211419> (Viitattu 8.7.2026.)

Toivikko, S. 2026. Hyvän vesihuollon kriteerit - päivitys 2026. Vesilaitosyhdistyksen monistesarja nro 91. Vesilaitosyhdistys, Helsinki. Saatavilla <https://www.vesilaitosyhdistys.fi/verkkokauppa/tuotteet/hyvan-vesihuollon-kriteerit-paivitys-2026/> (Viitattu 17.7.2026.)

Valtiokonttori. 2026. Vuoden 2026 laskelmissa käytettäväksi tarkoitettu korkokustannus. Saatavilla: <https://www.valtiokonttori.fi/maaraykset-ja-ohjeet/vuoden-2026-laskelmissa-kayttavaksi-tarkoitettu-korkokustannus/> (Viitattu 13.7.2026.)

Valtioneuvosto. 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Valtioneuvosto, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>

Valtioneuvosto. 2025a. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:1. Valtioneuvosto, Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-762-1>

Valtioneuvosto. 2025b. Hallituksen esitys yhdyskuntajätevesidirektiivin kansalliseksi täytäntöönpanoksi. Yhdyskuntajätevesidirektiivin täytäntöönpano. VN/2758/2025. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM006:00/2025> (Viitattu 10.7.2026.)

Muut oppaat ja ohjeet

Elinvoimaketuksen ohjeita vesihuoltolain velvoitteiden täyttämiseksi - Vesi.fi aineistopankki <https://vesi.fi/aineistopankki/ohjeet-vesihuoltolaki/>

Vesi.fi asiantuntijan työpöytä <https://www.vesi.fi/asiantuntijan-tyopoyta/teema/vesihuolto/>

Vesihuoltolakiopas 2026

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Teemme tiedolla toivoa.

ISBN 978-952-11-5890-2 (PDF)
ISSN 1796-1726 (verkkokj.)